ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 44

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Κ'— ΚΔ

Κείμενον: **B. de Montfaucon,**
ΧΑΡΑΛ. Δ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ - ΑΘ. Π. ΜΟΣΧΟΥ
θεολόγου φιλολόγου
(ΟΜΙΛ. Κ' — ΚΒ')
ΑΛΕΞ. Δ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ (ΟΜΙΛ. ΚΓ' — ΚΔ')
θεολόγου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοίχους σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ

D «ΚΑΙ ΑΠΕΜΑΚΡΥΝΘΗ ΚΑΪΝ ΑΠΟ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ, ΚΑΙ ΚΑΤΩΚΗΣΕΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΝΑΪΔ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΗΣ ΕΔΕΜ, ΚΑΙ ΤΑ ΕΞΗΣ».[1]

Ἐμπρὸς συνεχίζοντες καὶ πάλιν σήμερον, ὅσα ἔχουν ἀναγνωσθῆ, ἐξ αὐτῶν ἂς παραθέσωμεν ἐνώπιόν σας τὴν διδασκαλίαν καὶ ἂς κάμωμεν μαζί σας, τὴν συνήθη συζήτησιν ἀπὸ τὰ βιβλία τοῦ μακαρίου Μωϋσέως ἢ καλύτερον ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς ὁποίους διὰ τῆς γλώσσης αὐτοῦ μᾶς ἐδίδαξεν ἡ θεία χάρις. E Διὰ νὰ γίνῃ σαφέστερος ὁ λόγος μου πρὸς σᾶς, εἶναι ἀνάγκη, νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα μέχρι τώρα ἐλέχθησαν, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα διεκόψαμεν τὴν διδασκαλίαν, διὰ νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ σημεῖον αὐτὴν καὶ ἔτσι νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἀναγνωσθέντων.

Γνωρίζετε λοιπόν, ὅτι διηγούμεθα τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Κάϊν καὶ τοῦ Ἄβελ καὶ ἐξηγούσαμεν δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔγιναν, (7) A ὅταν ὁ καθεὶς προσέφερε θυσίαν εἰς τὸν Θεόν, πῶς εἰς τὴν φύσιν μας ἐνυπάρχει ἡ γνῶσις ἐκείνων, τὰ ὁποῖα πρέπει καὶ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ κάμωμεν· καὶ ὅτι ὁ Δημιουργὸς τῶν πάντων μᾶς ἔδωσεν ἐλευθερίαν σκέψεως[2] καὶ παντοῦ συμφώνως πρὸς τὴν ἰδικήν μας γνώμην ἢ μᾶς κατακρίνει ἢ μᾶς στεφανώνει (διότι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἡ θυσία τοῦ μὲν ἑνὸς δὲν ἔγινε δεκτή, τοῦ δὲ ἄλλου ἐδέχθη τὴν προσφοράν)· καὶ ὅτι ἀπὸ ἐδῶ κινούμενος λόγῳ φθόνου ὁ Κάϊν ὥρμησε νὰ φονεύσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ μετὰ τὴν ἀνοσίαν αὐτὴν πρᾶξιν, ἐνῷ ὁ Θεὸς ἐπεθύμει νὰ καλέσῃ αὐτὸν εἰς ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτημάτων του,

1. Γεν. 4, 16.
2. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδικήν Του καὶ καθ' ὁμοίωσίν Του. Τὸ «κατ' εἰκόνα» ἀναφέρεται εἰς τὰ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προσόντα τοῦ ἀνθρώπου (λογικόν, συνείδησις, βούλησις, ἐλευθερία κλπ.), τὰ ὁποῖα τὸν ἀναδεικνύουν ὡς τὸ τελειότερον δημιούργημα ἐπὶ τῆς γῆς. Τὰ γνωρίσματα αὐτὰ ἔχει ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἀπόλυτον βαθμόν.

οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐδέχθη τὸ φάρμακον τῆς θεραπείας, ἀλλὰ ἀφοῦ εἰς τὸν ἀποτρόπαιον ἐκεῖνον φόνον προσέθεσε τὸ ψεῦδος, B ἐπέσυρε τὴν σκληρὰν ἐκείνην τιμωρίαν καὶ κατέστησε τὸν ἑαυτόν του γυμνὸν καὶ ἔρημον ἀπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Θεοῦ, προβαλλόμενος ὡς παράδειγμα σωφρονισμοῦ ἐνώπιον ὅλων τῶν μεταγενεστέρων. Μὲ αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη, ὁμιλεῖ πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὡσὰν νὰ κράζη καὶ νὰ λέγη: κανεὶς ἀπὸ σᾶς νὰ μὴ τολμήση ποτὲ τοιοῦτόν τι, διὰ νὰ μὴ περιπέση εἰς τοιαύτας συμφοράς.

Εἴδετε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, πῶς δηλαδὴ διὰ τῆς ἐπιβληθείσης εἰς ἐκεῖνον ποινῆς δὲν ἠθέλησε νὰ σωφρονίση μόνον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον ὅλους γενικῶς νὰ διδάξη νὰ ἀποφεύγουν καθοιονδήποτε τρόπον αὐτὸ τὸ παράτολμον κακόν;

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς ἀσχοληθῶμεν μὲ τὰ ἑπόμενα καὶ ἂς ἴδωμεν καὶ σήμερον C τί μᾶς διηγεῖται ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ὁ ὁποῖος διδάσκεται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κάϊν ἐδέχθη τὴν ἀπόφασιν «ἀπεμακρύνθη, λέγει, ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ». Τί σημαίνει ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Θεοῦ; Σημαίνει, ὅτι ἀπεγυμνώθη ἀπὸ τὴν προστασίαν του ἐξ αἰτίας τῆς ἐγκληματικῆς ἐκείνης πράξεως.[3] Κατῴκησεν ἔπειτα εἰς τὴν χώραν Ναΐδ ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Ἐδέμ. Μᾶς μαρτυρεῖ καὶ τὸν τόπον, ὅπου τοῦ λοιποῦ ἐγκατεστάθη, καὶ μᾶς ἐξηγεῖ, διατὶ καὶ αὐτὸς ἔζη ὄχι μακρὰν ἀπὸ τὸν Παράδεισον, ἀλλὰ πλησίον καὶ ἀπέναντι αὐτοῦ, ὥστε νὰ ἐνθυμῆται διαρκῶς καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν εἰς τὸν Πατέρα του ἐξ αἰτίας τῆς παρακοῆς καὶ τὸ μέγεθος τῶν τολμημάτων τοῦ ἰδίου καὶ τὴν τόσον μεγάλην τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν ἐδέχθη, χωρὶς νὰ συνετισθῆ ἀπὸ τὴν ποινὴν τοῦ Πατρός του. D Καὶ ὁ ἴδιος ὁ τόπος, ὅπου κατῴκει, ἦτο διαρκὴς ὑπόμνησις τῆς ταραχῆς καὶ τοῦ τρόμου ὄχι μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἑπομένας γενεάς. Ἡ λέξις Ναΐδ εἶναι ἑβραϊκὴ καὶ σημαίνει ταραχήν. Διὰ νὰ διατηρῆ λοιπὸν ὡσὰν εἰς χαλκίνην στήλην ἀνεξάλειπτον τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τὸν τόπον αὐτόν, ἐκεῖ ἐγκατέστησεν αὐτὸν νὰ κατοικήση.

3. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἡμάρτησεν ὁ ἄνθρωπος, ἀπεγυμνώθη ἀπὸ τὴν θείαν χάριν, ἡ ὁποία τὸν ἐνεδυνάμωνε μέχρι τότε καὶ τὸν καθίστα εὐτυχῆ. Καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν πρωτοπλάστων ἀναφέρεται «καὶ ἔγνωσαν ὅτι γυμνοὶ ἦσαν...».

Καὶ κατόπιν λέγει «συνευρέθη δὲ ὁ Κάϊν μὲ τὴν σύζυγόν του, αὐτὴ συνέλαβε καὶ ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ[4]». Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν θνητοί, εὐλόγως ἔκαμνον τὸ πᾶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, τὰ ὁποῖα θὰ τοὺς διαδεχθοῦν. E Ἀλλ' ἴσως ἐρωτήση κανείς· Πῶς, ἐνῷ πουθενὰ ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν ἀναφέρει ἄλλην γυναῖκα, ὁ Κάϊν ἀπέκτησε γυναῖκα; Μὴ σὲ παραξενεύη τοῦτο, ἀγαπητέ μου. Πουθενὰ δὲν κάμνει ἀκριβῆ κατάλογον τῶν γυναικῶν, ἀλλὰ ἀποφεύγουσα ἡ Ἁγία Γραφὴ τὸ περιττὸν ἀναφέρει μόνον τοὺς ἄρρενας καὶ αὐτοὺς ὄχι ὅλους, ἀλλὰ μὲ μεγάλην συντομίαν μᾶς διηγεῖται ὅτι ὁ τάδε ἐγέννησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἀπέθανε. 173
A. Φυσικὸν λοιπὸν ἦτο καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν νὰ γεννήση ἡ Εὔα καὶ θυγατέρα ἔπειτα ἀπὸ τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ, τὴν ὁποίαν ὁ Κάϊν ἔλαβεν ὡς σύζυγόν του.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν ἀρχαὶ καὶ ἔπρεπε νὰ αὐξηθῆ τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς τὸ μέλλον, ἐπετρέπετο νὰ συνευρίσκωνται μὲ ἀδελφάς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀφήνουσα ἡ Γραφὴ νὰ ἀντιληφθῶμεν μόνοι μας τὰ ὑπόλοιπα διηγεῖται μόνον τοῦτο «Καὶ συνευρέθη ὁ Κάϊν μὲ τὴν γυναῖκα του, αὐτὴ δὲ συνέλαβε καὶ ἐγέννησε τὸν Ἐνὼχ καὶ ἔκτισε πόλιν,[5] τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἐνὼχ ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ παιδιοῦ τους[6]». Πρόσεχε λοιπόν, πῶς οἱ ἄνθρωποι γίνονται σιγὰ σιγὰ σοφώτεροι. Ἐπειδὴ ἐγεννήθησαν θνητοί, θέλουν νὰ διασώζουν τὴν μνήμην τοῦ ὀνόματός των καὶ διὰ τῶν τέκνων τὰ ὁποῖα ἀποκτοῦν καὶ διὰ τῶν ὀνομασιῶν τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους δίδουν τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων των. B Ὅλα αὐτὰ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπη δικαίως, ὅτι εἶναι ὑπόμνησις τῶν ἁμαρτημάτων τους καὶ τῆς ἐκπτώσεως ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν, ὅταν εὑρίσκοντο καὶ ὁ Ἀδὰμ καὶ ἡ Εὔα, δὲν εἶχον κανενὸς ἀνάγκην ἀλλὰ ἐστέκοντο ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλους.

Ἐγεννήθη λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἐνώχ, λέγει, ὁ Γαϊδὰδ καὶ ὁ Γαϊδὰδ ἐγέννησε τὸν Μαλελεὴλ καὶ ὁ Μαλελεὴλ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα καὶ ὁ Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. Βλέπεις, πῶς ταχέως διεξῆλθε τὰς γενεαλογίας καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης μόνον τοὺς ἄρρενας, ἐνῷ πουθενὰ δὲν ἀναφέρει τὰς γυναῖκας; C Ἀλλά, ὅπως ἀ-

4. Γεν. 4, 17. Ποία ἦτο ἡ σύζυγος τοῦ Κάϊν. Προφανῶς ἡ ἀδελφή του.

5. Δὲν πρόκειται περὶ πόλεως ἐν τῇ σημερινῇ ἐννοίᾳ. Πρόκειται περὶ μονίμου κατοικίας, ἥτις θὰ ἀπετελεῖτο ἐκ καλυβῶν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πλάνητα βίον τοῦ Κάϊν.

6. Γεν. 4, 17.

κριβῶς διὰ τὸν Κάϊν εἶπεν, ὅτι συνευρέθη μετὰ τῆς γυναικός του, χωρὶς νὰ μᾶς διδάξῃ τίποτε καὶ χωρὶς τίποτε νὰ εἴπῃ διὰ τὸ πῶς εὗρε τὴν γυναῖκα, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἐδῶ πάλιν λέγει «Καὶ ἐνυμφεύθη ὁ Λάμεχ δύο γυναῖκας[7] τὸ ὄνομα τῆς μιᾶς ἦτο Ἀδὰ καὶ τὸ ὄνομα τῆς δευτέρας ἦτο Σελλὰ καὶ ἐγέννησεν ἡ Ἀδά, λέγει, τὸν Ἰωβήλ, ὁ ὁποῖος ἦτο πρόγονος τῶν ποιμένων, οἱ ὁποῖοι κατῴκουν εἰς σκηνάς. Τὸ ὄνομα τοῦ ἀδελφοῦ του ἦτο Ἰουβάλ, ὁ ὁποῖος ἔδειξε πρῶτος τὴν χρῆσιν τῆς λύρας καὶ τοῦ αὐλοῦ.

2. Σκέψου τὴν ἀκρίβειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Μᾶς ἐδίδαξε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν τέκνων, τὰ ὁποῖα ἐγέννησεν ἡ σύζυγος τοῦ Λάμεχ **D** καὶ ποῖα ἐπαγγέλματα ἤσκησαν καὶ ὅτι ὁ μὲν ἕνας ἠσχολήθη μὲ τὴν κτηνοτροφίαν, ὁ δὲ ἄλλος ἐπενόησε τὴν λύραν καὶ τὸν αὐλόν. Ἡ Σελλά, λέγει, ἐγέννησε καὶ αὐτὴ τὸν Θοβέλ, ὁ ὁποῖος ἦτο σφυροκόπος, κατασκευαστὴς χαλκίνων καὶ σιδηρῶν ἐργαλείων. Καὶ πάλιν μᾶς ἐδήλωσε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ τέκνου τῆς Σελλᾶς, ὅτι δηλαδὴ ἐξέλεξε τὴν τέχνην τοῦ χαλκέως.

Πρόσεχε, πῶς σιγὰ σιγὰ ἐξευρίσκονται, ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα πρὸς χρῆσιν καὶ σύστασιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Κάϊν εἰς τὴν πολιτείαν, τὴν ὁποίαν ὁ ἴδιος ἔκτισεν, ἔδωσε τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ του. **E** Ἔπειτα οἱ γεννηθέντες ἀπὸ τὰς γυναῖκας τοῦ Λάμεχ, ὁ μὲν πρῶτος ἐπεδόθη εἰς τὴν κτηνοτροφίαν, ὁ δὲ δεύτερος ἐξέλεξε τὴν τέχνην τοῦ χαλκουργοῦ, ὁ δὲ τρίτος ἔδειξε τὴν χρῆσιν τῆς λύρας καὶ τοῦ αὐλοῦ. Ἀδελφή, λέγει, τοῦ Θοβὲλ ἦτο ἡ Νοεμά. Τί νέον καὶ παράδοξον αὐτό; Τώρα διὰ πρώτην φορὰν ἀναφέρει ὀνομαστὶ γυναῖκα. Οὔτε ἀπερισκέπτως οὔτε τυχαίως ἔκαμε τοῦτο ὁ μακάριος προφήτης, ἀλλὰ διότι ἤθελε νὰ μᾶς φανερώσῃ κάτι, τὸ ὁποῖον ἦτο κρυφὸν καὶ μὲ τὸ ὁποῖον εἰς ἄλλην ὥραν θὰ ἀσχοληθῶμεν· τώρα ἂς συνεχίσωμεν τὴν διδασκαλίαν. Ἄλλωστε αὐτό, τὸ ὁποῖον ὑποκρύπτεται, δὲν εἶναι τυχαῖον, ἀλλὰ ἔχει ἀνάγκην πολὺ μεγάλης προσπαθείας καὶ ἀπαιτεῖ ἀκριβεστέραν ἑρμηνείαν, ὥστε, ἀφοῦ ἐξετάσωμεν κάθε περίπτωσιν μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν, νὰ σᾶς δώσωμεν ἀπὸ αὐτὸ μεγάλην ὠφέλειαν. **173 A**

Εἶπε λοιπόν, λέγει, ὁ Λάμεχ πρὸς τὰς γυναῖκας του τὴν Ἀδὰ καὶ τὴν Σελλά: «ἀκούσατε τὴν φωνήν μου, σύζυγοι τοῦ Λάμεχ καὶ ἀκροασθῆτε τοὺς λόγους μου· ἐφόνευσα ἕνα ἄνδρα, διότι μὲ ἐτραυμάτισε καὶ ἕνα νέον, διότι μὲ

7. Ὁ τελευταῖος τῆς σειρᾶς τοῦ Κάϊν Λάμεχ εἶναι ὁ πρῶτος διαρρήξας τὴν μονογαμίαν. Ὑπῆρξε καὶ οὗτος φονεὺς ὡς καὶ ὁ Κάϊν.

ἐκτύπησεν. Ἐὰν διὰ τὸν Κάϊν ἔχει ληφθῆ ἑπταπλασία ἐκδίκησις, τότε διὰ τὸν Λάμεχ θὰ ληφθῆ ἑβδομηκοντάκις ἑπταπλασία[8]».

Ἐντείνατε εἰς ἐμὲ τὴν προσοχήν σας σᾶς παρακαλῶ, καὶ ἀπομακρύνατε κάθε βιωτικὴν μέριμναν καὶ ἂς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν, ὅσα ἐλέχθησαν, διὰ νὰ μὴ ἠμπορέσῃ τίποτε νὰ μᾶς διαφύγῃ ἀλλά, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, νὰ κατέλθωμεν εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ συλλέξωμεν τὸν θησαυρόν, ὁ ὁποῖος κρύπτεται εἰς τὰ ὀλίγα αὐτὰ λόγια.

B Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Λάμεχ πρὸς τὰς γυναῖκας του Ἀδὰ καὶ Σελλά· ἀκούσατε τὴν φωνήν μου, σύζυγοι τοῦ Λάμεχ, καὶ ἀκροασθῆτε τοὺς λόγους μου. Πρόσεχε, παρακαλῶ, πόσον ὠφέλησεν αὐτὸν ἡ ποινή, ἡ ὁποία ἐπεβλήθη εἰς τὸν Κάϊν. Διότι ὄχι μόνον δὲν περιμένει τὸν ἔλεγχον κανενὸς ἄλλου, διότι περιέπεσεν εἰς τὸ ἴδιο ἢ καὶ χειρότερον ἁμάρτημα, ἀλλὰ ἐνῷ κανεὶς δὲν τὸν διώκει καὶ δὲν τὸν κατηγορεῖ, ὁ ἴδιος λοιπὸν φανερώνει τὸν ἑαυτόν του καὶ ἐξομολογεῖται ὅσα ἔχει κάμει καὶ εἰς τὰς γυναῖκας διηγεῖται τὸ μέγεθος τοῦ ἐγκλήματος, ὡσὰν νὰ ἐκπληρώνῃ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ προφήτης «ὅτι δίκαιος εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δίκης κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του[9]».

C Ἔχει μεγίστην σημασίαν πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐσφαλμένων ἡ ὁμολογία. Περισσότερον βαρὺ λοιπὸν εἶναι ἀπὸ τὴν διάπραξιν τοῦ ἀδικήματος, νὰ ἀρνῆται κανεὶς ἐπιμόνως τὴν ἐνοχήν του. Τοῦτο ἀκριβῶς εἶχε πάθει καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀδελφοκτόνος· ἐνῷ ἠρωτᾶτο ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ὄχι μόνον δὲν ὡμολόγησε τὸ τόλμημα, εἰς τὸ ὁποῖον προέβη, ἀλλὰ ἐξεδήλωσε καὶ τὴν θρασύτητα νὰ ψευσθῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ παραταθῆ ἡ ζωή του.

Ὁ Λάμεχ λοιπὸν περιέπεσεν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα καὶ σκεπτόμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Κάϊν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἄρνησίς του ἔκαμεν αὐτὸν νὰ δεχθῆ βαρυτέραν τιμωρίαν, **D** ἐκάλεσε τὰς συζύγους του, χωρὶς νὰ τὸν ἀναγκάσῃ κανεὶς καὶ χωρὶς νὰ ἀσκήσῃ ἔλεγχον, ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἰδικήν του γλῶσσαν ἐξομολογεῖται τὰ ἁμαρτήματά του καὶ ἔπειτα ἀπὸ σύγκρισιν τῶν ἔργων του πρὸς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα διέπραξεν ὁ Κάϊν, καθορίζει τὴν ποινὴν τοῦ ἑαυτοῦ του.

8. Γεν. 4, 23-24.
9. Παροιμ. 18, 17.

Εἶδες τὴν Πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, πῶς δηλαδὴ καὶ αἱ τιμωρίαι του ἀποτελοῦν προϋποθέσεις φιλανθρωπίας, καὶ δὲν σταματᾶ ἡ φιλανθρωπία αὐτὴ μέχρι τὴν τιμωρίαν τοῦ πταίσαντος, ἀλλὰ καὶ χάριν τῶν ὑπολοίπων ἀνθρώπων παρασκευάζει τὸ φάρμακον, ἐὰν ἐπιθυμοῦν, νὰ ἀποκομίσουν τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ αὐτό. E Εἰπέ μου λοιπόν, διὰ ποῖον ἄλλον λόγον ἔσπευσεν εἰς τόσον μεγάλην ἐξομολόγησιν ὁ Λάμεχ, ἐὰν δὲν εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του, ὅσα συνέβησαν εἰς βάρος τοῦ Κάϊν, τὰ ὁποῖα διαρκῶς ἐτάρασσαν τὸν νοῦν του; Εἰπέ μου, λέγει· ἀκούσατε τὴν φωνήν μου καὶ ἀκροασθῆτε τοὺς λόγους μου. Βλέπε, πῶς ἀφοῦ συνεκρότησε τὸ δικαστήριον ἐναντίον του, τοιαύτην παράκλησιν κάμνει πρὸς αὐτάς, ὥστε νὰ μὴ δεχθοῦν τὰ λόγια του μὲ ἀμέλειαν. Διότι τὸ νὰ εἴπῃ, ἀκούσατε τὴν φωνήν μου καὶ ἀκροασθῆτε τοὺς λόγους μου, σημαίνει, ἐντείνατε, λέγει, τὴν προσοχήν σας καὶ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον προσέχετε, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ σᾶς εἴπω. 174 A Δὲν θὰ συζητήσω μὲ σᾶς τυχαῖα ζητήματα, ἀλλὰ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω πράγματα μυστικά, τὰ ὁποῖα κανεὶς ἄλλος δὲν γνωρίζει, παρὰ μόνον ἐγὼ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀκοίμητος ὀφθαλμός, τὸν ὁποῖον, ἐπειδὴ φοβοῦμαι, σπεύδω καὶ ἐπείγομαι νὰ σᾶς φανερώσω, ὅσα ἔχω κάμει καὶ εἰς πόσας τιμωρίας κατέστησα τὸν ἑαυτόν μου ἔνοχον ἐξ αἰτίας τῶν ἀνοσίων πράξεων. «Ἐφόνευσα ἄνδρα λέγει, διότι μὲ ἐτραυμάτισε καὶ νεανίσκον, διότι μὲ ἐκτύπησεν. Ἑπταπλασία ἐκδίκησις ἔχει ληφθῆ ἀπὸ τὸν Κάϊν, ἀπὸ δὲ τὸν Λάμεχ ἑβδομηκοντάκις ἑπταπλασία. Εἶναι μεγάλο αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐλέχθη καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλο καὶ μεγάλη ἡ καλωσύνη τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ. B Διότι δὲν παραδέχεται μόνον τὸ γεγονὸς καὶ δὲν ἀποκαλύπτει μόνον τοὺς φόνους, τοὺς ὁποίους διέπραξεν, ἀλλὰ διὰ τῆς συγκρίσεως ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔπραξε, τόσον ὁ Κάϊν, ὅσον καὶ αὐτός, ἐπιβάλλει εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν ποινήν.

Ποίας συγγνώμης ἄξιος ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν ἐσυνετίσθη ἀπὸ τὴν τιμωρίαν τοῦ ἄλλου καὶ ὁ ὁποῖος, ἐνῷ διατηρεῖ τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνου ζωντανὴν καὶ πρόσφατον, διέπραξεν ἐπὶ πλέον διπλοῦν φόνον; Ἐφόνευσα, λέγει ἄνδρα, διότι μὲ ἐτραυμάτισε καὶ νεανίσκον, διότι μὲ ἐκτύπησε. Καὶ δὲν ἠδίκησα, ἰσχυρίζεται, τόσον πολὺ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἐφόνευσα, ὅσον τὸν ἑαυτόν μου. Ἔρριψα τὸν ἑαυτόν μου εἰς ἀναπόφευκτον τιμωρίαν, διότι διέπραξα ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα εἶναι ἀδύνατον νὰ συγχωρηθοῦν. Διότι, ἐὰν ὁ Κάϊν ἐξ αἰτίας ἑνὸς φόνου ἐθεωρήθη ἔνοχος ἑπταπλασίας ποινῆς, ἐγὼ θὰ εἶναι δίκαιον νὰ καταστῶ ἔνοχος ἑβδομηκοντάκις ἑπταπλασίας τοιαύτης. C

Διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ διὰ ποῖον σκοπόν; Διότι, ἐὰν ἐκεῖνος διέπραξε φόνον καὶ μάλιστα ἀδελφοκτονίαν, ὅμως δὲν εἶδε κανένα ποτὲ προηγουμένως νὰ κάμνῃ αὐτό, οὔτε ἐγνώρισεν ἄλλον νὰ ἔχῃ τιμωρηθῆ διὰ τὴν αὐτὴν πρᾶξιν καὶ νὰ δοκιμάσῃ τόσον τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ αὐξάνουν τὴν ποινήν μου, διότι, ἐνῷ εἶχον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου τὴν παράτολμον ἐνέργειαν ἐκείνου καὶ ἔβλεπον, ὅτι ἡ ποινὴ εἶναι καταστρεπτική, οὔτε ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας ἐσυνετίσθην. Διὰ τοῦτο καὶ ἂν ἀκόμη ἑβδομήκοντα ἑπτὰ ποινὰς περισσοτέρας ἐκείνου λάβω, οὔτε τότε θὰ τιμωρηθῶ κατ' ἀξίαν. D

3. Βλέπεις, ἀγαπητέ μου, πῶς ὁ Θεὸς μᾶς ἔδωσεν ἐλευθερίαν σκέψεως καὶ ὅπως ἀκριβῶς νικώμεθα ὅταν εἴμεθα ὀκνηροί, τοιουτοτρόπως καὶ ὅταν θέλωμεν νὰ ἀνανήψωμεν, ἐπιδιώκομεν αὐτό, τὸ ὁποῖον πρέπει. Ποῖος, εἰπέ μου, ὤθησεν αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἐξομολόγησιν; Κανεὶς ἄλλος παρὰ μόνον ἡ συνείδησις, ὁ δικαστὴς ἐκεῖνος ὁ ἀδέκαστος.[10] Ἐπειδὴ λοιπὸν περιέπεσεν εἰς ραθυμίαν καὶ ἐμπράκτως ὡδηγήθη εἰς ἀνοσιούργημα, εὐθὺς ἐπανεστάτησεν ἡ συνείδησίς του E καὶ ἐκραύγαζε καὶ ἔδεικνυε καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων καὶ πόσων ποινῶν ἔνοχον κατέστησε τὸν ἑαυτόν του.

Διότι τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. Προτοῦ νὰ διαπραχθῆ κάτι καὶ νὰ γίνῃ πραγματικότης, συσκοτίζει τὸν λογισμὸν καὶ ἐξαπατᾶ τὸν νοῦν. Καὶ ὅταν ὁλοκληρωθῆ τὸ κακόν, τότε μᾶς φανερώνει τὴν ἀπρέπειάν της καὶ ἡ βραχεῖα ἐκείνη καὶ ψευδὴς εὐχαρίστησις ἐνσταλάζει μέσα μας συνεχῆ πόνον, ἀφαιρεῖ τὴν παρρησίαν τῆς συνειδήσεως καὶ προσάπτει ἐντροπὴν εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ὑπέκυψεν εἰς αὐτήν. 175 A Ὁ φιλεύσπλαγχνος Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κατήγορόν μας τοιοῦτον, ὥστε ποτὲ νὰ μὴ ἠρεμῇ,[11] ἀλλὰ συ-

10. Ὁ ἔλεγχος τῆς συνειδήσεως εἶναι ἀτελεύτητον βασανιστήριον. «Φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος» (Ἑβρ. ι', 31). Ὁ Οὐγκὼ περιγράφει τὸ μαρτύριον τοῦ Κάϊν εἰς τὸ ποίημά του μὲ τὸν χαρακτηριστικὸν τίτλον «Συνείδησις». Ὁ Ρουσσὼ συνέθεσε τὸν ὡραιότερον ὕμνον εἰς τὴν συνείδησιν καὶ λέγει, ὅτι αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν ἀσφαλῆ ὁδηγὸν ἑνὸς ὄντος εὐφυοῦς μὲν καὶ ἐλευθέρου, ἀλλὰ πλήρους ἀγνοίας.

11. Τὸν Ὀρέστη καταδιώκουν αἱ Ἐρινύες, ἂν καὶ διέπραξε τὸν φόνον τῆς μητρὸς οὐχὶ ἄνευ τῆς γνώμης τοῦ Ἀπόλλωνος. Ὁ Μάκβεθ εἰς τὸ ὁμώνυμον δρᾶμα τοῦ Σαίξπηρ ἔχει χάσει τὸν ὕπνον του, διότι ἐδολοφόνησε φιλοξενούμενόν του βασιλέα. Ὁ βασιλεὺς Δαυὶδ ἐλεγχόμενος ὑπὸ τῆς συνειδήσεως μετὰ τὴν ἀχαρακτήριστον πρὸς τὸν Οὐρίαν καὶ τὴν σύζυγον αὐτοῦ

νεχῶς νὰ ὑπάρχῃ μαζί μας καὶ νὰ κραυγάζῃ ἀπαιτῶν τὴν τιμωρίαν τῶν ἐγκλημάτων.

Καὶ τοῦτο ἠμπορεῖ κανεὶς σαφῶς νὰ διαπιστώσῃ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ὁ πόρνος ἢ ὁ μοιχὸς ἢ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος κάτι παρόμοιον ἔκαμε καὶ ἂν ἀκόμη πάντων τὴν προσοχὴν διαφύγῃ οὔτε τότε ζῇ μὲ ἠρεμίαν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει αὐτὸν τὸν ἀμείλικτον κατήγορον, φοβεῖται τὰς ὑποψίας, τρέμει τὰς σκιάς, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι δὲν γνωρίζουν, ἔχων μέσα εἰς τὴν ψυχήν του συνεχῆ τρικυμίαν καὶ ἀλλεπάλληλα κύματα.

Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος δὲν αἰσθάνεται εὐχάριστον ὕπνον, ἀλλ' εἶναι γεμᾶτος φόβους καὶ τρόμους. B Οὔτε ἡ τροφή του εἶναι γλυκεία, οὔτε ἡ συζήτησις τῶν φίλων θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ ἢ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸν ἐπικείμενον ἀγῶνα. Ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος περιτριγυρίζει τὸν δήμιον, ὁ ὁποῖος τὸν βασανίζει καὶ διαρκῶς τὸν μαστιγώνει, τοιουτοτρόπως ἔπειτα ἀπὸ τὴν κακὴν πρᾶξιν περιέρχεται αὐτὴν ἀνεχόμενος τὰς ἀνυποφόρους ἐκείνας τιμωρίας καὶ γίνεται κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ κατήγορος. Ὅμως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος διέπραξεν αὐτά, ἐὰν ἐπιθυμήσῃ εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν βοήθειαν τῆς συνειδήσεως καὶ νὰ σπεύσῃ εἰς ἐξομολόγησιν ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἔχει κάμει, καὶ νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸν ἰατρόν, ὁ ὁποῖος θεραπεύει καὶ δὲν ἐντροπιάζει, τὴν πληγήν, καὶ νὰ δεχθῇ ἀπὸ ἐκεῖνον τὰ φάρμακα καὶ μόνος του νὰ συζητήσῃ μὲ αὐτόν, C χωρὶς κανεὶς ἄλλος νὰ γνωρίζῃ, καὶ λεπτομερῶς ὅλα νὰ τὰ εἴπῃ, συντόμως θὰ ἐπιτύχῃ διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων του. Διότι ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν ἐξαφανίζει τὰ σφάλματα. Διότι, ἐὰν ὁ Λάμεχ οὗτος δὲν ἀπέφυγε νὰ ἀποκαλύψῃ τοὺς φόνους τοὺς ὁποίους διέπραξεν εἰς τὰς συζύγους του, ποίας συγγνώμης θὰ ἤμεθα ἄξιοι, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἠθέλαμεν νὰ ἀποκαλύψωμεν τὰ ἁμαρτήματα ἐνώπιον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος γνωρίζει λεπτομερῶς ὅλας τὰς ἀδίκους πράξεις μας; Μήπως ἀληθῶς ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ αὐτά, ἐπειδὴ δὲν τὰ γνωρίζει; Ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ πάντα, προτοῦ ἀκόμη γίνουν ἐπιζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τὴν ἐξομολόγησιν ὄχι ἐπειδὴ ἀγνοεῖ αὐτά, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ λάβωμεν ἡμεῖς συγχρόνως καὶ γνῶσιν τῶν σφαλμάτων μας διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ νὰ ἐπιδείξωμεν ἐξ αἰτίας αὐτῶν τὴν πρὸς αὐτὸν εὐγνωμοσύνην μας.

Βηρσαβεὲ συμπεριφορὰν μετανοεῖ καὶ συνθέτει τὸν περίφημον Ψαλμὸν τῆς μετανοίας (τὸν Ν').

D Μήπως χρειάζεται νὰ δαπανήσῃ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν χρήματα; Μήπως πρέπει νὰ βαδίσῃ μεγάλον δρόμον; Μήπως αὐτὴ ἡ θεραπεία προξενεῖ πόνον καὶ λύπην; Καὶ ὅμως καὶ χρήματα δὲν ἀπαιτεῖ καὶ ἀνώδυνος εἶναι καὶ σύντομον θεραπείαν παρέχει. Συμφώνως πρὸς τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τοῦ προσερχομένου τὰ φάρμακα τῶν πληγῶν παρέχει ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος λοιπόν, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ συντομώτερον νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ὑγείαν του καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὰς πληγὰς τῆς ψυχῆς, E ἂς προσέλθῃ μὲ καθαρὰν τὴν καρδίαν, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ κάθε κοσμικὴν μέριμναν. Ἂς χύνῃ δάκρυα θερμά, ἂς ἐπιδείξῃ μεγάλον ἐνδιαφέρον πρὸς τὸν ἑαυτόν του, ἂς ἔχῃ στερεὰν πίστιν καὶ ἂς ἐνθαρρύνεται ἀπὸ τὴν τέχνην τοῦ ἰατροῦ καὶ ἀμέσως θὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν ὑγείαν του.

Εἶδες, ὅτι ἡ καλωσύνη τοῦ ἰατροῦ ἐγκρύπτει τὴν στοργικότητα κάθε πατρός. Μήπως ζητεῖ ἀπὸ ἡμᾶς τίποτε βαρὺ καὶ δύσκολον; Συντριβὴν τῆς καρδίας, κατάνυξιν τῆς σκέψεως, ἐξομολόγησιν τοῦ πταίσματος καὶ ἔντονον προσοχήν. Καὶ δὲν χαρίζει μόνον τὴν θεραπείαν τῶν πληγῶν καὶ δὲν καθαρίζει μόνον ἡμᾶς ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας, 176 A ἀλλὰ καθιστᾷ δίκαιον καὶ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος προηγουμένως ἐβαρύνετο μὲ ἄπειρον φόρτον ἁμαρτημάτων.

Τί μέγεθος καλωσύνης, πόση ὑπερβολικὴ ἀγαθότης! Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἡμάρτησεν, ἀφοῦ ἐξομολογηθῇ τὰ ἁμαρτήματά του καὶ ζητήσῃ συγχώρησιν καὶ ἐπιδείξῃ εἰς τὸ ἑξῆς ἐνδιαφέρον, ἀμέσως ἀνακηρύσσει δίκαιον.

Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῇς τοῦτο σαφῶς, ἄκουε τοὺς λόγους τοῦ προφήτου «λέγε πρῶτος σὺ τὰ ἁμαρτήματά σου, διὰ νὰ δικαιωθῇς[12]». Δὲν εἶπεν ἁπλῶς, λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου, ἀλλὰ προσέθεσε, πρῶτος, δηλαδὴ νὰ μὴ περιμείνῃς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ σὲ ἐλέγξῃ, οὔτε νὰ δεχθῇς τὸν κατήγορον. Ὁ ἴδιος πρέπει νὰ προφθάσῃς καὶ νὰ ἁρπάξῃς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου, διὰ νὰ ἀποκλείσῃς τὴν γλῶσσαν τοῦ κατηγόρου. B

4. Εἶδες φιλανθρωπίαν δικαστοῦ; Εἰς τὰ ἀνθρώπινα δικαστήρια, ὅταν κάποιος κάμῃ αὐτὸ καί, ἀφοῦ προλάβῃ τὸν ἔλεγχον, ὁμολογήσῃ τὰ σφάλματά του, θὰ ἠμπορέσῃ ἴσως νὰ ἀποφύγῃ τὰ βασανιστήρια καὶ τὰς ἀλλεπαλλήλους τιμωρίας καὶ μάλιστα ἂν τύχῃ νὰ κριθῇ ἐνώπιον χριστιανοῦ

---

12. Ἡσ. 43, 26. Ἐξαίρεται καὶ ὑπὸ τοῦ προφήτου ἡ ἀξία τῆς ἐξομολογήσεως τῶν ἁμαρτημάτων, ἥτις ἀποτελεῖ ψυχολογικὴν ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ παρέχει ἀνακούφισιν, ἄφεσιν καὶ δικαίωσιν.

δικαστοῦ, πάντως ὅμως θὰ δεχθῇ τὴν θανατικὴν καταδίκην.

Ὅμως εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ τοῦ ἰατροῦ τῶν ψυχῶν μας εἶναι ἀνέκφραστος ἡ καλωσύνη καὶ ἡ ἐπιείκειά του ὑπερβαίνει κάθε λογικήν. C Διότι ἐάν, ἀφοῦ προλάβωμεν τὸν ἀντίδικόν μας, δηλαδὴ τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως θὰ στέκεται ἀπέναντί μας, καὶ μάλιστα τώρα εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν πρὸ τῆς εἰσόδου μας εἰς τὸ δικαστήριον, ὁμολογήσωμεν τὰ σφάλματά μας καὶ ἐκμεταλλευθῶμεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσωμεν πρῶτοι καὶ οἱ ἴδιοι γίνωμεν κατήγοροι τοῦ ἑαυτοῦ μας, εἰς τοιοῦτον σημεῖον φιλανθρωπίας θὰ προκαλέσωμεν τὸν Θεόν, ὥστε ὄχι μόνον νὰ μᾶς χαρίσῃ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτημάτων, ἀλλὰ καὶ νὰ μᾶς συμπεριλάβῃ εἰς τὸν κατάλογον τῶν δικαίων.

Ἐὰν ἐκεῖνος ὁ Λάμεχ, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ νόμος, ὁ ὁποῖος δύναται νὰ κατευθύνῃ καὶ χωρὶς νὰ ἀκούσῃ τοὺς προφήτας, οὔτε καμμίαν ἄλλην συμβουλήν, ἐλεγχόμενος ἀπὸ τὸ ἔμφυτον κριτήριον τῆς συνειδήσεως δι' ὅσα μὲ θρασύτητα ἀπετόλμησεν, D ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἔργα του καὶ κατεδίκασε τὸν ἑαυτόν του, πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν ἡμεῖς νὰ ἀπολογηθῶμεν, χωρὶς ἐσπευσμένως νὰ ἐπιδείξωμεν τὰς πληγάς μας εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ δεχθῶμεν ἀπὸ Αὐτὸν τὴν θεραπείαν των;

Ἐὰν αὐτὰ δὲν κάμωμεν τώρα, ποὺ εἶναι χρόνος νηστείας καὶ ἔχομεν τόσην γαλήνην καὶ ἀπομακρύνωμεν κάθε ἡδονὴν ἀπὸ τὸν νοῦν μας, πότε θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κρίνωμεν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἔχομεν διαπράξει; Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, πάντοτε νὰ εἴμεθα ἐγκρατεῖς καὶ ἄγρυπνοι καὶ ὅλη μας ἡ παροῦσα ζωὴ εἰς τοῦτο νὰ κατατείνῃ νὰ ἠμπορέσωμεν δηλαδὴ νὰ ἀποφύγωμεν διὰ τῆς συνεχοῦς μας ἐπιμονῆς τὴν ἀνυπόφορον ἐκείνην κόλασιν καὶ νὰ εὑρεθῶμεν ἔξω ἀπὸ τὴν γέενναν τοῦ πυρός. E Ἰδιαιτέρως δὲ τώρα μὲ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον πρέπει νὰ κάμετε αὐτό, ὅταν λόγῳ τοῦ χρόνου τῆς νηστείας ἀκούετε μακρὰν καὶ συνεχῆ διδασκαλίαν.

«Συνευρέθη, λέγει, ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν γυναῖκα του τὴν Εὔαν καὶ συνέλαβεν ἐκείνη καὶ ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ἔδωσεν εἰς αὐτὸν τὸ ὄνομα Σὴθ καὶ εἶπεν αὐτή, ὅτι ὁ Θεός μοῦ ἔδωσεν ἄλλο τέκνον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, 177 A τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν.[13] Ἀφοῦ διηγήθη ἡ Ἁγία Γραφὴ τὴν γενεαλογίαν μέχρι τοῦ Λάμεχ, ἐπανῆλθε πάλιν εἰς τὸν Ἀδὰμ καὶ

13. Γεν. 4, 25.

τὴν γυναῖκα του καὶ λέγει «Συνευρέθη ὁ Ἀδὰμ μὲ τὴν γυναῖκα του καὶ συνέλαβεν ἐκείνη καὶ ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Σήθ. Τότε προσέθεσε: μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς ἄλλο τέκνον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσε ὁ Κάϊν». Ἐγέννησε, λέγει, υἱὸν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Σήθ.[14] Ἐπειδὴ δὲν ἠρκέσθη ἡ μήτηρ εἰς τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐδόθη, λέγει: Μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς ἄλλο παιδὶ ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν. B Πρόσεχε, πῶς καὶ ἡ μήτηρ καταλείπει διαρκῆ τὴν ἀνάμνησιν τῆς κακῆς ἐκείνης πράξεως μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ γεννηθέντος παιδιοῦ της καὶ διὰ νὰ ἠμποροῦν νὰ γνωρίζουν οἱ μεταγενέστεροι τὸ παράτολμον ἔργον τοῦ Κάϊν, λέγει: Ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν. Εἶναι λόγια μιᾶς πονεμένης ψυχῆς, ἡ ὁποία συνταράσσεται ἀπὸ τὴν ἀνάμνησιν τῆς κακῆς πράξεως καὶ ἡ ὁποία ἐκδηλώνει τὴν εὐγνωμοσύνην της διὰ τὸ γεννηθὲν τέκνον, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ πλέον στηλιτεύει τὸν Κάϊν μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ παιδιοῦ.

Πράγματι δὲν ἐπροξένησε τυχαῖον πένθος εἰς τοὺς γονεῖς, διότι ἐκεῖνος ὥπλισε τὴν δεξιὰν ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ παρουσίασε νεκρὸν καὶ ἀναίσθητον, κείμενον κατὰ γῆς τὸ προσφιλὲς καὶ ἀγαπημένον τέκνον τους. C

Ἂν καὶ ἐδέχθη ὁ Ἀδὰμ τὴν τιμωρίαν «ὅτι εἶσαι χῶμα καὶ εἰς τὸ χῶμα θὰ ξαναγυρίσῃς καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγετε, θὰ ἀποθάνετε[15]», ὅμως μέχρι τότε ἡ ρῆσις αὐτὴ περιωρίζετο εἰς τοὺς λόγους καὶ ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐγνώρισαν, ποῖος ἦτο ὁ θάνατος. Ἀλλ' ἐκεῖνος λόγῳ τοῦ μίσους ἐναντίον τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ τοῦ φθόνου, ὁ ὁποῖος τὸν κατέτρωγεν, ἐπρόφθασε καὶ ὥρμησε πρὸς τὴν σφαγὴν τοῦ Ἄβελ καὶ ἔδωσεν εἰς τοὺς γονεῖς φοβερὸν θέαμα.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἡ μήτηρ, μόλις ὀλίγον κατώρθωσε νὰ συνέλθῃ καὶ ἀργὰ κάποτε ἠμπόρεσε νὰ εὕρῃ παρηγορίαν ἀπὸ τὸ ἀνυπόφορον ἐκεῖνο πένθος, διὰ τῆς γεννήσεως ἄλλου παιδιοῦ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην της ἀναπέμπει πρὸς τὸν Κύριον D καὶ στηλιτεύει τὴν πρᾶξιν τοῦ ἀδελφοκτόνου μὲ τὸ νὰ ἐπιδικάζῃ ἡ ἰδία ἡ μήτηρ τὴν μεγίστην ποινὴν εἰς αὐτόν, νὰ καθιστᾷ δηλαδὴ διαρκῆ τὴν ἀνάμνησιν τοῦ φόνου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς διέπραξε.

Εἴδετε, πόσον κακὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἁμαρτία, καὶ πῶς [illegible]τει εἰς αἰσχύνην καὶ ἐντροπὴν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὑπέ-

14. Σὴθ = ἀντικατάστασις. Ἐγεννήθη εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Ἄβελ.
15. Γεν. 3, 19 καὶ 2, 17.

πεσαν εἰς αὐτήν; Εἴδετε, πῶς ἔχασε τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας καὶ ἔγινε καταγέλαστος ἐνώπιον ὅλων; Εἴδετε, πῶς καὶ εἰς τοὺς γονεῖς του ἀκόμη, οἱ ὁποῖοι ἐκ φύσεως ὠθοῦνται ἀπὸ ἀγάπην πρὸς αὐτόν, ἔγινε μισητὸς ἐξ αἰτίας τῶν κακῶν ἐνεργειῶν;

Ἂς ἀποφεύγωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τὴν ἁμαρτίαν, ἡ ὁποία μᾶς ρίπτει εἰς τόσας συμφορὰς καὶ ἂς προτιμήσωμεν τὴν ἀρετήν, διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ ἀποφύγωμεν τὴν κόλασιν.

E «Ὁ δὲ Σὴθ ὁμοίως ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Ἐνώς. Αὐτὸς ἤλπισεν ὅτι θὰ προσεύχεται εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ[16]». Πρόσεχε, πῶς σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ ἑξῆς οἱ ἄνθρωποι συνηθίζουν νὰ ἐναποθέτουν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν των τὴν ἀπόδειξιν τῆς εὐγνωμοσύνης των. Καὶ αὐτὸς λοιπόν, λέγει, ὁ Σήθ, ὅταν ἐγέννησεν υἱὸν τοῦ ἔδωσε τὸ ὄνομα Ἐνώς. Ἔπειτα ἐπιθυμοῦσα ἡ Ἁγία Γραφὴ νὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος, λέγει: «Οὗτος ἤλπισεν, ὅτι θὰ προσεύχεται εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ».

178 A Ἀπὸ αὐτὸν λοιπὸν θὰ ἀρχίσῃ ὁ μακάριος προφήτης τὴν γενεαλογίαν παραλείπων τὴν ἀνάμνησιν τοῦ Κάϊν καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν ἀπὸ αὐτὸν μέχρι τὸν Λάμεχ. Καὶ ἐπειδὴ λόγῳ τῆς κακῆς του διαθέσεως προσέβαλε τὸ προνόμιον τῆς πρωτοτοκίας, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐδόθη ἀπὸ τὴν φύσιν, διαγράφεται μὲν αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του ἐκ τοῦ γενεαλογικοῦ καταλόγου, ὁ δὲ Σὴθ κατόπιν ἠξιώθη ἐκείνου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἐκ φύσεως, λόγῳ τῆς ἀγαθῆς του διαθέσεως. Μετὰ ταῦτα μεταφέρονται εἰς αὐτὸν τὰ προνόμια τῆς πρωτοτοκίας ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγαθήν του διάθεσιν καὶ ἀκόμη ἀξιοῦνται τῆς τιμῆς νὰ καταχωρισθοῦν εἰς τοὺς γενεαλογικοὺς καταλόγους οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ.

B Καὶ ὅπως ἀκριβῶς αὐτὸς ὠνομάσθη Ἐνώς, διότι ἠδύνατο νὰ προσεύχεται εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ, τοιουτοτρόπως καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι κατάγονται ἀπὸ τὴν γενεάν αὐτοῦ ἀξιοῦνται τῆς ἰδίας ὀνομασίας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος προφήτης διακόπτει εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὴν διήγησιν καὶ κάμνει ἄλλην ἀρχήν.

5. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ἐπιμηκύνωμεν τὴν διδασκαλίαν ἀρχίζοντες τὴν διήγησιν, ἐδῶ καὶ ἡμεῖς ἂς διακόψωμεν τὴν συζήτησιν, ὅπως ἔκαμεν ὁ μακάριος οὗτος προφήτης, ἀποταμιεύοντες τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἑπομένων εἰς τὸ μέλλον, ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπιτρέπῃ. C Πρὸς τὸ παρὸν ἤδη ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ἀποκομίζετε περισσότερα ἀπὸ ὅσα σᾶς λέγω καὶ καθημερινῶς νὰ ἐξετάζετε τοὺς ἑαυτούς σας, τί ἐκερδίσατε ἀπὸ αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν καὶ τί ἀπὸ τὴν ἄλλην διὰ νὰ μὴ φθάνουν τὰ λόγια μου μόνον μέχρι τῶν ὤτων σας, ἀλλὰ νὰ ἐντυπώνετε αὐτὰ εἰς τὸ βάθος τοῦ νοῦ σας καὶ μὲ τὴν συνεχῆ μελέτην καλῶς νὰ ἐνθυμῆσθε.

Ἐπιθυμῶ σεῖς νὰ μὴ περιορίζεσθε μόνον εἰς τοὺς ἑαυτούς σας, ἀλλὰ νὰ γίνετε διδάσκαλοι καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, ὥστε νὰ ἠμπορῆτε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ συμβουλεύετε καὶ νὰ διδάσκετε ὄχι μόνον διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ νὰ ὁδηγῆτε τοὺς πλησίον σας πρὸς τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς καὶ διὰ τῶν ἔργων. Ἀντιληφθῆτε με, σᾶς παρακαλῶ. D Ἐὰν ἐπιθυμῆτε, ἐρχόμενοι καθημερινῶς ἐδῶ νὰ ἀποκομίζετε κάποιο μικρὸν κέρδος καὶ νὰ θεραπεύετε τὰ πάθη, τὰ ὁποῖα σᾶς ἐνοχλοῦν, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ φθάσετε ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς. Ἄλλωστε δὲν θὰ παύσωμεν νὰ συζητῶμεν καθημερινῶς καὶ νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τῆς ἀρίστης συμπεριφορᾶς σας, ὥστε νὰ ἀποβάλλετε αὐτὰ τὰ ὀλέθρια πάθη, δηλαδὴ τὴν ὀργήν, τὸν φθόνον καὶ τὸ μῖσος. Διότι, ἐὰν αὐτὰ ἐκριζωθοῦν, εὐκολώτερον θὰ διορθωθῇ καὶ ἡ μανία πρὸς τὰ χρήματα. Καὶ ἐὰν ἡ περὶ τὰ χρήματα μανία παύσῃ, θὰ καταπιεσθοῦν μὲ μεγαλυτέραν εὐχέρειαν αἱ κακαὶ σκέψεις καὶ αἱ αἰσχραὶ ἀναμνήσεις.

«Ἡ φιλαργυρία βεβαίως εἶναι ἡ ρίζα ὅλων τῶν κακῶν».[17] E Ἂν λοιπὸν τὴν ρίζαν κόψωμεν καὶ ἐκριζώσωμεν αὐτὴν ἀπὸ τὰ βάθη της, εὐκολώτερον θὰ καταβάλλωμεν τοὺς κλάδους. Διότι ἡ ἀκρόπολις τῶν κακῶν καὶ ὁ κολοφὼν τρόπον τινὰ τῶν ἁμαρτημάτων εἶναι ἡ λύσσα τῶν χρημάτων, τῆς ὁποίας, ἐὰν ἔχωμεν τὴν θέλησιν νὰ κυριαρχήσωμεν, τίποτε δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀποφύγωμεν καὶ αὐτὴν τὴν μανίαν 179 A καὶ μαζὶ μὲ αὐτὴν νὰ ἀποσπάσωμεν καὶ νὰ ἐκριζώσωμεν ὅλα τὰ ὀλέθρια πάθη.

Μὴ νομίζετε ἀκόμη ὅτι εἶναι μεγάλο καὶ ὀχληρὸν πρᾶγμα ἡ περιφρόνησις τῶν χρημάτων. Ἀντιλαμβάνομαι, ὅτι πολλοὶ ἄνθρωποι σπαταλοῦν πολλὰ τάλαντα χρυσοῦ ἐκεῖ,

16. Γεν. 4, 26. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ὑπῆρχε καὶ πρὸ τοῦ Ἐνώς. Πιθανὸν ἀναφέρεται αὐτὴ ἐδῶ, διότι θὰ ἔγινε δημοσία καὶ ὁμαδική. Εἶναι ἄρα ὁ Ἐνὼς ὁ πρῶτος ἱδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας. Ἢ τονίζεται ἐνταῦθα ἡ εὐσέβεια τοῦ Σήθ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ δὲν ἦτο πρωτότοκος ἔγινε γενάρχης τῆς γενεᾶς, ἐξ ἧς γενεαλογεῖται ὁ Χριστός.

17. Α' Τιμ. 6, 10.

ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη, λόγῳ κενῆς καὶ ἀνωφέλου κενοδοξίας, διὰ νὰ ἀπολαύσουν τὴν φήμην ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἀργόσχολοι περιφέρονται εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰς ὁδούς, ἡ ὁποία φήμη μέχρι τὸ βράδυ τελειώνει καὶ πολλάκις δὲν διαρκεῖ μέχρι τότε, ἀλλὰ προτοῦ νὰ νυκτώσῃ τοὺς περιζώνει μὲ ἀπείρους κινδύνους. Καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθοῦν τὴν πλάνην τῶν ἐθνικῶν, ἐπειδὴ συγκινοῦνται ἀπὸ τὴν φήμην τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκδηλώνουν ζωηρὸν ὑπὲρ αὐτῆς ἐνδιαφέρον, **B** ἀφοῦ ἐγκαταλείψουν ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ κρατήσουν μόνον τὸ ἐπανωφόρι καὶ τὴν ράβδον, ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας διέρχονται ὅλην τὴν ζωήν των, προτιμῶντες νὰ ὑπομένουν ὅλον ἐκεῖνον τὸν κόπον καὶ τὴν ταλαιπωρίαν διὰ τὴν φήμην τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν λοιπὸν σκέπτωμαι αὐτά, δὲν γνωρίζω, ποίαν ἀπολογίαν θὰ κάμωμεν ἢ ποίας συγγνώμης θὰ τύχωμεν, ἐπειδὴ δὲν ἀνεχόμεθα, νὰ ἐγκαταλείψωμεν οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἐξ ἐκείνων (τὰ ὁποῖα καὶ οἱ ἐθνικοὶ ἐγκαταλείπουν) διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τὴν δόξαν ἐκείνην, ἡ ὁποία δὲν γνωρίζει θάνατον καὶ τέλος, ἀλλὰ γινόμεθα χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους καὶ δὲν ἀντιλαμβανόμεθα, ποῖον εἶναι τὸ μέτρον κρίσεως.

C Ἐκεῖνοι μὲν ἐγκαταλείπουν τὰ πάντα διὰ τὴν ἀνωφελῆ δόξαν τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι εἶναι τῆς αὐτῆς μὲ ἡμᾶς φύσεως· ἡμεῖς δὲ πρὸς χάριν τοῦ Κυρίου μας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἔδωσεν, ὅσα ὑπάρχουν, καὶ ὑπόσχεται τὰς ἀπορρήτους ἐκείνας δωρεάς, δὲν θέλομεν, νὰ δώσωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην οὔτε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον πολλὰς φορὰς μᾶς πλεονάζει. Πῶς θὰ ἀτενίσωμεν τὸν δικαστὴν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐνῷ παραμελοῦμεν μίαν τόσον εὔκολον ἐντολήν;

Μήπως σᾶς προτρέπω, νὰ σκορπίσετε ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν σας; Ἠμπορεῖς νὰ ἀπολαμβάνῃς κάθε ἄνεσιν καί, ὅταν ἱκανοποιήσῃς τὰς ἀνάγκας σου, τὰ περισσεύματα καὶ τὰ ἄχρηστα, θεώρησέ τα ἀναγκαῖα καὶ μοίρασέ τα, εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πιέζονται ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ τρέμουν ἀπὸ τὸ ψῦχος. Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὠθούμενοι ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἠμπορεῖς νὰ κατευθύνεσαι πρὸς τὴν αἰωνίαν πατρίδα, εἰς τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον θὰ φθάσῃς **D**

Κατ' ἐξοχὴν βεβαίως αὐτοὶ θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμοι διὰ τὴν μετάβασίν σου ἐκεῖ εἰς τὴν αἰωνίαν πατρίδα, διὰ νὰ εὕρῃς ὅλα γενικῶς περιποιημένα ἐκεῖ, ὅταν ὑπάγῃς, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃς ἐκεῖ περισσότερον πλοῦτον, διότι θὰ βλέπῃς, ὅτι αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐδῶ ἔδωσες, ἐπολλαπλασιάσθησαν ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὰ μετέφεραν ἢ καλύτερα

ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Μήπως εἶναι τὸ ἔργον ἐπίπονον; Μήπως προϋποθέτει καμμίαν φροντίδα καὶ μέριμναν; Δὲν σοῦ χρειάζονται ζῷα διὰ τὴν μεταφορὰν οὔτε φρουρὸς οὔτε κανεὶς ἄλλος. Ἐκεῖνον τὸν δρόμον δὲν περνᾷ οὔτε λῃστὴς οὔτε κλέπτης, διὰ νὰ ἁρπάσῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σὺ στέλλεις. **E** Ὅσα ἀκριβῶς θὰ δώσῃς εἰς τὰ χέρια τῶν πτωχῶν, αὐτὰ θὰ τοποθετήσῃς εἰς ἀσφαλὲς ταμεῖον, δηλαδὴ εἰς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ θὰ σοῦ ἐξασφαλίσῃ τὴν φρούρησιν αὐτῶν καί, ὅταν ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν μόνιμον πατρίδα, μαζὶ μὲ τὴν ἀπόδοσιν ἐκείνων καὶ θὰ σὲ ἐπαινέσῃ καὶ θὰ σὲ στεφανώσῃ καὶ μὲ κάθε εὐρυχωρίαν θὰ σὲ ἐγκαταστήσῃ καὶ κάθε ἄνεσιν θὰ σοῦ ἀποδώσῃ.

180 **A** Ἂς μοιράσωμεν λοιπόν, παρακαλῶ, τὰ περισσεύματα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἂς σπείρωμεν, ὅσον ἀκόμη εἶναι καιρός, διὰ νὰ δρέψωμεν κατὰ τὸν θερισμὸν καὶ διὰ νὰ μὴ μεταμελούμεθα χωρὶς πλέον ὄφελος κατόπιν, ἐνῷ τώρα ἀφήνομεν νὰ φεύγῃ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας ἡ κατάλληλη εὐκαιρία. Μήπως ὡστόσον ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς σοῦ ἔχει χαρίσει περισσότερα ἀγαθὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, διὰ νὰ δαπανᾷς αὐτὰ μόνον διὰ τὰς προσωπικάς σου ἀνάγκας καὶ νὰ ἀποκρύπτῃς τὰ ὑπόλοιπα εἰς τὰ θησαυροφυλάκια καὶ τὰ κιβώτια; Δὲν σοῦ τὰ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς δι' αὐτό, ἀλλά, συμφώνως πρὸς τὴν προτροπὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, νὰ γίνῃ τὸ περίσσευμά σου συμπλήρωμα τοῦ ὑστερήματος τῶν ἄλλων.[18]

Ἴσως σὺ μὲν νὰ ἀπολαμβάνῃς καὶ μάλιστα περισσότερα ἀπὸ ὅσα σοῦ χρειάζονται καὶ νὰ δαπανᾷς πολλὰ χρήματα διὰ τὴν ἀπόλαυσιν καὶ τὴν ἐνδυμασίαν καὶ τὴν ὑπόλοιπον πολυτέλειαν καὶ νὰ διασπαθίζῃς αὐτὰ μέχρι τοὺς ὑπηρέτας καὶ τὰ ζῷα. **B** Ὁ πτωχὸς τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν σοῦ ζητεῖ παρὰ μόνον, νὰ καταπραΰνῃ τὴν πεῖναν του καὶ νὰ τοῦ προσφέρῃς τὴν ἀναγκαίαν καθημερινὴν τροφήν, ὥστε νὰ ζῇ καὶ νὰ μὴ ἀποθάνῃ. Καὶ οὔτε αὐτὸ δὲν ἔχεις τὴν δύναμιν νὰ κάμῃς, οὔτε συλλογίζεσαι, ὅτι εἶναι δυνατὸν αἰφνιδίως νὰ ἀποθάνῃς καὶ τὰ μὲν πλούτη σου ὅλα γενικῶς ἐδῶ νὰ ἐγκαταλείψῃς καὶ νὰ περιέλθουν κάποτε εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἀντιπάλους σου, ἐνῷ ὁ ἴδιος θὰ ἀπέλθῃς φέρων μαζί σου ὅλα γενικῶς τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους συγκεντρώνεις τὰ πλούτη σου. Καὶ τί τέλος πάντων θὰ εἴπῃς κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν

18. Β' Κορινθ. 8, 14.

τῆς κρίσεως; **C** Τί ἀπολογίαν θὰ κάμῃς, ἐὰν μὲ τόσην ἀμέλειαν ἐμερίμνησες διὰ τὴν τακτοποίησιν τῆς σωτηρίας σου;

Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον πίστευε εἰς ἐμὲ καί, ὅσον ἀκόμη ἔχεις καιρόν, διαμοίραζε τὰ πλεονάζοντα χρήματα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃς ὑπὲρ τοῦ ἑαυτοῦ σου ἐκ τῶν προτέρων τὴν σωτηρίαν τῆς αἰωνίας ζωῆς καὶ διὰ νὰ εὕρῃς ἀνταπόδοσιν τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὴν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν καλωσύνην τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

D ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ Η ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, ΟΤΑΝ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ Ο ΘΕΟΣ ΤΟΝ ΑΔΑΜ (ΑΝΘΡΩΠΟΝ), ΚΑΤ' ΕΙΚΟΝΑ ΘΕΟΥ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ ΑΥΤΟΝ, ΑΡΣΕΝ ΚΑΙ ΘΗΛΥ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ ΑΥΤΟΥΣ ΚΑΙ ΩΝΟΜΑΣΕΝ ΑΥΤΟΥΣ ΑΔΑΜ, ΟΤΑΝ ΕΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΝ ΑΥΤΟΥΣ.[1]

Μεγάλος καὶ ἀπερίγραπτος θησαυρός, ἀγαπητοί μου ὑπάρχει μέσα εἰς τοὺς λόγους, τοὺς ὁποίους μόλις ἀνεγνώσαμεν. Καὶ γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἀποβλέποντες μόνον εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων καὶ προσέχοντες μόνον ἐπιφανειακῶς νομίζουν, ὅτι τίποτε περισσότερον δὲν ἔχουν αὐτὰ τὰ λόγια τῆς γραφῆς, ἀπὸ τὸ νὰ παρέχουν ἁπλῶς ὀνομασίας. Ἐγὼ ὅμως σᾶς παρακαλῶ ὅλους, νὰ μὴ διέρχεσθε ἁπλῶς τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. **E** Τίποτε, ἐξ ὅσων εἶναι γραμμένα εἰς αὐτὴν δὲν ὑπάρχει, τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχῃ μεγάλον πλοῦτον νοημάτων. Ἐπειδὴ οἱ μακάριοι προφῆται ἐξέθεσαν αὐτὰ φωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δι' αὐτό, ἡ Ἁγία Γραφὴ ὡς γραφεῖσα διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κρύπτει μέσα της μεγάλον θησαυρόν.

Καὶ μὴ ἀπορῇς, ἂν ὑπόσχωμαι, νὰ σοῦ φανερώσω τώρα, ὅτι κρύπτεται μεγάλος πλοῦτος νοημάτων μέσα εἰς τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων. **181 A** Οὔτε μία συλλαβή, οὔτε μία ὀξεῖα, τοποθετημένη εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, δὲν ὑπάρχει, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας δὲν κρύπτεται μεγάλος θησαυρός. Διὰ τοῦτο εἴμεθα ὑποχρεωμένοι καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ φωτιζόμενοι ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ διερχώμεθα τὰ θεῖα λόγια. Διότι ἡ Ἁγία Γραφὴ διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου της δὲν ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀνθρωπίνης σοφί-

1. Γεν. 5, 1-2. Ὁ πρῶτος γενεαλογικὸς πίναξ τῆς Βίβλου, ὁ ὁποῖος ἔχει σκοπὸν νὰ δείξῃ τοὺς προγόνους τοῦ Χριστοῦ (Ματθ. 1, 1-17) καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

ας, ἀλλὰ τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Πνεύματος, διὰ νὰ δεχθῶμεν ἀπὸ ἐκεῖ μεγάλην ὠφέλειαν, ἀφοῦ πρῶτον καλῶς ἀντιληφθῶμεν τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τοῦ περιεχομένου.

Ἐὰν λοιπὸν τὰ διὰ τὰς καθημερινάς μας ἀσχολίας συντασσόμενα συμβόλαια, πολλὰς φοράς, ὅ,αν φθείρωνται ἀπὸ τὸν χρόνον, B ἔχουν μεγάλην ἰσχὺν ἐκ μόνης τῆς ἡμερομηνίας τῆς ἀρχῆς τοῦ συμβολαίου καὶ ἐκ μιᾶς μόνης συλλαβῆς, πολὺ περισσότερον διὰ τὰς Ἁγίας Γραφάς, αἱ ὁποῖαι ἐγράφησαν μὲ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν αὐτό, μόνον ἐὰν ἔχωμεν πνευματικὴν διαύγειαν καὶ ἐὰν δὲν τὰς διατρέχωμεν ἐπιπολαίως, ἀλλὰ ἐὰν μὲ ἔντονον προσοχὴν ἐξετάζωμεν ὅλα γενικῶς μὲ ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ μὴ γίνωμεν χειρότεροι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐκδηλώνουν τόσον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ αἰσθητά.

Ἄλλωστε καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι σκάπτουν τὴν γῆν πρὸς ἀνεύρεσιν μετάλλου, δὲν περιορίζονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, C ἀλλά, ἀφοῦ προχωρήσουν εἰς μέγα βάθος καὶ συναντήσουν τὰ μικρὰ τεμάχια τοῦ χρυσοῦ, μὲ πολὺν κόπον τὰ διασποῦν ἀπὸ τὴν στερεὰν γῆν καὶ τότε μόνον ἔπειτα ἀπὸ τόσον κάματον εὑρίσκουν κάποιαν ἀνακούφισιν εἰς τοὺς μόχθους των. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ γνωρίζουν, ὅτι ἡ ὠφέλεια εἶναι ὀλιγωτέρα ἀπὸ τοὺς μόχθους, ποὺ καταβάλλουν καὶ πολλὲς φορὲς ἔπειτα ἀπὸ πολλὴν ἀγρυπνίαν καὶ κάματον διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες των, οὔτε καὶ ὑπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας παρητήθησαν ἀπὸ τὸ ἔργον των, ἀλλὰ τρεφόμενοι μὲ τὴν ἐλπίδα λησμονοῦν τοὺς κόπους των.

D Ἂν λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐπιδεικνύουν τόσον μεγάλον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ φθαρτὰ καὶ πρόσκαιρα, τῶν ὁποίων τὸ τέλος εἶναι τόσον ἄδηλον, πολὺ περισσότερον ἔχομεν ὑποχρέωσιν ἡμεῖς, νὰ ἐκδηλώνωμεν ἴσον καὶ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον ἐκεῖ, ὅπου ὁ πλοῦτος εἶναι ἀναφαίρετος καὶ ὁ θησαυρὸς ἀτέλειωτος καὶ δὲν διαψεύδονται αἱ προσδοκίαι μας. Τοιουτοτρόπως θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ κατορθώσωμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐπιδιώκομεν καὶ ἀφοῦ καρπωθῶμεν τὴν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀπερίγραπτον καλωσύνην τοῦ Θεοῦ καὶ εὐγνώμονες θὰ εἴμεθα πρὸς τὸν Κύριόν μας καὶ μὲ τὴν εὔνοιαν, τὴν ὁποίαν ἀπεσπάσαμεν ἀπὸ ἐκεῖ, ἀκατάβλητοι θὰ εἴμεθα ἀπὸ τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἀνεγνώσθησαν, φέροντες πάλιν εἰς τὸ κέντρον τῆς συζητήσεως, ἂς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὸ καθένα, διὰ νὰ ἀναχωρήσετε διὰ τὰς οἰκίας σας, ἀφοῦ ἀκούσετε τὴν συνήθη διδασκαλίαν. E Αὐτή, λέγει, εἶναι ἡ βίβλος γενέσεως τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὴν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδάμ, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐδημιούργησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἔκαμεν αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημιουργίας των ὠνόμασεν αὐτοὺς ἀνθρώπους. Βλέπε, παρακαλῶ, τὴν φρόνησιν τοῦ θαυμαστοῦ αὐτοῦ προφήτου ἢ μᾶλλον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐμπνεόμενος διδάσκει ὅλα εἰς ἡμᾶς. Καὶ αὐτὸς ἐδάνεισε μὲν τὴν γλῶσσαν, ἡ δὲ χάρις τοῦ Πνεύματος διδάσκει εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν διὰ τοῦ προφήτου.

Σκέψου λοιπόν, πῶς ἐπανέφερε τὸν λόγον εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπιθυμεῖ ἐκ τῶν ἄνω τρόπον τινὰ πάλιν νὰ ἀρχίσῃ ἡ διήγησις. [182] A Διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ διὰ ποῖον σκοπόν; Διότι εἶδε, ὅτι οἱ μέχρι τότε ἄνθρωποι ἐξεδήλωσαν μεγάλην ἀχαριστίαν καὶ δὲν ἐσυνετίσθησαν ἀπὸ τὰς τιμωρίας τοῦ πρωτοπλάστου, ἀλλὰ κατέπεσαν εἰς τὸν αὐτὸν κρημνὸν τῆς ἁμαρτίας. Καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ Κάϊν, λόγῳ φθόνου ὥρμησεν ἀμέσως εἰς ἀδελφοκτονίαν, δι' αὐτὸ καὶ ἐδέχθη τὴν βαρυτάτην ἐκείνην ποινήν, ὅπως προηγουμένως σᾶς ἐδίδαξα. Ἔπειτα πάλιν οἱ ἀπόγονοί του, χωρὶς νὰ συνετισθοῦν ἀπὸ τὴν ποινὴν αὐτοῦ, περιέπεσαν εἰς μεγαλυτέρας συμφοράς, ὅπως ἀκριβῶς ἠκούσατε χθὲς τὸν Λάμεχ νὰ διηγεῖται τὰ ἐγκλήματά του εἰς τὰς συζύγους του καὶ νὰ καθορίζῃ τὴν ποινὴν εἰς βάρος τοῦ ἑαυτοῦ του. B

Ἐπειδὴ σιγὰ - σιγὰ εἶδεν, ὅτι ηὐξάνετο ἡ ἁμαρτία αὐτῶν ὡς πονηρὸν ρεῦμα, τὸ ὁποῖον ἔχει σκοπὸν νὰ κατακλύσῃ ὁλόκληρον τὸ σῶμα, ἀνακόπτει τὴν ὁρμὴν τῆς κακίας καὶ ἀφαιρεῖ τὴν τιμὴν νὰ μνημονεύωνται εἰς τὸ μέλλον αἱ γενεαὶ αὐταὶ ἀπὸ τὸν Κάϊν μέχρι τοῦ Λάμεχ. Καὶ ὡσὰν νὰ κάμνῃ κάποιαν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ παρηγορήσῃ τὴν συμφορὰν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐτόλμησε νὰ ρίψῃ αὐτοὺς ὁ ἀδελφοκτόνος, ὁ ὁποῖος ὥπλισε τὴν δεξιὰν ἐναντίον τοῦ Ἄβελ, ἔτσι ἀρχίζει τὴν διήγησιν καὶ λέγει: C Αὐτὸς εἶναι ὁ κατάλογος τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ. Ὅταν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον, ἔπλασεν αὐτὸν μὲ μορφὴν θεϊκήν· ἐδημιούργησε καὶ ἄρρεν καὶ θῆλυ καὶ ηὐλόγησεν αὐτοὺς καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημιουργίας των τοὺς ὠνόμασεν ἀνθρώπους.

2. Πρόσεχε, πῶς μεταχειρίζεται τὰς αὐτὰς λέξεις, ὅπως εἰς τὴν ἀρχήν, διὰ νὰ μᾶς διδάξη, ὅτι εἰς τὰς ἀδοκίμους ἐκείνας γενεάς, ἀπὸ τοῦ Κάϊν μέχρι τοῦ Λάμεχ, δὲν παρέχει οὔτε τὴν τιμὴν τῆς ἀπομνημονεύσεως, ἀλλὰ ἀρχίζει τὸν κατάλογον τῆς γενεαλογίας ἀπὸ τὸν τελευταίως γεννηθέντα, δηλαδὴ τὸν Σὴθ, διὰ νὰ πληροφορηθῆς καὶ ἐξ αὐτοῦ πόση εἶναι ἡ φροντὶς τοῦ Θεοῦ περὶ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πῶς ἀποστρέφεται ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν φονικὴν διάθεσιν. Ὡσὰν λοιπὸν ἐκεῖνοι νὰ μὴ ἦλθαν ποτὲ εἰς τὴν ζωήν, ἔτσι τοὺς παρασιωπᾶ D καὶ ἀποδεικνύει εἰς ἡμᾶς, πόσον βαρὺ πρᾶγμα εἶναι ἡ κακία καὶ ὅτι προκαλοῦν εἰς βάρος τῶν ἑαυτῶν των μεγίστας συμφορὰς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀκολουθοῦν. Νὰ λοιπόν, οὗτοι διαγράφονται εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ τὸν κατάλογον τῆς γενεαλογίας καὶ ἔτυχον τῆς τιμῆς τῆς ἀπομνημονεύσεως τόσον μόνον, ὅσον διὰ νὰ στηλιτεύεται ἡ κακία των καὶ διὰ νὰ γίνουν εἰς τὰς ἑπομένας γενεὰς παράδειγμα σωφρονισμοῦ.

Ἀντιθέτως ὁ Ἄβελ, ὁ ὁποῖος ἀδίκως ἐχάθη καὶ ἐφονεύθη ἀπὸ ἀδελφικὴν χεῖρα, ἀπὸ τότε μέχρι τώρα φέρεται εἰς τὰ στόματα ὅλων γενικῶς καὶ ὁ χρόνος οὔτε τὴν ἀνάμνησιν αὐτοῦ ἔσβησεν, οὔτε τὴν μορφὴν ἐκείνου ἐμείωσεν, E ἀλλὰ καθημερινῶς ἀπὸ ὅλους ἐπαινεῖται ἐνῷ ὁ Κάϊν συνεχῶς στηλιτεύεται. Βλέπετε, πόσον εἶναι τὸ ὄνειδος τῆς κακίας καὶ πόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς καὶ ὅτι ἡ μὲν πρώτη, καίτοι διεξάγει πόλεμον καὶ ἐπικρατεῖ, ἀμέσως καὶ σβήνει καὶ ἐξαφανίζεται, ἡ δὲ δευτέρα, καίτοι δέχεται τὰς ἐπιθέσεις καὶ ὑπομένει ἄπειρα δεινά, δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου γίνεται περισσότερον λαμπρὰ καὶ ἔνδοξος.

Ἦτο δυνατὸν καὶ μὲ ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα συνέβησαν καθ' ὅμοιον τρόπον, νὰ ἀποδείξωμεν αὐτὸ τώρα πρὸς σᾶς, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὴν συνέχειάν μας, ἂς ἐπαναλάβωμεν πάλιν αὐτὰ τὰ ὁποῖα προηγουμένως ἐλέχθησαν. Οὗτος εἶναι ὁ κατάλογος, λέγει τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ. 143 A Ὅταν ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἔπλασεν αὐτὸν μὲ μορφὴν θεϊκήν· ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐδημιούργησε καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς δημιουργίας των τοὺς ὠνόμασεν ἀνθρώπους.[2] Βλέπε πάλιν, πῶς ἡ Ἁγία

2. Γεν. 5, 1-2. Ἡ προϊστορία αὕτη τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει χαρακτῆρα θρησκευτικόν. Δὲν πρέπει νὰ τὴν ἐκλαμβάνωμεν ὡς αὐστηρῶς χρονολογικήν.

Γραφὴ ἐκθέτουσα ἐξ ἀρχῆς τὴν διήγησιν μᾶς ὑπενθυμίζει, πόση τιμῆς ἔχει ἀξιωθῆ ὁ δημιουργηθεὶς ἄνθρωπος. Ὅταν, λέγει, ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἔκαμεν αὐτὸν μὲ θεϊκὴν μορφήν, ἀντὶ νὰ εἴπῃ, ὅτι τὸν κατέστησε Κυρίαρχον ὅλων τῶν ὁρατῶν. Διότι «κατ' εἰκόνα» σημαίνει τοῦτο: ἐξ αἰτίας τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Θεὸς τῶν ὅλων κρατεῖ τὴν ἐξουσίαν πάντων, καὶ τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, διότι εἶναι ὁ δημιουργὸς ὅλων γενικῶς, τοιουτοτρόπως, ἀφοῦ ἐδημιούργησε τὸ λογικὸν τοῦτο ὄν, τὸν ἄνθρωπον, ἠθέλησε νὰ κατέχη αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν ὅλων τῶν ὁρατῶν. B Διὰ τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐχάρισεν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὴν ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ παραμείνῃ αὐτὸς ἀθάνατος διὰ παντός. Ἀλλὰ ἐπειδὴ λόγῳ ὀκνηρίας ὠλίσθησε καὶ παρέβη τὴν ἐντολήν, ἡ ὁποία τοῦ ἐδόθη ἐξ ἀγάπης δὲν ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπόν του ὁλοσχερῶς καὶ τότε ἀπὸ αὐτόν, ἀλλὰ ἀφήρεσεν ἀπὸ αὐτὸν τὸ προνόμιον τῆς ἀθανασίας καὶ ἀφοῦ τὸν κατεδίκασεν εἰς θάνατον, ἄφησεν αὐτὸν νὰ ἀσκῇ τὴν αὐτὴν σχεδὸν ἐξουσίαν.

Ἔπειτα, ἐπειδὴ ὁ υἱός, ὁ ὁποῖος ἐξ αὐτοῦ ἐγεννήθη, περιῆλθεν εἰς τόσον μεγάλην μανίαν καὶ εἰσήγαγε πρῶτος τὸν φόνον καὶ παρουσίασεν ἐκεῖνον τὸν βίαιον θάνατον C καὶ ἐξεδήλωσε κατόπιν μεγάλην ἀχαριστίαν, διότι συνεδύασε τὸν φόνον μὲ τὸ ψεῦδος, ἠθέλησε μὲ τὴν διαρκῆ τιμωρίαν νὰ συνετίσῃ αὐτόν, διὰ νὰ μὴ ὠφεληθῇ μόνον αὐτός, ἐξ ὅσων ὁ Θεὸς ἔκαμεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μεταγενεστέρους νὰ διδάσκῃ καὶ περὶ τοῦ μεγέθους τῶν τολμημάτων καὶ τῆς ὑπερβολῆς τῆς ἀσεβείας. Ἐπειδὴ ἀκόμη οἱ ἀπόγονοί του ἐξ ἀμελείας πολλῆς σιγά - σιγὰ περιέπεσαν εἰς χειροτέρας ἁμαρτίας, ἤθελεν ὁ Θεὸς τρόπον τινά, νὰ παρηγορήσῃ τὸν Ἀδάμ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τόσην στενοχωρίαν ὄχι μόνον διὰ τὴν ἰδικήν του παρακοήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀδίκημα τοῦ Κάϊν καὶ τὸ ἀνυπόφορον ἐκεῖνο πένθος, τὸ ὁποῖον εἶδε μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια. D Διότι οὔτε τὴν μορφὴν τοῦ θανάτου ἐγνώριζαν, καίτοι εἶχον δεχθῆ τὴν ἀπόφασιν. Ἐν συνεχείᾳ διπλασιάζεται καὶ τριπλασιάζεται δι' αὐτὸν ἡ θλῖψις καὶ διότι εἶδον τὸν θάνατον διὰ πρώτην φορὰν νὰ εἰσάγεται εἰς τὴν ζωήν των, καὶ τὸν βίαιον θάνατον, ὁ ὁποῖος ἀπετολμήθη ἀπὸ τὸ τέκνον του· ἔπειτα ἐστράφη ἐναντίον ἀδελφοῦ, ὁ ὁποῖος προήρχετο ἀπὸ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν πατέρα καὶ ὁ ὁποῖος εἰς οὐδὲν τὸν ἠδίκησε. Θέλων λοιπὸν ὁ στοργικὸς Θεὸς νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν ἀνάλογον πρὸς τὴν λύπην του

παρηγορίαν, τοῦ δίδει ἄλλο τέκνον, τὸν Σήθ, **E** καὶ ἀφοῦ ἐθεώρησεν ἐπαρκῆ τὴν παρηγορίαν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου, ἀπὸ αὐτὸ τὸ σημεῖον εἰς τὸ ἑξῆς κάμνει τὴν ἀρχὴν τῆς γενεαλογίας. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ θεῖος προφήτης ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: Οὗτος εἶναι ὁ κατάλογος τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ. Ἔπειτα ὑπόσχεται νὰ διηγηθῇ τὴν δημιουργίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ πρόσεχε, ποίαν συνέχειαν χρησιμοποιεῖ «Ἔζησε, λέγει, ὁ Ἀδὰμ ἔτη διακόσια τριάκοντα καὶ ἐγέννησε υἱὸν καθ' ὁμοίωσίν του, κατ' εἰκόνα του[3] καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Σήθ. Ἔζησε δὲ ὁ Ἀδὰμ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Σὴθ ἑπτακόσια ἔτη, ἐγέννησε δὲ καὶ ἄλλους υἱοὺς καὶ θυγατέρας. [184] **A** Οὕτω ὁ Ἀδὰμ ἔζησε συνολικῶς ἐννεακόσια τριάκοντα ἔτη καὶ ἀπέθανεν».

3. Δὲν εἶχον λοιπὸν δίκαιον, ὅταν εἰς τὰς ἀρχὰς ἔλεγον, ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃ κανεὶς τίποτε εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, τὸ ὁποῖον νὰ ἔχῃ γραφῇ ἄνευ λόγου καὶ τυχαίως; Νὰ λοιπὸν καὶ τώρα πόσην ἀκρίβειαν χρησιμοποιεῖ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης. Καὶ ἐγέννησε υἱόν, λέγει, ὁ Ἀδὰμ καθ' ὁμοίωσίν του καὶ κατ' εἰκόνα του καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Σήθ. Διὰ τὸν γεννηθέντα ὅμως προηγουμένως, δηλαδὴ τὸν Κάϊν, τίποτε ὅμοιον δὲν ἐδήλωσεν, ἀλλὰ ἐξ ἀρχῆς προησθάνετο τὴν ῥοπὴν αὐτοῦ πρὸς τὸ κακόν. **B** Πράγματι δὲν διετήρησε τὴν πατρικὴν παράδοσιν, ἀλλ' ἀμέσως ἀπεστάτησε πρὸς τὴν κακίαν.

Καὶ ἐδῶ προσθέτει: καθ' ὁμοίωσίν του καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα του, δηλαδὴ ὅμοιον κατὰ τοὺς τρόπους πρὸς τὸν πατέρα υἱόν, ὁ ὁποῖος διασώζει τὸν αὐτὸν χαρακτῆρα χρηστότητος, ἐπιδεικνύει τὴν πατρικὴν εἰκόνα διὰ τῶν ἔργων καὶ δύναται διὰ τῆς ἀρετῆς του νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ ἔγκλημα τοῦ προηγουμένου ἀδελφοῦ του. Δὲν κάμνει λόγον ἐδῶ ἡ Ἁγία Γραφὴ περὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ σώματος, ὅταν λέγῃ καθ' ὁμοίωσίν του καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα του, ἀλλὰ περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως, διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν, ὅτι αὐτὸς δὲν θὰ εἶναι τῆς αὐτῆς ποιότητος. **C** Δι' αὐτὸ καὶ ἡ μήτηρ, ὅταν παρέχῃ τὴν ὀνομασίαν εἰς τὸ τέκνον της, εὐχαρίστως τοῦ δίδει αὐτὸ τὸ ὄνομα καὶ δὲν ἀποδίδεται τὸ γεννηθὲν τέκνον οὔτε εἰς τὴν φύσιν οὔτε εἰς τὸν τοκετόν, ἀλλὰ εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θε-

3. Ὁ Σὴθ δὲν ἔγινε κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ὅπως ὁ Ἀδάμ, ἀλλ' κατ' εἰκόνα τοῦ πεσόντος Ἀδάμ. Πόση διαφορά! Φονευθέντος τοῦ Ἄβελ φορεὺς τῶν Μεσσιανικῶν ἐλπίδων εἶναι ὁ Σήθ. Διὰ τοῦτο δηλοῦται ὁ χρόνος τῆς γεννήσεώς του.

οῦ. Διότι αὐτὴ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ διήγειρε καὶ τὴν φύσιν πρὸς τὸν τοκετόν. Ἡ Ἁγία Γραφὴ ὁρίζει, ὅτι ἡ μήτηρ ὠνόμασεν αὐτὸν Σὴθ λέγουσα «Ὁ Θεός μοῦ ἔδωσεν ἄλλον τέκνον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν».[4] Πρόσεχε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς λέξεως. Δὲν εἶπε, μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεός, ἀλλὰ «μοῦ ἐξανέστησεν». Σκέψου, πῶς ὑποφώσκει ἀπὸ ἐδῶ πλέον ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναστάσεως διὰ τῶν λέξεων. Θὰ εἴπῃ κανείς, ὅτι ἔλεγεν: ἀντὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐφονεύθη, ὁ Θεός μοῦ ἔδωσε τοῦτο. **D** Ἂν καὶ ἐκεῖνος, λέγει, ἀπὸ ἀδελφικὸ χέρι ἐφονεύθη καὶ ἐγνώρισε τὸν θάνατον, ὅμως ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἔφερεν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν (τὸν Σήθ) ἀντὶ τοῦ νεκροῦ. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς ἀναστάσεως, ὁ Θεὸς δὲν ἀνέστησε τὸν νεκρόν, ἀλλὰ ἄλλον ἀντὶ ἐκείνου. Δι' αὐτὸ λέγει καὶ ἡ μήτηρ του· μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς ἄλλο τέκνον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν. Εἶδες τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς γυναικός; Εἶδες τὴν καλωσύνην τοῦ Κυρίου; Πόσον ταχέως ἐπενόησε τὴν παρηγορίαν αὐτῶν.

Αὐτὴν λοιπὸν ἂς μιμούμεθα ὅλοι γενικῶς καὶ ἂς ἐμπιστευώμεθα τὰ πάντα εἰς τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἂν ἡ φύσις παράγῃ ἀγαθά, δὲν κάμνει αὐτὸ χάρις εἰς τὴν ἰδικήν της δύναμιν, ἀλλὰ διότι ὑπακούει εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ δημιουργοῦ. **E** Καὶ ποτὲ νὰ μὴ στενοχωροῦνται αἱ γυναῖκες, ἐπειδὴ δὲν τεκνοποιοῦν, ἀλλὰ μὲ ἀγαθὴν διάθεσιν νὰ καταφεύγουν εἰς τὸν δημιουργὸν τοῦ κόσμου καὶ ἐνώπιον ἐκείνου, τοῦ Κυρίου τῶν Πάντων, ἂς ἐκθέτουν τὰ αἰτήματά των καὶ ἂς μὴ ἐμπιστεύωνται τὴν γέννησιν τῶν τέκνων οὔτε εἰς τὰς συζυγικὰς σχέσεις οὔτε εἰς κανένα ἄλλον, ἀλλὰ εἰς τὸν δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου, ὁ ὁποῖος ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔφερεν εἰς τὴν ζωὴν τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ὁ ὁποῖος δύναται καὶ πάλιν νὰ διορθώσῃ αὐτό, ὅταν χωλαίνῃ. Καὶ αὐτὴ καθ' ὅμοιον τρόπον τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πένθους κατέστησεν εὐκαιρίαν δοξολογίας καὶ ἐμπιστεύεται τὰ πάντα εἰς τὸν Κύριον μὲ τὸ νὰ λέγῃ· [185] **A** Μοῦ ἔδωσεν ὁ Θεὸς ἄλλο τέκνον ἀντὶ τοῦ Ἄβελ, τὸν ὁποῖον ἐφόνευσεν ὁ Κάϊν.

Βλέπεις, ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἐστενοχωρήθη, οὔτε εἶπε κάτι ἄξιον λύπης (δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ τὸ παραλείψῃ ἡ Ἁγία Γραφή, ἐὰν βεβαίως τοιοῦτόν τι εἶχε λεχθῆ ὑπ' αὐτῆς), ἀλλὰ φέρουσα γενναίως τὸ πάθημά της ἀξιώνεται ταχείας παρηγορίας καὶ ἐκδηλώνει μεγαλυτέραν εὐ-

4. Γεν. 4, 25.

γνωμοσύνην, μὲ τὸ νὰ ἐπαινῇ τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ.

Πρόσεχε μὲ πόσον ἐνδιαφέρον ὁ Θεὸς ἐκδηλώνει τὴν ἀγάπην του. Δὲν ἐχάρισε μόνον ἄλλο τέκνον, ἀλλὰ δηλώνει, ὅτι τοῦτο θὰ εἶναι πλέον ἐνάρετον. **B** Ἐγέννησε λοιπόν, λέγει, καθ' ὁμοίωσίν του καὶ κατὰ τὴν εἰκόνα του. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν εὐθὺς τὴν ἀρετὴν τοῦ γεννηθέντος τέκνου, βλέπε, ὅτι καὶ αὐτὸς πάλιν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον δίδει εἰς τὸ τέκνον του, ἀποδεικνύει τὴν εὐσεβῆ διάθεσίν του. «Καὶ ὁ Σὴθ, λέγει, ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Ἐνώς. Αὐτὸς ἤλπισεν, ὅτι θὰ προσεύχεται εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ».[5] Εἶδες ὀνομασίαν λαμπροτέραν ἀπὸ τὸ διάδημα καὶ ὡραιοτέραν ἀπὸ τὴν πορφύραν; Τί ἠμπορεῖ νὰ εἶναι περισσότερον εὐτυχὲς ἀπὸ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐξωραΐζεται μὲ τὴν ἐπίκλησιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχει αὐτὴν ὡς ὄνομα; **C** Βλέπεις ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγον εἰς τὴν ἀρχήν, ὅτι δηλαδὴ καὶ εἰς τὰς μικρὰς ὀνομασίας συσσωρεύεται μεγάλος πλοῦτος νοημάτων; Εἰς τὸ παράδειγμα αὐτὸ δὲν φαίνεται μόνον ἡ εὐσέβεια τῶν γονέων, ἀλλὰ καὶ ἡ μεγάλη φροντὶς περὶ τῶν τέκνων των καὶ πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προέτρεπον τὰ τέκνα των διὰ τῆς ὀνομασίας, τὴν ὁποίαν τοὺς προσέδιδον, νὰ ἀσκοῦν τὴν ἀρετὴν καὶ δὲν ἔδιδον τὰς ὀνομασίας τυχαίως καὶ ἀπεριασκέπτως, ὅπως κάμνουν σήμερον.

Μὲ τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ πάππου καὶ τοῦ προπάππου, ἂς προσφωνῆται τὸ τέκνον. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως δὲν ἔκαμνον ἔτσι, ἀλλὰ κατέβαλλον κάθε προσπάθειαν, νὰ δίδουν εἰς τὰ νεογέννητα τοιαῦτα ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὡδήγουν εἰς τὴν ἀρετὴν **D** ὄχι μόνον αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔφερον τὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ καὶ γενικῶς ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ ἐγίνοντο μάθημα φιλοσοφίας εἰς τοὺς μεταγενεστέρους. Τοῦτο θὰ ἀντιληφθῶμεν βαθμηδὸν μὲ τὴν πρόοδον τῆς ὁμιλίας.

Ἂς μὴ δώσωμεν λοιπὸν οὔτε ἡμεῖς τυχαῖα ὀνόματα εἰς τὰ τέκνα, μήτε τὰ ὀνόματα τῶν πάππων καὶ προπάππων, μήτε νὰ χαρίζωμεν εἰς αὐτὰ ὀνομασίας ἀνθρώπων εὐγενοῦς καταγωγῆς, ἀλλὰ τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι διέπρεψαν κατὰ τὴν ἀρετὴν καὶ ἔδειξαν μεγάλην παρρησίαν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Καλύτερον εἶναι νὰ μὴ ἐνθαρρύνωνται μόνον μὲ τὰς ὀνομασίας αὐτῶν οὔτε οἱ γονεῖς οὔτε τὰ τέκνα, τὰ ὁποῖα λαμβάνουν τὰ ὀνόματα. **E** Καμμίαν ὠφέλειαν δὲν παρέχει τὸ ὄνομα, ὅταν στερῆται ἀρετῆς. Πρέπει νὰ στηρίζῃ κανεὶς τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας εἰς

5. Γεν. 4, 26.

τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μὴ καυχᾶται διὰ τὸ ὄνομα, οὔτε διὰ τὴν συγγένειαν μὲ ἁγίους ἄνδρας, οὔτε διὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον διὰ τὴν παρρησίαν τῶν ἔργων τῶν χειρῶν του. Καὶ καλύτερον εἶναι, νὰ μὴ καυχᾶται κανεὶς οὔτε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἰδίων του ἔργων· τοὐναντίον τότε περισσότερον πρέπει νὰ ταπεινώνεται καὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ μετριοφροσύνην, ὅταν ἠμπορῇ νὰ συγκεντρώσῃ μεγάλον πλοῦτον ἀρετῆς. 186 **A**

Κατὰ τὸν τρόπον λοιπὸν αὐτὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι θὰ φυλάξωμεν μὲ ἀσφάλειαν τὸν συγκεντρωθέντα πλοῦτον καὶ θὰ ἀποσπάσωμεν τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν εἰς τοὺς μαθητὰς «ὅταν ἐκπληρώσετε τὰ πάντα, λέγετε, ὅτι εἴμεθα ἄχρηστοι δοῦλοι»[6] εἰς κάθε περίπτωσιν περιώριζε τὴν ἔπαρσιν αὐτῶν καὶ τοὺς ἔπειθε νὰ εἶναι μετριόφρονες καὶ νὰ μὴ καυχῶνται διὰ κατορθώματα, ἀλλὰ νὰ γνωρίζουν, ὅτι ἡ κατ' ἐξοχὴν μεγίστη ἀρετὴ εἶναι νὰ θεωρῇ κανεὶς τὸν ἑαυτόν του μέτριον καὶ ταπεινόν, καίτοι εὑρίσκεται ἐν μέσῳ κατορθωμάτων.

4. Ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τῆς ὁμιλίας καὶ ἂς ἴδωμεν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐν συνεχείᾳ ἐγεννήθησαν. **B** Φυσικὸν εἶναι, καθὼς προχωροῦμεν βαθμηδόν, νὰ εὑρίσκωμεν μεγαλύτερον θησαυρὸν καὶ πλοῦτον πολὺν καὶ ἀπερίγραπτον. Καὶ ἔζησε, λέγει, ὁ Ἐνώς, αὐτὸς ὁ υἱὸς τοῦ Σήθ, ἑκατὸν ἐνενήκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Καϊνάν. Ὁ Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Μαλελεὴλ καὶ ὁ Μαλελεὴλ ἐγέννησε τὸν Ἰαρὲδ καὶ ὁ Ἰαρὲδ ἐγέννησε τὸν Ἐνώχ. Ἔζησεν ὁ Ἐνὼχ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα. Καὶ ηὐχαρίστησε,[7] λέγει, τὸν Θεὸν ὁ Ἐνὼχ καὶ ἔζησεν ὁ Ἐνὼχ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Μαθουσάλα ἄλλα διακόσια ἔτη· Καὶ ἀπέκτησεν υἱοὺς καὶ θυγατέρας καὶ ἔζησε συνολικῶς ὁ Ἐνὼχ τριακόσια ἑξήκοντα πέντε ἔτη. **C** Ἔζησεν ὁ Ἐνὼχ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατόπιν δὲν ἀνευρίσκετο, διότι τὸν εἶχε παραλάβει ὁ Θεός.

Δὲν ἔλεγον ὀρθῶς, ὅτι, καθὼς προχωροῦμεν, θὰ εὕρωμεν πολὺν καὶ ἀπερίγραπτον πνευματικὸν πλοῦτον εἰς αὐτὰ τὰ ὀνόματα; Πρόσεχε, ἀγαπητέ μου, σὲ παρακαλῶ, ἰδοὺ καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγάλην ἀγάπην τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς Θείας Γραφῆς.

6. Λουκ. 17, 10.
7. «Πρὸ τούτου κατὰ τὴν γραφὴν οὐκ ἦν εὐάρεστος τῷ Θεῷ. Δηλοῖ δέ, ἐκ μετανοίας εὐηρέστησε τῷ Θεῷ» (Προκόπιος).

Ἔζησε, λέγει, ὁ Ἐνὼχ ἑκατὸν ἑξήκοντα πέντε ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα καὶ ἔζησε, λέγει, ὁ Ἐνὼχ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ μετὰ ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Μαθουσάλα. Ἂς ἀκούουν καὶ οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ἂς μανθάνουν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ νὰ μὴ πιστεύουν, ὅτι ὁ γάμος ἐμποδίζει νὰ ζοῦν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. D Δι' αὐτὸ καὶ διὰ πρώτην καὶ δευτέραν φορὰν τονίζει ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ λέγει, ὅτι ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα καὶ τότε ἤρεσεν εἰς τὸν Θεόν, καὶ πάλιν τὸ αὐτὸ ἐπανέλαβε λέγουσα «καὶ ἤρεσεν εἰς τὸν Θεὸν μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Μαθουσάλα», διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανείς, ὅτι ἐμποδίζεται, ὡς πρὸς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς.

Διότι, ἐὰν εἴμεθα σώφρωνες, οὔτε ὁ γάμος οὔτε ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων οὔτε τίποτε ἄλλο ἠμπορεῖ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ νὰ ζῶμεν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Νὰ καὶ αὐτός, ὁ Ἐνώχ, ὁ ὁποῖος εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ μᾶς, χωρὶς τὴν ἰσχὺν παραδοθέντος νόμου, χωρὶς τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ χωρὶς νὰ διδαχθῇ τὴν φιλοσοφίαν ἄλλου φιλοσόφου, E ἀπὸ προσωπικὴν διάθεσιν τόσον πολὺ ἤρεσεν εἰς τὸν Θεόν, ὥστε ζῇ μέχρι σήμερον καὶ ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἐγνώρισε τὸν θάνατον.[8] Ἂν ὁ γάμος, ἀγαπητοί μου, καὶ ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, δὲν θὰ εἰσήγαγε τὸν γάμον εἰς τὴν ζωήν μας ὁ δημιουργὸς τοῦ κόσμου, διὰ νὰ μὴ μᾶς βλάψῃ εἰς τὰ σπουδαιότερα καὶ πολὺ ἀναγκαιότερα σημεῖα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς. Ἡ ἀνατροφὴ τῶν τέκνων ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ σκεπτώμεθα συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἐὰν θέλωμεν νὰ εἴμεθα σώφρωνες 187 A ἀλλ' ἐνσταλάζει μέσα μας μεγάλην κατηρέμησιν, ἡ ὁποία καταστέλλει τὴν ἐνστικτώδη φύσιν καὶ δὲν ἀφήνει τὸ σκάφος νὰ παραδέρνῃ εἰς τὸ πέλαγος καὶ διαρκῶς τὸ κατευθύνει νὰ προσορμίζεται εἰς τὸν λιμένα. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐχάρισεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὴν παρηγορίαν ἐκ τῆς γεννήσεως καὶ ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Ὅτι εἶναι

8. Ὁ Ἐνὼχ καὶ ὁ προφήτης Ἠλίας πρόκειται νὰ ἔλθουν εἰς τὸ τέλος τοῦ κόσμου, ἵνα πολεμήσουν τὸν Ἀντίχριστον. Ὁ Δαμασκηνὸς ρητῶς λέγει εἰς τὴν ἔκθεσιν τῆς Ὀρθ. Πίστεως, κεφ. 6: «Ἀποσταλήσεται δὲ Ἐνὼχ καὶ Ἠλίας ὁ Θεσβίτης καὶ ἐπιστρέψουσι τὰς καρδίας τῶν πατέρων ἐπὶ τέκνα, τουτέστιν τὴν συναγωγὴν ἐπὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν...». Κατὰ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰούδα στίχ. 14 ὁ Ἐνὼχ ὑπῆρξε προφήτης. Διατί μετέθηκεν αὐτὸν ὁ Θεός; «...ἵνα τῇ ἀναρρήσει τῇ τούτου μηνύσῃ τὴν ἐσομένην ἀνάστασιν» (Θεοδώρητος).

ἀληθῆ αὐτὰ τὰ ὁποῖα σᾶς λέγω, μαρτυρεῖ ὁ δίκαιος αὐτὸς προφήτης. Μετὰ τὴν γέννησιν, λέγει, τοῦ Μαθουσάλα ἔζησεν ὁ Ἐνὼχ συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἤσκησε τὴν ἀρετὴν ἐπ' ὀλίγον μόνον χρόνον, ἀλλὰ συνεχῶς, λέγει, ἐπὶ διακόσια ἔτη.

Ἐπειδὴ μετὰ τὴν παρακοὴν τοῦ Πρωτοπλάστου εὑρέθη ἄνθρωπος νὰ ἀνεβαίνῃ εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ ἀνακαλῇ τὴν προπατορικὴν ἁμαρτίαν διὰ τῆς ἐναρέτου ζωῆς του, B πρόσεχε τὴν ἄπειρον ἀγάπην τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ὅταν εὗρε κάποιον, ὁ ὁποῖος ἠμπόρεσε νὰ ἀνακαλέσῃ τὸ ἁμάρτημα τοῦ Ἀδάμ, ἀποδεικνύων μὲ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ὅτι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν θάνατον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος διὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς, κατεδίκασε μὲν τὸν Ἀδάμ, ἐκεῖνον ὅμως, ὁ ὁποῖος ἐτήρησε τὴν ἐντολήν, μεταφέρει εἰς τοὺς οὐρανοὺς ζῶντα. Καὶ ἔζησε συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, λέγει, ὁ Ἐνὼχ καὶ δὲν ἀνευρίσκετο κατόπιν, διότι ὁ Θεὸς παρέλαβε αὐτὸν μαζί του. Ἀντιλαμβάνεσαι τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου; Μετέφερεν αὐτὸν ζῶντα, δὲν ἐχάρισεν ἀθανασίαν, διὰ νὰ μὴ ἐκλείψῃ ὁ φόβος τῆς ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἄφησεν αὐτὸν νὰ ἀκμάζῃ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. C Ἐξ αἰτίας πάλιν αὐτοῦ κατὰ τρόπον ἀμυδρὸν καὶ ἄδηλον ἐπιθυμεῖ, νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ἐναντίον τοῦ Ἀδάμ. Δὲν κάμνει ὅμως τοῦτο φανερόν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ ὁ φόβος πρὸς συνετισμόν. Διὰ τοῦτο ἔλαβε μαζί του τὸν Ἐνώχ, ὁ ὁποῖος ἔζησε συμφώνως πρὸς τὸ Θέλημά Του.

Ἐὰν κανεὶς λοιπὸν ἔχῃ ἀπορίαν καὶ θέλει νὰ ἐρωτᾷ, ποῦ μετέφερεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καὶ ἂν μέχρι τώρα ἐξακολουθῇ νὰ ζῇ, ἂς πληροφορηθῇ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀκολουθῇ κατὰ γράμμα τὰς ἀνθρωπίνας σκέψεις καὶ δι' αὐτῶν νὰ προσπαθῇ νὰ ἐξιχνιάσῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ἐμπιστοσύνην εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγονται. D Διότι, ὅταν ὁ Θεὸς ἀποκαλύπτῃ κάτι, δὲν πρέπει, νὰ ἀντιλέγῃ κανεὶς εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν, ἀλλὰ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα λέγονται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἂν ἀκόμη δὲν φαίνωνται, πρέπει νὰ θεωροῦνται περισσότερον ἀξιόπιστα, ἀπὸ ὅσα βλέπομεν μὲ τὰ ἴδια μας τὰ μάτια.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶπεν, ὅτι μετέφερεν αὐτὸν καὶ τὸν μετέφερε ζῶντα καὶ δὲν ἔλαβε γνῶσιν τοῦ θανάτου, ἀλλὰ μὲ τὴν προσωπικήν του ἀρετὴν ἀνεδείχθη ἀνώτερος τῆς ἀποφάσεως, ἡ ὁποία ἐλήφθη εἰς βάρος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ποῦ ὅμως μετέφερεν αὐτὸν ὁ Θεὸς καί πῶς περ-

νῷ τώρα, τοῦτο δὲν προσέθεσεν.

5. Εἶδες καλωσύνην Κυρίου; Ὅταν εὗρεν ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἔζησεν ἐναρέτως, E δὲν ἐστέρησεν αὐτὸν τῆς ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἐχάρισεν εἰς τοὺς πρωτοπλάστους πρὸ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς καὶ μᾶς διδάσκει, ὅτι καὶ ἐκεῖνος θὰ εἶχε τὰς αὐτὰς τιμὰς ἢ καὶ μεγαλυτέρας ἀκόμη, ἂν δὲν ἐπροτίμα τὴν ἀπάτην περισσότερον ἀπὸ τὴν ἐντολήν, ἡ ὁποία τοῦ ἐδόθη. Καὶ ἔζησε, λέγει, ὁ Μαθουσάλα ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἑπτὰ ἔτη καὶ ἐγέννησε τὸν Λάμεχ. Καὶ ἔζησεν ὁ Λάμεχ ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἔτη καὶ ἐγέννησεν υἱὸν καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Νῶε, λέγων ὅτι αὐτὸς λοιπὸν θὰ μᾶς ἀνακουφίση ἀπὸ τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν κόπου τῶν χειρῶν μας, 188 A ποὺ κατεβάλλομεν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, τὴν ὁποίαν κατηράσθη ὁ Κύριος.

Πρόσεχε πάλιν τὸ μέγεθος τῶν μυστηρίων καὶ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς προφητείας καὶ τὴν ἀνέκφραστον καλωσύνην τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τῆς ὀνομασίας τοῦ τέκνου, τὸ ὁποῖον τώρα ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Λάμεχ. Ἐπειδή, λόγῳ τῆς προγνωστικῆς του δυνάμεως, προέβλεπε τὰ μέλλοντα, ἀντελήφθη νὰ αὐξάνεται ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων καὶ προλέγει μὲ τὴν προσωνυμίαν τοῦ τέκνου τὰς συμφοράς, αἱ ὁποῖαι θὰ πλήξουν ὅλον γενικῶς τὸ ἀνθρώπινον γένος, διὰ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ συνετιζόμενοι ἀπὸ τὸν φόβον νὰ προτιμήσουν τὴν ἀρετήν. Πρόσεχε ἐπὶ πλέον τὴν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ. B Πρὸ πόσου χρόνου κάμνει τὴν προειδοποίησιν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν ἰδικήν του φιλανθρωπίαν καὶ νὰ στερήσῃ τοῦ δικαιώματος κάθε ἀπολογίας, ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πρόκειται, νὰ τιμωρηθοῦν. Ἀλλὰ ἴσως θὰ εἴπῃ κανείς, ἀπὸ ποῦ ὁ Λάμεχ ἀπέκτησε τόσον μεγάλην προφητικὴν ἱκανότητα; Μήπως ἀναφέρει ἡ Γραφή, ὅτι ἦτο ἄνθρωπος ἐνάρετος καὶ ἀξιοθαύμαστος; Μὴ ἀπορῇς, ἀγαπητέ μου. Ὁ Κύριος ἐπειδὴ εἶναι σοφὸς καὶ παντοδύναμος ἐπιτρέπει πολλὰς φορὰς νὰ προλέγωνται μεγάλα καὶ θαυμαστὰ πράγματα διὰ μέσου ἀναξίων ἀνθρώπων. Δὲν συμβαίνει τοῦτο μόνον εἰς τὴν Παλαιάν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. C Ἄκουσε λοιπὸν τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ὁ ὁποῖος λέγει περὶ τοῦ Καϊάφα, τοῦ Ἀρχιερέως τῶν Ἰουδαίων. «Καὶ εἶπε τοῦτο, δηλαδὴ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ὄχι ἀπὸ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλά, ἐπειδὴ ἦτο ἀρχιερεὺς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο, ἐπροφήτευσεν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ὁ Ἰησοῦς, ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ συναθροίσῃ εἰς μίαν ποίμνην ὅλους τοὺς διασκορπισμένους εἰς τὴν οἰκουμένην ἐθνικούς».[9]

Θὰ συναντήσῃς κάτι παρόμοιον πάλιν εἰς τὸν Βαρλαάμ. Ὅταν ἐκλήθη, διὰ νὰ καταρασθῇ τὸν λαόν, ὄχι μόνον δὲν κατηράσθη, ἀλλὰ προεῖπε πράγματα θαυμαστὰ ὄχι μόνον περὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Σωτῆρος. D Μὴ παραξενεύεσαι λοιπόν, ποὺ καὶ τώρα ὁ Λάμεχ δίδει εἰς τὸ τέκνον του αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν, ἀλλὰ ἀπόδωσε αὐτὰ εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὰ πάντα διὰ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ σοφίας. Καὶ ὠνόμασεν αὐτὸν Νῶε. Τὸ ὄνομά του σημαίνει ἀνάπαυσις. Ἀνάπαυσιν ὀνομάζει τὴν γενικὴν ἐκείνην καταστροφήν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ συμβῇ ἔπειτα ἀπὸ τόσον μεγάλον ἀριθμὸν ἐτῶν. Ἔτσι ἀκριβῶς λέγει καὶ ὁ Ἰώβ. «Ὁ θάνατος εἶναι ἀνάπαυσις τοῦ ἀνθρώπου».[10] Ἐπειδὴ ἡ κακία ἔχει πολὺν καὶ μεγάλον μόχθον, ὀνομάζει ἀνάπαυσιν τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ αὐτὴν καὶ τὴν φθοράν, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ὑποστῇ ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς δοκιμασίας τῆς κακίας. Καὶ ὠνόμασε, λέγει, αὐτὸν Νῶε. E Ἔπειτα μᾶς ἑρμηνεύει τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος καὶ λέγει, αὐτὸς θὰ μὲ ἀνακουφίσῃ ἀπὸ τὰς ἐργασίας μου· ἀπὸ τὴν κακίαν, λέγει, θὰ μὲ ἀπομακρύνῃ καὶ ἀπὸ τοὺς κόπους τῶν χειρῶν μας. Καὶ πάλιν τὸ ἴδιο, λέγει, ἀπὸ τὰς κακὰς πράξεις θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ.

Δὲν λέγει τοῦτο βεβαίως, διότι ἐκοπίαζον τὰ χέρια, ἀλλὰ διότι οἱ ἄνθρωποι ᾐσθάνοντο μεγαλυτέραν λύπην ἀπὸ τὸν μόχθον αὐτὸν καὶ τὴν πονηρὰν πρᾶξιν καὶ ἀκόμη ἀπὸ τὴν γῆν, τὴν ὁποίαν κατηράσθη ὁ Θεός. Θὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ, λέγει, ἀπὸ ὅλα τὰ κακά, τὰ ὁποῖα μᾶς περιβάλλουν καὶ ἀπὸ τὸν κόπον καὶ τὴν ταλαιπωρίαν διὰ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς, 189 A ἡ ὁποία ἐδέχθη τὴν κατάραν λόγῳ τῆς παρακοῆς τῶν πρωτοπλάστων. Σκέψου λοιπόν, ἀγαπητέ μου, πῶς τὸ μικρὸ αὐτὸ παιδί, ὅπως σιγὰ σιγὰ ἐμεγάλωνε, ἀπετέλει δι' ὅλους, ὅσοι τὸ ἔβλεπαν, εὐκαιρίαν διδασκαλίας. Μόλις κανεὶς ἐπληροφορεῖτο τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ, εὐθὺς ἡ ἐξήγησις τῆς ὀνομασίας ἐδίδασκεν, ὅτι θὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸ μέλλον συμφορά.

Ἐὰν μὲν κάποιος ἔλεγεν, ὅτι θὰ γίνῃ αὐτό, ἐπειδὴ ἁπλῶς ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν, θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ λησμονηθῇ ἡ ρρῆσις καὶ δὲν θὰ ἐγνώριζον ὅ-

9. Ἰωάν. 11, 51
10. Ἰὼβ 3, 23.

λοι τὴν ἀνυπόφορον τιμωρίαν. Τώρα δὲ αὐτὸς (ὁ Νῶε) κινούμενος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ὅλων εἰς κάθε κατάλληλον ἢ ἀκατάλληλον στιγμὴν ὑπενθύμιζεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ. B Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν, πόσον ἀκριβῶς χρόνον ὁ υἱὸς τοῦ Λάμεχ συνεβούλευε διαρκῶς μὲ τὴν προσηγορίαν του ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀποφύγουν τὴν κακίαν καὶ νὰ προτιμήσουν τὴν ἀρετήν, διὰ νὰ ἀντιπαρέλθουν ἔτσι τὴν τόσον μεγάλην ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, λέγει: καὶ ἦτο ὁ Νῶε πεντακοσίων ἐτῶν καὶ ἐγέννησεν ὁ Νῶε τρεῖς υἱούς.

Βλέπε πάλιν ἐδῶ ἄλλον δίκαιον ἄνθρωπον μὲ τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, ὁ ὁποῖος ἔζησε μὲ μεγάλην ἀρετὴν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπροτίμησε τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς ἐν ἀντιθέσει πρὸς ὅλους γενικῶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν ἠμποδίσθη καθόλου πρὸς τοῦτο οὔτε ἀπὸ τὸν γάμον οὔτε ἀπὸ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων. Τέλος ἐκπλήσσεται κανεὶς ἀπὸ τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀχαριστίαν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. C Ναὶ ἐπὶ πεντακόσια ὁλόκληρα ἔτη ὁ δίκαιος ἐκεῖνος ἄνθρωπος διαρκῶς ἔλεγε καὶ διεκήρυττε μὲ τὴν προσωνυμίαν του, ὅτι τὸ μέλλον θὰ εἶναι συνταρακτικὸν δι' ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην λόγῳ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς κακίας. Παρὰ ταῦτα ὅμως δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀπομακρυνθοῦν τῆς κακίας.

Ὁ μεγαλόψυχος Θεὸς ὅμως οὔτε ἔπειτα ἀπὸ τὴν τόσον ρητὴν προφητείαν οὔτε ἔπειτα ἀπὸ ἀριθμὸν τόσων ἐτῶν ἐπιβάλλει τὴν ποινήν, ἀλλὰ πάλιν αὐξάνει τὴν μακροθυμίαν του καὶ προσθέτει εἰς τὴν ἀνεξικακίαν καὶ ἄλλον μεγάλον ἀριθμὸν ἐτῶν. D Διότι δὲν ἐδημιούργησε τὸ ἀνθρώπινον γένος, διὰ νὰ ἐπιβάλλῃ ποινάς, ἀλλὰ ὅλως ἀντιθέτως διὰ νὰ χαρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν ἀπείρων ἀγαθῶν. Δι' αὐτὸ βλέπεις τὸν Θεὸν παντοῦ νὰ ἀποφασίζῃ καὶ νὰ ἀναβάλλῃ τὰς τιμωρίας.

Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ καταπονήσωμεν τὴν μνήμην σας μὲ πολλοὺς λόγους, διακόπτομεν ἐδῶ τὴν ὁμιλίαν καὶ θὰ ἀκούσωμεν τὰ ὑπόλοιπα τὴν ἑπομένην. 6. Ἂς μὴ ἀκούωμεν ἁπλῶς αὐτά, ἀγαπητοί μου, ἀλλὰ ἂς ἐπιδιώκωμεν νὰ καλλιεργῶμεν τὴν ἀρετὴν καὶ πολὺ νὰ ἐνδιαφερώμεθα πῶς θὰ ζήσωμεν συμφώνως πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. E Καὶ ἂς μὴ προβάλλωμεν τίποτε ἄλλο οὔτε τὴν προστασίαν τῆς οἰκίας οὔτε τὴν φροντίδα τῆς συζύγου οὔτε τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν καὶ νομίσωμεν, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐπαρκῆ πρὸς ἀπολογίαν μας διὰ

τὴν ράθυμον καὶ ἀμελῆ ζωήν μας· οὔτε ἀκόμη νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ ψυχρὰ ἐκεῖνα καὶ ἀνώφελα λόγια, ὅτι εἶμαι κοσμικός, ὅτι ἔχω σύζυγον καὶ ὅτι φροντίζω διὰ τὰ τέκνα μου. Αὐτὰ συνηθίζουν νὰ λέγουν οἱ περισσότεροι, ὅταν τοὺς παρακαλοῦμεν νὰ ἀποδυθοῦν εἰς τοὺς μόχθους τῆς ἀρετῆς, ἢ νὰ ἐνδιαφερθοῦν περισσότερον διὰ τὴν μελέτην τῶν Γραφῶν. Δὲν εἶναι ἰδικόν μου ἔργον αὐτό, λέγει. Μήπως ἀπεμακρύνθην ἀπὸ τὸν κόσμον; Μήπως εἶμαι μοναχός; Τί λέγεις, ἄνθρωπέ μου; Μόνον οἱ μοναχοὶ ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ εἶναι εὐάρεστοι πρὸς τὸν Θεόν; 190 A Ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ νὰ σωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν[11] καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀδιαφορῇ διὰ τὴν ἀρετὴν κανείς. Ἄκουε λοιπὸν Αὐτόν, νὰ ὁμιλῇ διὰ τοῦ Προφήτου: δὲν ἐπιθυμῶ τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὅσον ἐπιθυμῶ τὴν ἐπιστροφήν του εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν καὶ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ ζῇ.[12]

Μήπως κατά τί, εἰπέ μου, ἐδημιούργησεν ἐμπόδιον εἰς αὐτὸν τὸν δίκαιον ἄνθρωπον ἡ σχέσις του πρὸς τὴν σύζυγον ἢ ἡ φροντὶς τῶν παιδιῶν; Μὴ λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, μήτε ἡμεῖς νὰ ἀπατώμεθα, ἀλλά, ὅσον ἀπασχολούμεθα μὲ τὰς φροντίδας αὐτάς, τόσον περισσότερον νὰ λαμβάνωμεν τὰ φάρμακα, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Θείας Γραφῆς. Μήπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως μὲ ἡμᾶς καὶ δὲν εἶχον τόσας πολλὰς εὐκαιρίας, αἱ ὁποῖαι ὠθοῦν αὐτοὺς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἀρετῆς; B Ποίας συγγνώμης θὰ εἴμεθα ἄξιοι, ἐὰν δὲν φθάσωμεν τὸ μέτρον τῆς ἀρετῆς τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ ἀκούομεν τόσα πολλὰ μαθήματα καὶ τυγχάνομεν τόσων δωρεῶν καὶ ἔχομεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ λαμβάνομεν τέλος τὴν ὑπόσχεσιν τῶν ἀνεκφράστων ἐκείνων ἀγαθῶν; Ἐὰν ἠθέλαμεν νὰ εἴμεθα σώφρονες, θὰ ἦσαν ἱκανά, ὅσα σήμερον ἐλέχθησαν, νὰ κεντρίσουν τὸν πόθον τῆς ἀρετῆς καὶ ποτὲ νὰ μὴ πιστεύωμεν ὅτι ὑπάρχει ἐμπόδιον εἰς τὸν δρόμον αὐτῆς.

Ἂν λοιπὸν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν πρὸ τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου, ἔφθασαν εἰς αὐτὸ τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, βοηθούμενοι ἀπὸ τὴν ἔμφυτον διδασκαλίαν, C τί ἠμποροῦμεν ἡμεῖς νὰ εἴπωμεν, οἱ ὁποῖοι, ἔπειτα ἀπὸ τόσην βοήθειαν, ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ ἄπειρα

11. Α' Τιμ. 2, 4.
12. Ἰεζ. 18, 23.

θαύματα εὑρισκόμεθα μακρὰν τῆς ἀρετῆς; Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, νὰ μὴ διερχώμεθα ἐπιφανειακῶς τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ μὲ προσοχὴν νὰ μελετῶμεν τὰ ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχοντα, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν κάποτε, ἀφοῦ ἀντλήσωμεν ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν νὰ οἰκειωθῶμεν τὴν κατὰ Θεὸν ἀρετήν.

Διότι, ἐὰν ἐγὼ εἶχον τὴν πρόθεσιν καθημερινῶς, νὰ ἐπαναλαμβάνω ὡσὰν ᾆσμα ἐνώπιόν σας τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν, ἐνῶ σεῖς παραμένετε εἰς τὴν αὐτὴν ἀδιαφορίαν, ποίαν ὠφέλειαν θὰ ἔχετε ἀπὸ τὴν συνεχῆ διδασκαλίαν; ἢ ποίαν ἱκανοποίησιν θὰ ἔχω ἐγώ, ὅταν βλέπω, νὰ πηγαίνῃ χαμένος τόσος κόπος μου D καὶ ἀπὸ τὴν προσπάθειάν μου νὰ μὴ σημειώνεται οὐδεμία πρόοδος;

Εἰπέ μου, δὲν ἀποτελούμεθα ἀπὸ δύο συστατικὰ στοιχεῖα, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα;[13] Διὰ ποίαν λοιπὸν αἰτίαν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν ἐκδηλώνομεν τὸ αὐτὸ ἐνδιαφέρον καὶ διὰ τὰ δύο; Τὸ σῶμα σπεύδομεν νὰ ὑπηρετήσωμεν μὲ κάθε τρόπον μὲ τὸ νὰ δίδωμεν δηλαδὴ εἰς τοὺς ἰατροὺς χρήματα, οἱ ἴδιοι νὰ τὸ φροντίζωμεν ἰδιαιτέρως, νὰ τὸ ἐνδύωμεν μὲ πολυτελῆ ἐνδύματα καὶ νὰ παρέχωμεν τροφὴν περισσοτέραν τῆς κανονικῆς. Ἐπιθυμοῦμεν ἀκόμη, νὰ εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ ἄνεσιν καὶ νὰ μὴ ἐνοχλῆται ἀπὸ κανὲν ἀπολύτως νόσημα. E Ἀλλὰ καὶ ἂν συμβῇ τυχαίως κάτι νὰ τὸ ἐνοχλῇ, τότε χρησιμοποιοῦμεν κάθε μέσον, διὰ νὰ θεραπεύσωμεν αὐτό, τὸ ὁποῖον προκαλεῖ λύπην. Καὶ αὐτὰ μὲν λέγω περὶ τοῦ σώματος, τὸ ὁποῖον εἶναι κατώτερον κατὰ τὴν οὐσίαν ἀπὸ τὴν ψυχήν. Κατὰ τί εἶναι ἴσα, εἰπέ μου, ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα; Ἂν ἐπιθυμῇς νὰ ἴδῃς τὴν διαφοράν, σκέψου, πῶς τὸ σῶμα καταντᾷ ἐντελῶς ἀνάξιον λόγου, ὅταν ἀναχωρήσῃ ἡ ψυχή.

Σὺ λοιπόν, ὁ ὁποῖος τόσον πολὺ φροντίζεις περὶ τοῦ σώματος, διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ διὰ ποῖον σκοπὸν ἐπιθυμεῖς, νὰ ἀδιαφορῇς τόσον πολὺ περὶ τῆς ψυχῆς, ὥστε οὔτε κατάλληλον τροφὴν νὰ τῆς προσφέρῃς, δηλαδὴ τὴν ἐκ τῶν Θείων Γραφῶν νουθεσίαν, οὔτε νὰ τοποθετῇς τὰ κατάλληλα φάρμακα εἰς τὰ τραύματα καὶ τὰς πληγάς της, 191 A αἱ ὁποῖαι καταλύουν τὴν δύναμίν της καὶ περιορίζουν τὴν παρρησίαν της; Ἀπεναντίας ἀνέχεσαι νὰ περι-

13. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας σαφῶς διδάσκουν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἐκ σώματος καὶ ψυχῆς. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶναι ἐλεύθερον ὅπως ἡ ψυχή. Ἐν τούτοις ἡ ἐλευθέρα ψυχὴ περικλείεται εἰς τὸ μὴ ἐλεύθερον σῶμα.

φρονῆται αὐτὴ καὶ νὰ λειώνῃ ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ καταστρέφεται ἀπὸ τὰς πληγὰς καὶ νὰ ρίπτεται εἰς τὰς πονηρὰς καὶ ἀπρεπεῖς σκέψεις, ὡσὰν εἰς τοὺς σκύλους, ὥστε νὰ τὴν κατασπαράξουν καὶ νὰ καταλύσουν ὅλην της τὴν δύναμιν; Διατί δὲν φροντίζομεν, ὅπως διὰ τὸ ὁρατὸν σῶμα, ἔτσι καὶ διὰ τὴν ἀσώματον καὶ ἀθέατον ψυχήν, ὁπότε καὶ ἡ μέριμνα περὶ αὐτῆς δὲν εἶναι μόνον εὔκολος καὶ ἐλαφρά, ἀλλὰ καὶ ἀδάπανος καὶ μὴ ἀπαιτοῦσα ἰδιαίτερον κόπον;

B Ἐδῶ εἰς τὴν μέριμναν τοῦ σώματος καὶ τῶν ἀσθενειῶν αὐτοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ δαπανῶνται καὶ πολλὰ χρήματα, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα μὲν διατίθενται εἰς τοὺς ἰατροὺς καὶ ἄλλα διὰ τὰς λοιπὰς γενικῶς ἀνάγκας, δηλαδὴ διὰ τὴν τροφὴν καὶ ἐνδυμασίαν καὶ δὲν προσέθεσα ἀκόμη, ὅτι οἱ περισσότεροι πέραν τῶν ἀναγκαίων κάνουν μεγάλην σπατάλην. Σχετικῶς μὲ τὴν ψυχὴν τίποτε ἐξ αὐτῶν δὲν χρειάζεται, ἀλλά, ἐὰν ἐπιθυμῇς, ὅπως ἀκριβῶς καθημερινῶς χορηγεῖς εἰς τὸ σῶμα τροφὴν καὶ ἐξοδεύεις χρήματα, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ μὴ ἀνέχεσαι νὰ καταστρέφεται ἀπὸ τὴν πεῖναν καὶ δῶσε εἰς αὐτὴν τὴν κατάλληλον τροφήν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, καὶ τὴν παραίνεσιν τῆς πνευματικῆς νουθεσίας. C «Ὁ ἄνθρωπος δὲν θὰ ζήσῃ, λέγει, μόνον μὲ ἄρτον, ἀλλὰ καὶ μὲ κάθε λόγον, ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Θεοῦ»[14] Ἀρίστας διαθέσεις θὰ ἔχῃς σχετικῶς μὲ αὐτὰ καὶ ὅπως πρέπει θὰ σκέπτεσαι, δι' ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀγαπῶμεν περισσότερον.

Ὅπως λοιπὸν εἰς τὸ σῶμα παρέχεις ποικίλα ἐνδύματα καὶ προσαρμόζεις πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ καιροῦ καὶ τὴν ποικιλίαν τῆς ἀμφιέσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ μέτρον μὴ ἀνέχεσαι τὴν ψυχὴν νὰ περιέρχεται γυμνὴ ἀγαθῶν πράξεων, ἀλλὰ νὰ ἐνδύῃς καὶ αὐτὴν μὲ τὰ πρέποντα ἐνδύματα. Γρήγορα θὰ ἀποκτήσῃς καὶ πάλιν αὐτὴν καὶ θὰ τὴν ἀποκαταστήσῃς εἰς τὴν φυσικὴν ὑγείαν. Καὶ ποῖα ἠμπορεῖ νὰ εἶναι τὰ ἐνδύματά της; D Ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ἄφθονος παροχὴ ἀγαθῶν εἰς τοὺς πτωχούς.[15] Τοῦτο εἶναι ἡ μεγίστη ἀμφίεσις τῆς ψυχῆς, τοῦτο εἶναι τὸ λαμπρὸν ἐν-

14. Ματθ. 4, 4.

15. «Ἐκ τοῦ ἄρτου σου δίδου πεινῶντι καὶ ἐκ τῶν ἱματίων σου τοῖς γυμνοῖς· πᾶν, ὃ ἐὰν περισσεύσῃ σοι, ποίει ἐλεημοσύνην, καὶ μὴ φθονεσάτω σου ὁ ὀφθαλμὸς ἐν τῷ ποιεῖν σε ἐλεημοσύνην· ἔκχεον τοὺς ἄρτους σου ἐπὶ τὸν τάφον τῶν δικαίων...» (Τωβίτ. 4, 16 - 17).

δυμά της. Καὶ ἂν ἐπιθυμῇς, νὰ μὴ παρέχῃς μόνον ἐνδύματα, ἀλλὰ νὰ ἐξωραΐζῃς αὐτὴν ὁμοίως με τὸ σῶμα, πρόσθεσε καὶ τὴν βοήθειαν τῆς προσευχῆς καὶ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν ἁμαρτημάτων καὶ νὰ μὴ παύσῃς μὲ τὴν συνεχῆ ροὴν τῶν δακρύων σου νὰ καθαρίζῃς τὸ πρόσωπόν της. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς μὲ κάθε ἐπιμέλειαν καθαρίζεις καθημερινῶς τὸ πρόσωπόν σου, ὥστε νὰ μὴ μείνῃ πουθενὰ ἀκαθαρσία, ποὺ σὲ ἀσχημίζει, ἔται ἀκριβῶς νὰ ἐνδιαφέρεσαι καὶ διὰ τὴν ψυχὴν καὶ κάθε ἡμέραν καθάριζε αὐτὴν χύνων θερμὰ δάκρυα. E Διότι ἡ ψυχὴ μὲ αὐτὸ τὸ νερὸ ἀποπλένει τὸν ρύπον καὶ γίνεται ὡραιοτέρα.

Αἱ περισσότεραι γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι λόγῳ πολλῆς ἀπερισκεψίας περιφρονοῦν τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα, τὸ ὁποῖον προτρέπει «ὄχι μὲ ἐξεζητημένα πλεξίματα τῶν μαλλιῶν ἢ μὲ χρυσᾶ κοσμήματα ἢ μὲ μαργαριτάρια ἢ μὲ πολυτελῆ ἐνδύματα νὰ στολίζουν τοὺς ἑαυτούς των»,[16] προβαίνουν εἰς αὐτὸ μὲ μεγάλην σπατάλην. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αἱ γυναῖκες, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἀνόητοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι κατατάσσονται μεταξὺ τῶν ἀπερισκέπτων γυναικῶν 192 A καὶ φοροῦν δακτυλίδια καὶ καμαρώνουν διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸν ὄγκον τῶν πολυτίμων λίθων, ἐξ αἰτίας τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ ἐντρέπωνται καὶ νὰ καλύπτουν τὸ πρόσωπόν των.

Καὶ αὐτοὶ λοιπὸν καὶ ἐκεῖναι, ἐὰν ἀκούσουν τοὺς λόγους μου, τὰ χρυσᾶ αὐτὰ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα προξενοῦν μεγάλην βλάβην καὶ εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ εἰς τὰς γυναῖκας, ἂς μεταφέρουν καλύτερον εἰς τὸν κόσμον τῆς ψυχῆς καὶ ἂς καλλωπίσουν ἐκείνην μὲ αὐτά.

Τὰ κοσμήματα αὐτά, καθὼς κάμνουν τὸ σῶμα ἄσχημον καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ὡραῖον, ὅταν τὸ περιβάλλουν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν περιβάλλουν τὴν ψυχὴν καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἄσχημος, καθιστοῦν αὐτὴν ὡραιοτάτην. Καὶ πῶς, λέγει κάποιος, δύνανται τὰ χρυσᾶ κοσμήματα, νὰ περιβάλλουν τὴν ψυχήν; Πάλιν μὲ τὸ χέρι τῶν πτωχῶν. B Ὅταν αὐτοὶ λαμβάνουν, κατασκευάζουν τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς. Δῶσε εἰς ἐκείνους τὰ χρυσᾶ κοσμήματα καὶ διαμοίρασέ τα εἰς τοὺς πεινῶντας καὶ τόσην ὡραιότητα τῆς ψυχῆς θὰ σοῦ χαρίσουν, ὥστε μὲ τὴν ὡραιότητα νὰ προκαλέσῃς αὐτὸν τὸν πραγματικὸν νυμφίον, διὰ νὰ σοῦ φέρῃ ἀναρίθμητα δῶρα. Διότι, ὅταν διὰ τῆς ὡραιότητος τῆς ψυχῆς προκαλέσῃς τὸν Κύριον, θὰ ἔχῃς ἀφθονίαν ἀγαθῶν καὶ συνήθως ἀποκτᾶς ἀμύθητον πλοῦτον.

16. Α' Τιμ. 2, 9.

C Ἐὰν λοιπὸν θέλωμεν, νὰ γίνωμεν ἀγαπητοὶ εἰς τὸν Κύριον, ἂς παύσωμεν νὰ ἐνδιαφερώμεθα διὰ τὸν καλλωπισμὸν τοῦ σώματός μας καὶ ἂς φροντίζωμεν ἐπιμελῶς καθ' ἡμέραν διὰ τὴν ὡραιότητα τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἐπισύρωμεν τὴν εὔνοιαν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἄπειρα ἀγαθὰ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Χάριτος καὶ τῆς Φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις καὶ τιμή, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

«ΚΑΙ ΗΤΟ Ο ΝΩΕ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΩΝ ΕΤΩΝ, ΟΤΑΝ ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΥΙΟΥΣ, ΤΟΝ ΣΗΜ, ΤΟΝ ΧΑΜ, ΤΟΝ ΙΑΦΕΘ. D ΚΑΙ ΣΥΝΕΒΗ, ΟΤΑΝ ΗΡΧΙΣΑΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΝΑ ΠΛΗΘΥΝΩΝΤΑΙ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΗΣ, ΚΑΙ ΑΠΕΚΤΗΣΑΝ ΘΥΓΑΤΕΡΑΣ»[1]

Ἐπιθυμῶ σήμερον νὰ σᾶς ἐκθέσω τὰ ὑπόλοιπα τῆς χθεσινῆς ὁμιλίας. Μὴ στενοχωρηθῇς ἀγαπητέ μου, που ἀκούεις ὑπόλοιπα. Τὰ ὑλικὰ τρόφιμα ἔπειτα ἀπὸ μίαν καὶ δύο ἡμέρας πολλὰς φοράς, ἐπειδὴ παρέρχεται ὁ καιρὸς καταντοῦν ἄχρηστα καὶ ἀκατάλληλα πρὸς βρῶσιν. Εἰς τὴν πνευματικὴν ὅμως τράπεζαν δὲν εἶναι τίποτε τοιοῦτον νὰ φοβηθῇς. E Ὅσος καιρὸς καὶ ἂν παρέλθῃ τόσον μεγαλυτέραν χάριν παρουσιάζουν καὶ γίνονται νωπότερα καὶ ἀκμαιότερα.

Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς πραγματοποιήσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν, τὴν ὁποίαν χθὲς ἐδώσαμεν, ἂς ἐξοφλήσωμεν τὸ χρέος τῆς διδασκαλίας καὶ ἂς ἐξωτερικεύσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην μας. Ἡ διδασκαλία αὐτὴ δὲν ὠφελεῖ μόνον, ὅσους ἀκούουν αὐτήν, καθὼς συμβαίνει εἰς τὰ ὑλικὰ χρέη, ἀλλὰ ὠφελεῖ καὶ ἐμέ, ὁ ὁποῖος προσφέρω ταύτην. Καὶ διατὶ λέγω καὶ ἐμέ; Τοιοῦτος εἶναι ὁ χαρακτὴρ τοῦ πνευματικοῦ χρέους, ὥστε, ὅσον περισσότερον προσφέρεται, τόσον περισσότερον αὐξάνει καὶ καθιστᾷ μεγαλυτέραν τὴν περιουσίαν καὶ ἄπειρον τὸν πλοῦτον καὶ εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος προσφέρει καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λαμβάνουν. 193 A

Εἶδες νέον τρόπον χρέους καὶ περίεργον μορφὴν πληρωμῆς; Αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν πραγμάτων. Διὰ τῆς διανομῆς αὐξάνει περισσότερον καὶ διὰ τῆς συμμετοχῆς τῶν περισσοτέρων γίνεται μεγαλυτέρα ἡ περιουσία. Οὔτε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μοιράζει, ἀντιλαμβάνεται τὴν μείωσιν, διότι καὶ αὐτοῦ τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα αὐξάνουν καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τὰ λαμβάνουν, ἀποκτοῦν μεγαλυτέραν περιουσίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τῶν πνευματι-

1. Γεν. 5, 32· 6, 1.

κῶν ἀγαθῶν, ἂς σπεύδωμεν καὶ ἡμεῖς μὲ ὅλην μας τὴν προθυμίαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν καὶ σεῖς ἑτοιμασθῆτε, νὰ ἀκούσετε, ὥστε ὁ καθένας σας, B ἀφοῦ δεχθῇ μὲ ἀνοικτὰς τὰς ἀγκάλας τῆς διανοίας τὴν διδασκαλίαν μας, ἔτσι ὠφελημένος νὰ ἀπέλθῃ.

Πάλιν ἐπιθυμῶ, νὰ ἐπαναφέρω πρὸς συζήτησιν τὴν ὑπόθεσιν τὴν σχετικὴν μὲ τὸν δίκαιον Νῶε, διὰ νὰ γνωρίσετε καλλίτερον τὴν βαθεῖαν ἀρετὴν τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀνέκφραστον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μακροθυμίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὑπερβάλλει κάθε λογικήν. Ἐδιδάχθητε χθές, ὅτι ἀπὸ τότε ποὺ ἐγεννήθη ὁ δίκαιος Νῶε, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν πατέρα του τὴν ὀνομασίαν, περιήρχετο ἀνάμεσα εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ὑπῆρχον τότε καὶ ἐδίδασκε τὰς συμφοράς, C ὡσὰν νὰ ἐκραύγαζε καὶ νὰ ἔλεγε διὰ τοῦ ὀνόματός του: Ἀπομακρυνθῆτε ἀπὸ τὴν κακίαν, καταγίνεσθε μὲ τὴν ἀρετήν, φοβήθητε τὴν ἐπαπειλουμένην τιμωρίαν. Γενικὴ ταραχὴ θὰ καταλάβῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην. Πολὺ μεγάλη εἶναι ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ, διότι μέγα εἶναι καὶ τὸ ρεῦμα τῆς κακίας. Καὶ δὲν ἔκαμνεν αὐτὸ ἐπὶ δύο ἢ τρία ἔτη, ἀλλὰ συνεβούλευε διαρκῶς αὐτὰ ἐπὶ πεντακόσια ἔτη.

Εἴδετε τὴν μακροθυμίαν τοῦ Κυρίου; Εἴδετε μέγεθος καλωσύνης; Εἴδετε ἀπερίγραπτον ἀνεξικακίαν; Εἴδετε ὅμως ἔντασιν κακίας; Εἴδετε μέγεθος ἀχαριστίας; Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ὅπως γνωρίζετε, ἐτελείωσε χθὲς ἡ διδασκαλία μου. Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη σήμερον, νὰ πληροφορηθῆτε ἀκριβῶς, ὅτι ὁ φιλάνθρωπος Θεός, συνεπὴς πρὸς τὴν καλωσύνην του, D δὲν ἐστάθη οὔτε μέχρι τῶν πεντακοσίων ἐτῶν, ἀλλὰ ἐπεξέτεινε τὴν πρόνοιάν του ἀκόμη περισσότερον ὑπὲρ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι εἶχον διαπράξει τόσα πολλὰ ἁμαρτήματα.

Καὶ ἦτο ὁ Νῶε, λέγει, πεντακοσίων ἐτῶν. Ἐπίτηδες ἐπισημαίνει ἡ Ἁγία Γραφὴ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, διὰ νὰ γνωρίσωμεν ἐπὶ πόσον χρόνον συνεχῶς συνεβούλευεν αὐτοὺς καὶ πῶς ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ ἐπροτίμησαν τὸν δρόμον τῆς κακίας, κατηναλώθησαν εἰς αὐτόν. Ὁ δίκαιος Νῶε βαδίζων ἀντιθέτως πρὸς ὅλους γενικῶς ἐπέδειξε σπανίαν ἀρετήν, ὥστε καὶ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ νὰ ἀποσπάσῃ καί, ἐνῷ ὅλοι κατέστησαν ἔνοχοι τιμωρίας, E διέφυγεν αὐτὴν μόνος αὐτὸς μετὰ συγγενῶν του. Ἀπὸ ἐδῶ διδασκόμεθα, ὅτι, ἐὰν εἴμεθα ἐγκρατεῖς καὶ δὲν εἴμεθα ἀδιάφοροι, ὄχι μόνον δὲν μᾶς βλάπτει ἡ συναναστροφὴ μὲ τοὺς κακούς, ἀλλὰ καὶ μᾶς κάμνει, νὰ ἐπιδι-

ὠκῶμεν περισσότερον τὴν ἀρετήν.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐρρύθμισεν ἔτσι, ὥστε εἰς τὸ αὐτὸ μέρος νὰ κατοικοῦν γενικῶς ὅλοι, καὶ οἱ κακοὶ καὶ οἱ ἀγαθοί, διὰ νὰ περιορίζεται ἡ κακία τῶν πονηρῶν καὶ λαμπρότερον νὰ ἀκτινοβολῇ ἡ ἀρετὴ τῶν ἀγαθῶν καὶ νὰ ὠφελοῦνται πάρα πολὺ οἱ ἀδρανεῖς, ἐὰν θέλουν, ἀπὸ τὴν συναναστροφὴν τῶν ἐναρέτων.

Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου τούτου ἀνθρώπου. 194 A Μέσα εἰς τόσον μέγα πλῆθος ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ὠθοῦντο μὲ μεγάλην ὁρμὴν πρὸς τὴν κακίαν, μόνος αὐτὸς ἐβάδισε τὸν ἀντίθετον δρόμον, διότι ἐπροτίμησε τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν κακίαν. Οὔτε ἡ συμφωνία τῆς κοινῆς γνώμης οὔτε τὸ μεγάλο πλῆθος κατέστησεν αὐτὸν διστακτικώτερον πρὸς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ ἐκ τῶν προτέρων ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ μέλλον θὰ λεχθῇ ἀπὸ τὸν προφήτην Μωϋσέα, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ ἀκολουθήσῃς τοὺς περισσοτέρους, διὰ νὰ κάμῃς τὸ κακόν.[2]

Ἄξιον ἀπορίας καὶ περίεργον εἶναι, ὅτι, ἐνῷ πολλοὶ ἢ μᾶλλον γενικῶς ὅλοι προέτρεπον αὐτὸν πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν κακῶν πράξεων καὶ κανεὶς δὲν ἐτρέπετο πρὸς τὴν ἀρετήν, οὗτος ἀπὸ ἐσωτερικὴν προσωπικήν του παρόρμησιν ὥρμησεν πρὸς τὴν ἀρετὴν μὲ τόσην σφοδρότητα, B ὥστε νὰ βαδίσῃ ἀντιμέτωπος πρὸς τόσον μεγάλο πλῆθος. Οὔτε ἐφοβήθη οὔτε ἐδειλίασε πρὸ τῆς κακῆς συμφωνίας οὔτε ἔπαθεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον φυσικὸν εἶναι νὰ παθαίνουν οἱ ἀδρανεῖς. Ἐκεῖνοι, ὅταν ἴδουν πολλοὺς νὰ συμφωνοῦν ἐπὶ ἑνὸς ἀντικειμένου, προβάλλουν αὐτὸ ὡς εὐκαιρίαν καὶ προπέτασμα πρὸς συγκάλυψιν τῆς ἀμελείας των καὶ λέγουν: Διατὶ ἐγὼ νὰ σκέπτωμαι κατὰ διάφορον τρόπον ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς γενικῶς πράγματα περίεργα καὶ νέα, νὰ εὑρίσκωμαι ἀντιμέτωπος πρὸς τόσον πλῆθος καὶ νὰ ἀναλαμβάνω πόλεμον πρὸς τόσον λαόν; Μήπως εἶμαι δικαιότερος ἀπὸ ὅλους αὐτοὺς ἐδῶ; Ποίαν ἀνάγκην ἔχω νὰ δημιουργῶ τόσην ἔχθραν; Ποία ἡ ὠφέλειά μου ἀπὸ τόσον μῖσος; C

Ὅμως ὁ Νῶε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀνώφελα δὲν ἐσκέφθη, οὔτε διενοήθη, ἀλλὰ ἐκ τῶν προτέρων πάλιν ἐπραγματοποίησεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἴπει ὁ προφήτης: «Ἰσχυρότερος εἶναι ὁ εἷς, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ

2. Ἐξόδ. 23, 2.

Θεοῦ παρὰ ἀναρίθμητοι παράνομοι[3]». Μήπως ἡ κοινωνία, λέγει, καὶ ἡ συμφωνία μου μὲ τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ῥέπει πρὸς τὸ κακόν, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν τιμωρίαν; Ἐγνώριζε βεβαίως, ἐγνώριζε καλῶς, ὅτι ὁ καθεὶς χωριστὰ θὰ ἀναλάβῃ τὴν εὐθύνην τῆς σωτηρίας του καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπομείνῃ τὴν κόλασιν ἄλλος ὑπὲρ τοῦ ἁμαρτωλοῦ οὔτε καμμιᾶς ἀμοιβῆς νὰ τύχῃ. D Διὰ τοῦτο ὁ δίκαιος ἄνθρωπος, ὡσὰν σπίθα εἰς τὸ μέσον τοῦ πελάγους ὄχι μόνον δὲν ἐσβήνεν, ἀλλὰ καὶ κάθε ἡμέραν λαμπρότερον ἠκτινοβόλει καὶ διὰ τῶν ἔργων του ἐγίνετο διδάσκαλος ὅλων.

Εἶδες πόσον ἐλευθέραν ἐδημιούργησε τὴν φύσιν μας ὁ Κύριος; Ἀπὸ ποίαν αἰτίαν, εἰπέ μου, ἐκεῖνοι μὲν ἔσπευδον πρὸς τὴν κακίαν καὶ ἐγίνοντο ἔνοχοι προσωπικῆς τιμωρίας, αὐτὸς ὅμως, ἐπειδὴ ἐπροτίμησε τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπέφυγε τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν, δὲν κατέστη ἔνοχος τιμωρίας; Εἶναι φανερόν, διότι ὁ καθεὶς ἐκλέγει ἢ τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν διὰ τῆς προσωπικῆς του ἐλευθέρας γνώμης. Διότι, ἐὰν δὲν συνέβαινε τοῦτο καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν ἦτο ἐλευθέρα, E δὲν θὰ ἔπρεπε οὔτε οἱ κακοὶ νὰ τιμωροῦνται οὔτε οἱ ἀγαθοὶ νὰ ἀμείβωνται διὰ τὴν ἀρετήν.

Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ πάντα ἀφέθησαν εἰς τὴν προσωπικήν μας ἐκλογήν, δι' αὐτὸ καὶ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν, ἐπαπειλοῦνται τιμωρίαι, καὶ εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπιτυγχάνουν, ἐπιφυλάσσονται μισθοὶ καὶ ἔπαινοι. Καὶ ὅταν, λέγει, ὁ Νῶε ἔγινε πεντακοσίων ἐτῶν ἐγέννησε τρία παιδιά, τὸν Σήμ, τὸν Χὰμ καὶ τὸν Ἰάφεθ. Πρόσεχε τὴν ἀκρίβειαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἀφοῦ μᾶς διηγήθη τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου καὶ παρουσίασε τὸ μέγεθος τῆς μακροθυμίας τοῦ Κυρίου, ἐπιθυμεῖ ἀκόμη νὰ μᾶς κάμῃ σαφῆ καὶ τὴν μεγάλην ἀνεξικακίαν Αὐτοῦ 195 A καὶ τὴν ἀκατάσχετον ῥοπὴν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν κακίαν.

2. Ἀλλὰ ἂς ἀκούσωμεν τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Μωϋσέως. Φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπιθυμεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν «εὐθὺς ὡς ἤρχισαν, λέγει, οἱ ἄνθρωποι, νὰ πληθύνωνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπέκτησαν θυγατέρας[4]». Δὲν προσέθεσεν ἁπλῶς τὸ «καὶ ἀπέκτησαν

3. Σοφ. Σειρ. 16, 3.

4. Γεν. 6, 1. Ὁ κόσμος πλὴν τοῦ Νῶε καὶ τῆς οἰκογενείας του διεφθάρη. Ἔπρεπε νὰ καταστραφῇ. Εἰς τοὺς τέσσαρας πρώτους στίχους περιγράφεται ἡ αἰτία τῆς διαφθορᾶς, ἡ ὁποία ὀφείλεται εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν

θυγατέρας» ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ μεγάλο πλῆθος. Ὅπου τὸ πλῆθος τῶν ριζῶν εἶναι τόσον πολύ, εἶναι ἀνάγκη νὰ γεννῶνται καὶ πολλοὶ κλάδοι. Ὅταν δέ, λέγει, οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ εἶδον ὅτι αἱ θυγατέρες ἦσαν ὡραῖαι, ἐνυμφεύθησαν ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἤρεσαν εἰς αὐτοὺς περισσότερον. B Ἂς ἐξετάσωμεν ἐπιμελῶς κάθε μίαν λέξιν ἐξ αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἐλέχθησαν, διὰ νὰ μὴ μᾶς διαφύγῃ τίποτε ἐκ τοῦ βαθυτέρου περιεχομένου των. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνήσωμεν βαθέως αὐτὸ τὸ χωρίον καὶ νὰ ἀνασκευάσωμεν τὰς μυθολογίας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι λέγουν τὰ πάντα ἀπερισκέπτως. Καὶ ἀρχικῶς μὲν πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅσα ἐκεῖνοι τολμοῦν νὰ λέγουν καί, ἀφοῦ ἀποδείξωμεν τὴν πλάνην τῶν λόγων των ὑπ' αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις θὰ σᾶς διδάξω τὸ πραγματικὸν νόημα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐκθέτετε τὴν ἀκοήν σας τυχαίως καὶ ἀπερισκέπτως εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι λέγουν αὐτὰς τὰς βλασφημίας καὶ ἔχουν τὸ θράσος νὰ ὁμιλοῦν ἐναντίον τῶν ἑαυτῶν των. C Διότι ἰσχυρίζονται, ὅτι τοῦτο δὲν ἐλέχθη περὶ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ περὶ τῶν ἀγγέλων, καθ' ὅσον αὐτούς, λέγουν, ὅτι ὠνόμασεν υἱοὺς Θεοῦ.

Κατὰ πρῶτον μὲν ἂς μᾶς ἀποδείξουν, εἰς ποῖα χωρία τῶν Γραφῶν οἱ ἄγγελοι ὠνομάσθησαν υἱοὶ Θεοῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μᾶς ἀποδείξουν αὐτό. Μερικοὶ ἄνθρωποι ὠνομάσθησαν υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ποτὲ ὅμως ἄγγελοι. Καὶ περὶ τῶν ἀγγέλων λέγει: «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος κάμνει τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς του φλόγα πυρός[5]». Περὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων «ἐγὼ εἶπα, εἶσθε θεοί[6]» καὶ ἀκόμη «υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα[7]», καὶ κατόπιν «ὁ πρωτότοκος υἱός μου Ἰσραήλ[8]». Κανεὶς ὅμως ἄγγελος εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν προσηγορεύθη υἱὸς οὔτε υἱὸς τοῦ Θεοῦ[9]». Καὶ τί ἄλλο λέγουν; Πράγματι ὑπῆρχον ἄγγελοι, οἱ ὁποῖοι ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν τιμητικήν των θέσιν, διότι κατῆλθον εἰς τὴν παράνομον αὐτὴν πρᾶξιν. D Ἄλλο πάλιν περισσότερον μυθῶδες. Ποῖον εἶναι τοῦτο; Τώρα ἐξέπεσαν καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς πτώσεώς των; Καὶ ὅμως ἡ Ἁγία Γραφὴ διαφορετικὰ μᾶς διδάσκει, ὅτι

δύο γενεῶν κακῆς τοῦ Κάϊν καὶ καλῆς τοῦ Σήθ, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μέχρι τώρα χωρισμέναι.

5. Ψαλμ. 103, 4.
6. Ψαλμ. 81, 6.
7. Ἠσ. 1, 2.
8. Ἐξόδ. 4, 22.
9 «Υἱοὶ Θεοῦ». Εἶναι οἱ ἀπόγονοι τῆς γενεᾶς τοῦ Σὴθ ὡς ἐγγύτερον τῷ Θεῷ εὑρισκόμενοι.

δηλαδὴ πρὸ τῆς δημιουργίας τῶν πρωτοπλάστων ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν τιμητικὴν ἐκείνην θέσιν καὶ ὁ διάβολος καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μαζὶ μὲ αὐτὸν ἐπήρθησαν, ὅπως καὶ κάποιος σοφὸς λέγει «ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τοῦ διαβόλου εἰσήχθη εἰς τὸν κόσμον ὁ θάνατος[10]». Εἰπέ μου λοιπόν, ἐὰν δὲν εἶχεν ἐκπέσει, πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν, νὰ φθονῇ τὸν ἄνθρωπον; ἐνῷ διετήρει τὴν ἀξίαν του; Πῶς ἠμπορεῖ νὰ δικαιολογηθῇ, E νὰ φθονῇ ὁ ἄγγελος τὸν ἄνθρωπον καὶ ὁ ἀσώματος καὶ περιβαλλόμενος ἀπὸ τόσας μεγάλας τιμὰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος περιβάλλεται ἀπὸ τὸ σῶμα;

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν ἀνωτάτην δόξαν κατέπεσεν εἰς τὴν ἐσχάτην περιφρόνησιν καὶ μάλιστα, ἐνῷ ἦτο ἀσώματος,
196 A καὶ ἐπειδὴ εἶδε τὸν δημιουργηθέντα ἄνθρωπον χάρις εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Δημιουργοῦ, νὰ ἀξιώνεται τόσον μεγάλης τιμῆς, καίτοι περιβάλλεται ἀπὸ σῶμα, ἐξήφθη ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ μὲ τὴν ἀπάτην, τὴν ὁποίαν εἰσήγαγε διὰ τοῦ ὄφεως, κατέστησε τὸν ἄνθρωπον ἔνοχον τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου. Τοιοῦτον πρᾶγμα εἶναι ἡ πονηρία. Δὲν ἀντέχει νὰ ἀνεχθῇ μὲ γαλήνην τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων.

Εἶναι εἰς ὅλους φανερόν, ὅτι ὁ διάβολος καὶ ὅλη ἡ χορεία αὐτοῦ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν δόξαν ἐκείνην ἀπὸ τὴν παλαιὰν ἐποχὴν καὶ κατετάγησαν μεταξὺ τῶν ἐστερημένων τιμῆς. Ἄλλωστε ποία μεγαλυτέρα ἀνοησία ὑπάρχει, ἀπὸ τὸ νὰ λέγουν, ὅτι οἱ ἄγγελοι ἐξέπεσαν ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς γυναῖκας καὶ ὅτι ἡ ἀσώματος ἐκείνη φύσις συνήφθη πρὸς τὰ ἀνθρώπινα σώματα; B Ἢ δὲν ἀκούεις τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ περὶ τῆς φύσεως τῶν ἀγγέλων: «Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναστάσεως οὔτε οἱ ἄνδρες νυμφεύονται οὔτε αἱ γυναῖκες ὑπανδρεύονται, ἀλλὰ εἶναι ὅλοι ὡσὰν ἄγγελοι Θεοῦ[11]». Οὔτε ἦτο δυνατὸν ποτὲ ἡ ἀσώματος ἐκείνη φύσις νὰ δεχθῇ τοιαύτην σαρκικὴν ἐπιθυμίαν. Ἐπὶ πλέον δὲ καὶ τοῦτο πρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι ἀπρεπέστατον καθ' οἱονδήποτε τρόπον νὰ υἱοθετήσωμεν αὐτὸ διὰ τῆς σκέψεως. Διότι, ἐὰν ἄνθρωποι ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι ἐδέχθησαν τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δὲν εἶχον τὴν δύναμιν οὔτε τὸ ὅραμα τῶν ἀγγέλων νὰ ἴδουν, συνήθως ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιθυμιῶν (Δανιὴλ) χάνει σχεδὸν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ζωήν του, ὅταν ἴδῃ παρουσίαν ἀγγέλου καὶ μάλιστα ὄχι τὴν πρα-

10. Σοφ. Σολομ. 2, 24.
11. Ματθ. 22, 30. Μάρκ. 12, 25. Λουκ. 20, 35.

γματικὴν οὐσίαν του, ἀλλὰ τὸν μετασχηματισμόν του (Διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς ἀσώματον ὑπόστασιν;). C Ἐὰν τόσον ἰσχυρὸς καὶ τόσον μεγάλος ἄνθρωπος πίπτει σχεδὸν ὕπνους,[12] ποῖος ἠμπορεῖ νὰ παραδεχθῇ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι παράφρων, τὰ βλάσφημα καὶ πολὺ ἀνόητα αὐτὰ λόγια, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἀσώματος καὶ νοερὰ φύσις τῶν ἀγγέλων ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰ ἀνθρώπινα σώματα;

3. Διὰ νὰ μὴ ἀνακινῶμεν ἐπὶ πολὺ τοῦτο καὶ φαινώμεθα ὅτι σπαταλῶμεν ἀσκόπως τὸν χρόνον, ἀφοῦ σᾶς ἐπληροφόρησα, ὅτι ἦτο ἀδύνατον τοῦτο νὰ συμβῇ, ἐμπρὸς ἂς διδάξω τὴν ἀλήθειαν ἀναγιγνώσκων καὶ πάλιν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα γράφει ἡ Ἁγία Γραφή «Ὅταν ἤρχισαν οἱ ἄνθρωποι νὰ πληθύνωνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπέκτησαν θυγατέρας,[13] D οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ εἶδον, ὅτι αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ὡραῖαι καὶ ἐνυμφεύθησαν ἐξ αὐτῶν ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἤρεσαν εἰς αὐτούς». Προηγουμένως σᾶς ἐδίδαξα, ὅτι ἦτο συνήθεια εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν νὰ προσφωνῇ καὶ τοὺς ἀνθρώπους υἱοὺς τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτοὶ κατήγοντο ἀπὸ τὴν γενεὰν τοῦ Σὴθ καὶ ἀπὸ τὸν Ἐνώς, ὁ ὁποῖος ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Σὴθ καὶ ἔλαβεν αὐτὸ τὸ ὄνομα. Διότι αὐτός, λέγει, ἤλπισε, νὰ προσεύχεται εἰς τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ. E Ὅσοι λοιπὸν ἐγεννῶντο εἰς τὸ ἑξῆς μετὰ ἀπὸ αὐτὸν ὠνομάσθησαν ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν υἱοὶ Θεοῦ κατὰ μίμησιν τῆς ἀρετῆς τῶν προγόνων μέχρις ἐκείνου. Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐγεννήθησαν πρὸ τοῦ Σὴθ καὶ κατάγονται ἀπὸ τὴν γενεὰν τοῦ Κάϊν, ὠνόμασεν υἱοὺς τοῦ ἀνθρώπου. «Ὅταν ἤρχισαν, λέγει, οἱ ἄνθρωποι νὰ πληθύνωνται ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπέκτησαν θυγατέρας», οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, οἱ καταγόμενοι ἀπὸ τὸν Σὴθ καὶ τὸν Ἐνώς, εἶδον, ὅτι αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων, αἱ ὁποῖαι ἐγεννήθησαν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν, ὅτι καὶ θυγατέρας ἀπέκτησαν, εἶναι ὡραῖαι.

Πρόσεχε, πῶς μὲ αὐτὴν τὴν λέξιν μᾶς ἐδήλωσεν ὅλην τὴν ἀκολασίαν αὐτῶν. 197 A Διότι δὲν ὥρμησαν εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτὴν μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κάμουν παιδιά, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρατείας τῆς ἡδονῆς εἶδον, λέγει, ὅτι αἱ θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων ἦσαν ὡραῖαι. Ἡ ἐπιθυμία τῆς ὡ-

12. Δαν. 13, 7-11. Ὑπαινίσσεται τὸ δρᾶμα τοῦ προφήτου Δανιήλ.
13. «θυγατέρας ἀνθρώπων». Γυναῖκες τῆς διεφθαρμένης γενεᾶς τοῦ Κάϊν. Ὁ γάμος μετ' αὐτῶν διέφθειρε τοὺς καλοὺς ἀπογόνους τοῦ Σήθ, διότι δὲν προσέβλεπον τὰς ψυχικὰς ἀρετὰς ἀλλὰ τὴν σωματικὴν ὡραιότητα καὶ τὸν πλοῦτον.

ραιότητος ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς ἐκείνην τὴν καταστροφὴν καὶ ἡ ὀμορφιὰ τοῦ προσώπου ἔγινεν αἰτία τῆς πορνείας καὶ τῆς ἀκρατείας αὐτῶν. Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς αὐτό, ἀλλὰ προσέθεσε «ἐνυμφεύθησαν ἐξ ὅλων ἐκείνας τὰς γυναῖκας, αἱ ὁποῖαι ἤρεσαν εἰς αὐτούς». Καὶ τοῦτο πάλιν παρουσιάζει τὴν μεγάλην ἀδυναμίαν αὐτῶν, ὅτι ἐνικήθησαν ἀπὸ τὴν ὡραιότητα καὶ δὲν ἠθέλησαν νὰ χαλιναγωγήσουν τὴν ἄτακτον ἐπιθυμίαν των, ἀλλὰ αἰχμαλωτισθέντες ἀπὸ τὴν θέαν τῶν γυναικῶν κατεποντίσθησαν B καὶ ἐξ αἰτίας τῆς παρανόμου αὐτῆς ἐνεργείας ἐστερήθησαν τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ.

Καὶ διὰ νὰ πληροφορήσωμεν, ὅτι ἔκαμον αὐτὸ ὄχι διὰ νομίμου γάμου οὔτε πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀποκτήσεως τέκνων, λέγει «εἶδον ὅτι ἦσαν ὡραῖαι καὶ ἐνυμφεύθησαν ἐξ ὅλων τῶν γυναικῶν ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἤρεσαν εἰς αὐτούς». Τί λοιπόν, τὸ θέαμα τῶν ὀφθαλμῶν ἠμπορεῖ κανείς, νὰ κατηγορήσῃ; Καθόλου. Αἰτία τοῦ ὀλισθήματος δὲν ἔγινε τὸ βλέμμα, ἀλλὰ ἡ ἀδυναμία τῆς θελήσεως καὶ ἡ ἀχαλίνωτος ἐπιθυμία. Ὁ ὀφθαλμὸς ἐδημιουργήθη, διὰ νὰ ἐξετάζωμεν δι' αὐτοῦ τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δοξάζωμεν τὸν δημιουργόν των. Ἔργον συνεπῶς τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶναι νὰ βλέπῃ. C Τὸ νὰ βλέπῃ ὅμως κανεὶς μὲ πονηρίαν, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸν νοῦν, ὁ ὁποῖος ἐκ τῶν ἔσω κατευθύνει τὸν ἄνθρωπον.

Τὰ μέλη τοῦ σώματος ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, διὰ νὰ μᾶς χρησιμεύουν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν πράξεων καὶ ἐπέτρεψε νὰ κατευθύνωνται ἀπὸ τὴν ἀσώματον οὐσίαν, δηλαδὴ τὴν ψυχήν. Ὅταν λοιπὸν ἐκείνη τραπῇ πρὸς τὴν ὀκνηρίαν καὶ χαλαρώσῃ τὰ ἡνία, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἡνίοχος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει νὰ καταστέλλῃ τὰ ἀπίθανα σκιρτήματα τῶν ἵππων καὶ κατακρημνίζει καὶ τοὺς ἵππους, οἱ ὁποῖοι σύρουν τὸ ἅρμα, καὶ τὸν ἑαυτόν του, ἀφοῦ ἐγκαταλείψῃ τὰ ἡνία, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡ ἰδική μας ἐλευθέρα θέλησις, D ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει νὰ χρησιμοποιῇ τὰ μέλη τοῦ σώματος, καθὼς πρέπει, ὑποχωρεῖ εἰς τὰς ἀτάκτους ἐπιθυμίας καὶ καταποντίζεται.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεώς μας καὶ τὴν ἀμέλειαν τῆς θελήσεως, ἔθεσε νόμον, ὁ ὁποῖος ὀχυρώνει καὶ ἐμποδίζει τὴν ἁμαρτωλὴν περιέργειαν καὶ σβήνει τὴν φλόγα, ἡ ὁποία ἀνάπτει μέσα μας ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως, καὶ λέγει «ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶδε γυναῖκα μὲ τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν πρὸς ἁμαρτίαν, ἤδη διέπραξε τὴν ἁμαρτίαν τῆς

μοιχείας μέσα εἰς τὴν ἀκάθαρτον καρδίαν του[14]». Δι' αὐτὸ λέγει, ἀπαγορεύω τὸ κακὸν θέαμα, διὰ νὰ σᾶς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν ἀπρεπῆ πρᾶξιν. Μὴ λοιπὸν νομίσῃς, λέγει, ὅτι μόνον ἡ πρᾶξις εἶναι ἁμαρτία, ἀλλὰ ἡ θέλησις, ἡ ὁποία δέχεται τὴν κατάκρισιν. E Καὶ αὐτοὶ λοιπόν, μόλις ἐγνώρισαν τὴν ὡραιότητα, ἠχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὸ θέαμα. Εἶδον, λέγει, ὅτι εἶναι ὡραῖαι καὶ ἐνυμφεύθησαν ἐξ ὅλων ἐκείνας τὰς ὁποίας ἐξέλεξαν.

Ἀλλὰ ἂς ἴδωμεν τοῦ Θεοῦ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀπρεπῆ αὐτὴν πρᾶξιν καὶ τὴν ἀκράτειαν τῆς σκέψεως τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Θεὸς «τὸ πνεῦμα μου δὲν θὰ παραμείνῃ αἰωνίως εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, ἐφ' ὅσον εἶναι σαρκικοί. Διὰ τοῦτο ἡ ζωή των θὰ διαρκῇ ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη[15]». Εἶναι δυνατόν, νὰ ἴδῃ κανεὶς εἰς αὐτὰς τὰς ὀλίγας λέξεις ἀπύθμενον φιλανθρωπίαν. 198 A «Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Θεός. Τὸ πνεῦμα μου δὲν θὰ παραμείνῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, καθ' ὅσον εἶναι σαρκικοί». Διὰ τῆς λέξεως «πνεῦμα» ἐδῶ ὠνόμασε τὴν προνοητικήν του δύναμιν καὶ ἐφανέρωσεν ἤδη τὴν ἀπώλειαν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς, ὅτι περὶ αὐτοῦ ἐγίνετο ὁ λόγος, πρόσεχε τὸ ἑπόμενον. Καθ' ὅσον αὐτοί, λέγει, εἶναι σαρκικοί. Δηλαδή, ἐπειδὴ ἀναλώνονται εἰς σαρκικὰς πράξεις καὶ δὲν χρησιμοποιοῦν καταλλήλως τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ὡσὰν νὰ περιβάλλωνται μόνον ἀπὸ σάρκα καὶ νὰ στεροῦνται ψυχῆς, τοιουτοτρόπως καταναλώνουν τὴν ζωήν των.

B Ἐσυνήθιζεν ἡ Ἁγία Γραφὴ τοὺς σαρκικοὺς ἀνθρώπους νὰ ὀνομάζῃ σάρκα, ὅπως ὠνόμαζε τοὺς ἐναρέτους ἀσάρκους. Καὶ συμφώνως πρὸς αὐτὰ ὁ Παῦλος λέγει «σεῖς δὲν εἴσθε δοῦλοι τῆς σαρκός[16]». Καὶ τοῦτο ὄχι διότι δὲν περιεβάλλοντο ἀπὸ σάρκα, ἀλλὰ ἂν καὶ περιεβάλλοντο ἀπὸ αὐτὴν εἶχον φρονήματα ἀνώτερα τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. Τοιουτοτρόπως λοιπὸν ἔλεγε καὶ εἰς αὐτοὺς ἐδῶ, διότι περιεφρόνουν τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, «σεῖς δὲν εἶσθε δοῦλοι τῆς σαρκός». Ἔτσι καὶ διὰ τοὺς ἄλλους. Ἐπειδὴ ἠσχολοῦντο διαρκῶς μὲ σαρκικὰς πράξεις, ὠνόμασεν αὐτοὺς σαρκικούς. Ἐπειδὴ αὐτοὶ εἶναι σαρκικοί, λέγει, δὲν θὰ τοὺς συγχωρήσω νὰ κυλίωνται εἰς τὸν βοῦρκον τῆς ἁμαρτίας.

14. Ματθ. 5, 28.
15. Γεν. 6, 3.
16. Ρωμ. 8, 9.

4. C Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς ἀγανακτήσεως; Εἶδες τὴν σφοδρότητα τῆς ἀπειλῆς; Πρόσεχε ἀκόμη, πῶς ἀνέμειξε τὴν φιλανθρωπίαν μὲ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ἀγανάκτησιν. Τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας. Πολλὰς φορὰς ἀπειλεῖ ὄχι διὰ νὰ κάμῃ τὴν ἀπειλὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθώσῃ αὐτοὺς καὶ νὰ μὴ πραγματοποιήσῃ πλέον τὴν ἀπειλήν. Διότι, ἐὰν ἤθελε νὰ τιμωρήσῃ, διὰ ποῖον λόγον θὰ ἔλεγεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀπειλήν; Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τιμωρήσῃ, δι' αὐτὸ πάντοτε βραδύνει καὶ ἀναβάλλει καὶ προλέγει, παρέχων τοιουτοτρόπως εὐκαιρίαν εἰς τοὺς ὑπευθύνους νὰ ἀποφύγουν τὴν κακίαν καὶ νὰ υἱοθετήσουν τὴν ἀρετήν, ὥστε νὰ μὴ τιμωρηθοῦν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἠπείλησεν, ὅτι θὰ παραδώσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν καταστροφὴν D (τοῦτο σημαίνει: δὲν θὰ παραμείνῃ τὸ Πνεῦμα μου εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, διότι αὐτοὶ εἶναι σαρκικοὶ ἀντὶ τοῦ: δὲν θὰ ἐπιτρέψω εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ζοῦν αὐτοί), δὲν ἠρκέσθη εἰς τὴν μακροθυμίαν τῶν πεντακοσίων ἐτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπαιδαγωγοῦντο διὰ τῆς προσωνυμίας καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς τοῦ Νῶε. Τώρα πάλιν περισσότερον ἀγανακτῶν ὁρίζει ἄλλην προθεσμίαν χάριν αὐτῶν καὶ λέγει· Ἠπείλησα, εἶπον καὶ ἐξεδήλωσα τὴν ἀγανάκτησίν μου, ἡ ὁποία ἦτο ἑπόμενον νὰ ἐκσπάσῃ εἰς βάρος σας λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα ἔχετε διαπράξει. Ἐπειδὴ ὅμως θέλω νὰ σωθοῦν καὶ ὅσοι ἔχουν διαπράξει ἀθεράπευτα ἁμαρτήματα καὶ κανεὶς νὰ μὴ χαθῇ, E δι' αὐτὸν τὸν λόγον ὑποχωρῶ καὶ πάλιν ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη, διὰ νὰ ἀποφύγετε τὴν τιμωρίαν, ἐὰν θέλετε νὰ ἀποπλύνετε τὰς ἁμαρτίας διὰ τῆς μεταστροφῆς σας πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ τῆς προτιμήσεως τῆς ἀρετῆς. Θὰ ζήσουν, λέγει, αὐτοὶ ἑκατὸν εἴκοσιν ἔτη. Ὑπῆρχαν, λέγει, ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας γίγαντες. Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ συνευρέθησαν μὲ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων 199 A καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐγέννησαν, ἦσαν οἱ παλαιοὶ γίγαντες, οἱ ἄνθρωποι οἱ ὀνομαστοί. Ἡ Ἁγία Γραφή, νομίζω, ὅτι ὀνομάζει ἐδῶ γίγαντας τοὺς ἰσχυροὺς κατὰ τὸ σῶμα. Ἀπὸ αὐτούς, λέγει, ηὐξήθη ἡ γενεά των. Τοῦτο καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἠμπορεῖ νὰ ἴδῃ κανείς, ὅτι ἀναφέρεται. «Γίγαντες, λέγει, ἔρχονται νὰ καταπαύσουν τὴν ὀργήν μου[17]». Μερικοὶ νομίζουν, ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι τὸ ὅριον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ὅμως δὲν σημαίνει αὐτό, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ

17. Ἡσ. 13, 3.

δείξη τὴν μακροθυμίαν, τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνει πρὸς αὐτοὺς ἔπειτα μάλιστα ἀπὸ τόσα ἁμαρτήματα.

B Διὰ νὰ μάθωμεν λοιπὸν ὅτι, καὶ μετὰ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν τόσην ἀναβολὴν τοῦ χρόνου, τὴν ὁποίαν ἔδωσεν εἰς αὐτοὺς διὰ νὰ μετανοήσουν, ὄχι μόνον τίποτε δὲν ὠφελήθησαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ αὐτὰ ἁμαρτήματα ἐπέμειναν διὰ τοῦτο λέγει: ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ συνευρέθησαν μὲ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐγέννησαν, ἦσαν οἱ παλαιοὶ γίγαντες, οἱ ὀνομαστοὶ ἄνθρωποι. Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς ἀχαριστίας; Εἶδες ψυχὴν ἐστερημένην τῆς αἰσθήσεως τῆς λύπης; Οὔτε ὁ φόβος τῆς ποινῆς οὔτε ὁ χρόνος τῆς μακροθυμίας ἀπεμάκρυναν αὐτοὺς ἀπὸ τὰς κακὰς πράξεις, ἀλλά, ἀφοῦ διὰ μίαν φορὰν ἔπεσαν εἰς τὸν κρημνὸν καὶ ἐτυφλώθησαν κατὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, δὲν ἠθέλησαν πλέον νὰ συνέλθουν, ὡσὰν νὰ ἐμέθυσαν ἀπὸ κάποιαν πονηρὰν ἐπιθυμίαν, C καθὼς ἀκριβῶς λέγει καὶ κάποιος σοφός· «Ὁ ἀσεβής, ὁ ὁποῖος κατέπεσεν εἰς τὸ βάθος τῶν κακῶν, βλέπει τὰ πάντα μὲ περιφρόνησιν[18]».

Εἶναι φοβερόν, ἀγαπητοί μου, εἶναι φοβερὸν νὰ συλληφθῇ κανεὶς εἰς τὰς παγίδας τοῦ διαβόλου. Διότι ἡ ψυχὴ ὅταν ἐμπλακῇ εἰς τὰ δίκτυα, ὅπως ὁ χοῖρος εὐχαριστεῖται νὰ κυλίεται μέσα εἰς τὸν βόρβορον, ἔτσι πλήρης κακῶν συνηθειῶν δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν δυσωδίαν τῶν ἁμαρτημάτων.

Διὰ τοῦτο ἔχομεν ὑποχρέωσιν, νὰ εἴμεθα σώφρονες καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν, ὥστε ἐξ ἀρχῆς ποτὲ νὰ μὴ ἐπιτρέψωμεν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν ψυχήν μας τοῦ πονηροῦ δαίμονος, διὰ νὰ μὴ μᾶς κάμῃ, ἀφοῦ τυφλώσῃ τὸν λογισμόν μας D καὶ συσκοτίσῃ τὴν ἐνάργειαν τῆς διανοίας μας, νὰ πίπτωμεν εἰς τοὺς κρημνούς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ αὐτοὶ τότε εἶχον πάθει, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐστερήθησαν τοῦ φωτὸς τοῦ ἡλίου καὶ δὲν δύνανται νὰ βλέπουν τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης.

Ἄκουε λοιπὸν πάλιν τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Θεοῦ: «Καὶ εἶδε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς». Τί θέλει νὰ εἴπῃ μὲ τὰς λέξεις «καὶ εἶδε»; Δὲν τὰς λέγει, διότι ἠγνόει ὁ Κύριος. Μὴ σκέπτεσαι κάτι τέτοιο. Ἡ Ἁγία Γραφὴ διηγεῖται ὅλα γενικῶς λόγῳ τῆς ἰδικῆς μας ἀδυναμίας. Θέλει νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὴν τόσην μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ ἐπέμειναν εἰς τὰ ἴδια ἁμαρτήματα ἢ περιέβαλλον τοὺς ἑαυτούς των μὲ ἀκόμη χειρότερα κακὰ καὶ προσθέτει, E «εἶδεν, ὅτι ἐπληθύνθησαν αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς». Ἀπὸ τὴν κακὴν αὐτὴν πρᾶξιν ἀπέρρευσαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἁμαρτήματα, ὡσὰν ἀπὸ κάποιαν πηγήν. Δι' αὐτὸ λέγει «αἱ κακίαι τῶν ἀνθρώπων». Ὅπου ὑπάρχει πορνεία καὶ πολυτέλεια καὶ τόσον μεγάλη ἀκράτεια, φυσικὸν εἶναι νὰ γεννῶνται καὶ ἡ μέθη καὶ ἡ κραιπάλη καὶ ἡ μεγάλη ἀδικία καὶ ἄπειρα ἄλλα πάθη. Καὶ λέγει ἀκόμη: «Εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι ηὔξανεν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὅτι ὁ καθεὶς εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν μελετᾷ τὸ κακὸν καθ' ὅλον τὸν χρόνον».

5. 200 A Πρόσεχε, μὲ ποῖον τρόπον κάθε λέξις ἀποδεικνύει τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ὡμίλησε γενικῶς, ὅτι ηὔξανεν ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, προσέθεσε, «καὶ ὁ καθείς». Μεγάλη ἡ ἔμφασις καὶ ἡ δύναμις αὐτῶν τῶν λέξεων. Δὲν διαπράττει τὸ κακόν, λέγει, μόνον ὁ νέος, ἀλλὰ καὶ ὁ γέρων κάμνει ὅ,τι καὶ ὁ νέος· ὄχι μόνον ὁ ἀνήρ, ἀλλὰ καὶ ἡ γυνή· ὄχι μόνον ὁ δοῦλος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐλεύθερος· ὄχι μόνον ὁ πλούσιος, ἀλλὰ καὶ ὁ πτωχός. Καὶ τὸ ρῆμα «μελετᾷ» ἔχει μεγάλην δύναμιν. Συμβαίνει δηλαδὴ τοῦτο, ὄχι διότι παρεσύρθησαν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐσκέφθησαν ὡρίμως καὶ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἀνεκίνησαν αὐτά, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχον στρέψει τὰ διαφέροντά τους. Καὶ ἀκόμη κατέχονται ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ὄχι διότι ἔτυχε διὰ πρώτην ἢ δευτέραν φορὰν νὰ ὑποσκελισθοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν, B ἀλλὰ ἀσκοῦν αὐτὴν μὲ ἐπιμέλειαν καὶ καταγίνονται μὲ ἔργα πονηρά. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι τίποτε δὲν κάμνουν μὲ ἀμέλειαν οὔτε ὡς πάρεργον οὔτε δι' ὀλίγον χρόνον, ἀλλὰ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας σπαταλοῦν τὴν ζωήν των εἰς αὐτό.

Εἶδες τὴν ἔξαρσιν τῆς κακίας; Εἶδες πῶς ἀνήγαγον τὴν ὑπόθεσιν εἰς μελέτην καὶ ἀνησυχίαν μετερχόμενοι μὲ ἐπιμέλειαν κάθε κακίαν καὶ ἄνθρωποι κάθε ἡλικίας ἔσπευδον πρὸς τὸ κακὸν ἔργον; «Ὁ καθείς», λέγει. «Οὔτε οἱ ἀνώριμοι οὔτε οἱ ἄπειροι κακίας ἔμειναν ἀμέτοχοι, C ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλοι γενικῶς ἡμιλλῶντο εἰς τὸ κακὸν καὶ ἕκαστος ἐφιλονίκει πρὸς τὸν πλησίον διὰ νὰ τὸν ὑπερβάλῃ εἰς τὴν παρανομίαν.

Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, ἐδῶ τὴν μεγάλην σύνεσιν τοῦ δικαίου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος μέσα εἰς τόσον πλῆθος κακῶν ἠμπόρεσε νὰ ἀποφύγῃ τὴν κακίαν καὶ νὰ μὴ ὑποστῇ

18. Παροιμ. 18, 3.

ἐξ αὐτῆς καμμίαν ζημίαν ἀλλὰ ὡσὰν νὰ ἦτο διαφορετικῆς φύσεως τόσον ρωμαλέον φρόνημα ἀνέλαβε καὶ αὐτοπροαιρέτως ἔσπευσε πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς, ὥστε καὶ τὴν σύμπνοιαν τοῦ κακοῦ διέφυγε καὶ τῆς συμφορᾶς ἀπηλλάγη ἡ ὁποία ἐστρέφετο ἐναντίον ὅλων.

D «Καὶ ἐσκέφθη, λέγει, ὁ Θεὸς ὅτι ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς». Πρόσεχε πάλιν τὸν πλοῦτον τῆς λέξεως καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπιείκειαν. «Ἐσκέφθη», λέγει, ἀντὶ τοῦ «μετεμελήθη» ὄχι διότι μεταμελεῖται ὁ Θεός, αὐτὸ μὴ τὸ συζητῆτε, ἀλλὰ ἡ Θεία Γραφὴ ὁμιλεῖ πρὸς ἡμᾶς κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτημάτων των ἔφερε τὸν ἀγαθὸν Θεὸν εἰς τόσον μεγάλην ἀγανάκτησιν. Καὶ ἐσκέφθη, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τῆς γῆς. Μήπως, λέγει, δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἐδημιούργησα τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ καταπέσῃ δηλαδὴ εἰς τόσον ἐπικίνδυνον ὀλίσθημα καὶ νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος αἴτιος τῆς καταστροφῆς του; Ὅμως ἐξ ἀρχῆς τὸν ἠξίωσα τόσον μεγάλης τιμῆς καὶ ἐξεδήλωσα ὑπὲρ αὐτοῦ τόσην φροντίδα, διὰ νὰ μὴ χαθῇ, ἀφοῦ προτιμήσῃ τὴν ἀρετήν. E Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἔκαμε κατάλληλον χρῆσιν τῆς ἀγάπης μου, εἶναι καλύτερον εἰς τὸ ἑξῆς νὰ παρεμποδισθῇ ἡ πρὸς τὸ κακὸν ροπή του. Ἐσκέφθη καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς «θὰ ἐξαφανίσω τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς· τόσον τοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ τὰ ζῷα, τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ ἀέρος, διότι μετενόησα ποὺ τοὺς ἐδημιούργησα».[19] Ὅσα ἀνήκουν εἰς τὴν ἐξουσίαν μου, εἶπεν, ὅλα τὰ ἔπραξα. 201 A Ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔφερα αὐτὸν εἰς τὴν ζωήν. Εἰς τὴν φύσιν ἐκείνου ἔδωσα τὴν ἱκανότητα νὰ γνωρίζῃ, τί πρέπει καὶ τί δὲν πρέπει νὰ πράττῃ, ἐχάρισα τὴν ἐλευθερίαν τῆς κρίσεως καὶ ἐχρησιμοποίησα ἀνέκφραστον μεγαλοψυχίαν. Ἔπειτα ἀπὸ τόσον πολὺν χρόνον καὶ μὲ τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀπειλήν, τὴν ὁποίαν διετύπωσα, ὥρισα νέαν προθεσμίαν, διότι ἐπεθύμουν νὰ συνειδητοποιήσουν αὐτοὶ τὰ σφάλματά των καὶ νὰ ἀνακαλέσω τὴν ὀργήν μου.

Ἐπειδὴ ὅμως τίποτε δὲν ἐπετύγχανον καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ, ἦτο ἀνάγκη νὰ πραγματοποιήσω τὴν ἀπειλήν μου καὶ νὰ ἐξαλείψω ὁλοσχερῶς αὐτοὺς καὶ νὰ ἐξαφανίσω τὸ ἀνθρώπινον γένος, B ὡσὰν ζύμην κακίας, διὰ νὰ μὴ γίνωνται καὶ εἰς τὰς ἑπομένας γενεὰς διδάσκαλοι τῆς κακίας.

19. Γεν. 6, 7.

Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς «θὰ ἐξαφανίσω τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους ἐδημιούργησα ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, τόσον τοὺς ἀνθρώπους ὅσον καὶ τὰ ζῷα». Καὶ ἴσως θὰ ἔλεγε κάποιος. Πρὸς ποῖον σκοπόν, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἐξετράπη πρὸς τὴν κακίαν, ὑποβάλλονται εἰς τὴν αὐτὴν ποινὴν μὲ αὐτὸν καὶ τὰ ζῷα; Εἶναι φυσικόν. Μήπως τὰ ζῷα δὲν ἔγιναν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν ἐκείνου; Αὐτὰ ἐδημιουργήθησαν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸς ἀφαιρεῖται ἀπὸ τὸν μέσον, εἰς τί θὰ ἐχρειάζοντο τὰ ζῷα; Καὶ αὐτὰ μετέχουν τῆς ποινῆς, διὰ νὰ ἀντιληφθῆτε τὸ μέγεθος τῆς ἀγανακτήσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχήν, ὅταν ἡμάρτησαν οἱ πρωτόπλαστοι, ἐδέχθη ἡ γῆ τὴν κατάραν, C τοιουτοτρόπως καὶ τώρα, ὅταν πρόκειται ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐξαφανισθῇ, καὶ τὰ ζῷα μετέχουν τῆς ποινῆς. Ὅπως ὅταν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ εὐτυχῇ, καὶ ἡ κτίσις συμμετέχει εἰς τὴν εὐτυχίαν του, καθὼς λέγει καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος «ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις θὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου καὶ ἄφθαρτος πλέον θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ»[20] τοιουτοτρόπως καὶ τώρα λόγῳ τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων αὐτοῦ, ποὺ πρόκειται νὰ τιμωρηθῇ καὶ νὰ καταστραφῇ, θὰ δεχθοῦν τὸν κλυδωνισμόν, ὁ ποῖος θὰ συνταράξῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, καὶ τὰ ζῷα καὶ τὰ ἑρπετὰ καὶ τὰ πτηνά. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν οἰκίαν, D ὅταν ὁ ἀρχηγὸς αὐτῆς ὑποπέσῃ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Κυρίου, εἶναι φυσικὸν νὰ μετέχουν τῆς στενοχωρίας καὶ ὅλοι ὅσοι κατοικοῦν εἰς τὴν αὐτὴν οἰκίαν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐδῶ, ὅταν εἰς τὴν οἰκίαν χάνωνται οἱ ἄνθρωποι, κατ' ἀνάγκην περιέρχονται εἰς τὴν αὐτὴν τιμωρίαν ὅλα τὰ ὄντα, τὰ ὁποῖα εὑρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν αὐτὴν καὶ διατελοῦν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Κυρίου αὐτῆς. «Καὶ ἐσκέφθην, λέγει, ὅτι ἐδημιούργησα αὐτούς». Πόσην ἐπιείκειαν περιέχει αὐτὸ τὸ ρῆμα; «Μήπως λοιπόν, λέγει, ἐπεθύμουν, νὰ ἐπιβάλλω εἰς αὐτοὺς τόσον μεγάλην τιμωρίαν;» Οἱ ἴδιοι μὲ τὸ πλῆθος τῆς παρανομίας μὲ ἐξώθησαν εἰς τόσην ἀγανάκτησιν. E Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι ἔγινεν ὁλοσχερὴς ἐξαφάνισις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ ὅτι ἐξερριζώθη ἐντελῶς ἡ ἀνθρωπίνη φύσις, ἀλλὰ διὰ νὰ πληροφορηθῶμεν, πόσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία καὶ πόσον μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ ὅτι «ἰσχυρότερος εἶναι ὁ ἕνας, ὁ ὁποῖος ἐκτελεῖ τὸ

20. Ρωμ. 8, 21.

θέλημα τοῦ Θεοῦ παρὰ ἄπειραι παράνομοι»,[21] λέγει, «ὁ Νῶε ὅμως ἔτυχε τῆς εὐνοίας τοῦ Κυρίου».[22]

Καὶ ἐνῷ γενικῶς ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, λέγει, ἐξώκειλαν εἰς μεγάλην κακίαν, ὁ δίκαιος αὐτὸς ἄνθρωπος διετήρησε μέσα του τὸν σπινθῆρα τῆς ἀρετῆς καὶ κατώρθωσε νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὸν ρύπον αὐτῶν, καθ' ὅλον τὸν χρόνον, 202 A κατὰ τὸν ὁποῖον συνεζήτει μὲ ὅλους γενικῶς αὐτοὺς καὶ τοὺς προέτρεπε νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν κακίαν. Καὶ ὅπως αὐτοὶ μὲ τὰς πονηράς των πράξεις ἐξώθησαν εἰς ἀγανάκτησιν τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Νῶε, ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε τὴν ἀρετὴν εὗρε τὴν χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Δὲν προσωποληπτεῖ ὁ Θεός,[23] ἀλλά, ἂν συναντήσῃ ἔστω καὶ ἕνα μέσα εἰς τόσον πλῆθος ἀνθρώπων νὰ ἐκτελῇ τὸ θέλημά του, δὲν τὸν περιφρονεῖ· ἀπεναντίας ἀξιώνει αὐτὸν τῆς φροντίδος του καὶ τόσον μεγαλυτέραν προστασίαν προσφέρει εἰς αὐτόν, καθ' ὅσον μόνος αὐτὸς ἠσπάσθη τὴν ἀρετήν, ἐνῷ τόσοι πολλοὶ ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προσεπάθουν νὰ παρασύρουν αὐτὸν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν.

6. B Ἔχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψει τοῦτο, ἂς προσέχωμεν μόνον ἕν, ἐκεῖνο δηλαδὴ τὸ ὁποῖον ἀρέσκει εἰς αὐτὸν καὶ καθιστᾷ ἡμᾶς ἱκανοὺς νὰ ἀποσπάσωμεν τὴν εὔνοιάν του· καὶ ἀκόμη ἂς μὴ παραμελῶμεν τὴν ἀρετὴν χαριζόμενοι εἰς τὴν φιλίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀκολουθοῦντες τυφλῶς οἱανδήποτε παράδοσιν, ἀλλὰ ἂς κάμνωμεν κατάλληλον χρῆσιν τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ καί, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει καιρός, ἂς μισήσωμεν τὴν κακίαν καὶ ἀγαπήσωμεν τὴν ἀρετὴν ἀπορρίπτοντες κάθε ἀμέλειαν. Διότι, ἐὰν δὲν ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν ἀρετὴν μὲ ἀγάπην καὶ θέλησιν καὶ δὲν ἀποκτήσωμεν μεγάλην ἀπέχθειαν πρὸς τὴν κακίαν, δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν οὔτε τὸν ρύπον ἐκείνης νὰ ἀποφύγωμεν οὔτε αὐτὴν νὰ ἐγκολπωθῶμεν.

Ὅτι λοιπὸν ἡ ἀρετὴ ἔχει ἀνάγκην ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι τὴν ἀγαποῦν καὶ φλέγονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, C ἄκουσε τὸν προφήτην, ὁ ὁποῖος λέγει «αἱ κρίσεις τοῦ Κυρίου εἶναι ἀληθεῖς καὶ εὑρίσκουν δικαίωσιν εἰς τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ εἶναι ποθηταὶ περισσότερον ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους».[24] Καὶ τοῦτο ὄχι

21. Σοφ. Σειρ. 6, 3.
22. Γεν. 6, 8.
23. Πράξ. 10, 34.
24. Ψαλμ. 18, 10-11.

μόνον διότι αἱ κρίσεις εἶναι τόσον πολὺ ποθηταί, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐνώπιόν μας δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ὕλη πολυτιμοτέρα αὐτῶν. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε «καὶ περισσότερον γλυκεῖα ἀπὸ τὸ μέλι καὶ τὸν κηρόν».[25] Ἐδῶ πάλιν ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν τὴν εἰκόνα, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσε νὰ εὕρῃ οὐσίαν γλυκυτέραν ἀπὸ τὸ μέλι.

Ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μὲ πάθος ἐπιδιώκουν τὴν συγκέντρωσιν χρημάτων ἐλαυνόμενοι ἀπὸ κάποιον πόθον καὶ ἐπιθυμίαν, στρέφουν κάθε ἐνδιαφέρον καὶ ὁρμὴν πρὸς αὐτὴν καὶ οὐδέποτε χορταίνουν. D Διότι ἡ φιλαργυρία εἶναι ἀκόρεστος μέθη. Καὶ ὅπως οἱ μέθυσοι, ὅσον περισσότερον γνήσιον οἶνον ροφοῦν, τόσον περισσότερον φλογίζονται ἀπὸ τὴν δίψαν, τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ποτὲ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀναχαιτίσουν τὴν ὁρμητικὴν αὐτὴν μανίαν, ἀλλὰ ὅσον περισσότερον βλέπουν νὰ αὐξάνεται ἡ περιουσία των, τόσον περισσότερον ἀνάπτει ὁ πόθος των καὶ δὲν σταματᾷ ἡ ἀκόρεστος αὐτὴ ἐπιθυμία, προτοῦ ριφθοῦν εἰς αὐτὸν τὸν πυθμένα τῆς κακίας.

Ἐὰν λοιπὸν αὐτοὶ ἐπιδεικνύουν τόσον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ὀλεθρίαν αὐτὴν ἐπιθυμίαν, ἡ ὁποία ἔγινεν αἰτία ὅλων τῶν συμφορῶν, E εἶναι δίκαιον τὰς κρίσεις τοῦ Κυρίου, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνώτεραι ἀπὸ τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, διαρκῶς νὰ σκεπτώμεθα πολὺ περισσότερον καὶ νὰ μὴ θεωρῶμεν τίποτε ἀνώτερον τῆς ἀρετῆς· πέραν αὐτῶν πρέπει νὰ ἐκριζώνωμεν ἀπὸ τὴν ψυχήν μας αὐτὰ τὰ ὀλέθρια πάθη καὶ νὰ γνωρίζωμεν, ὅτι ἡ πρόσκαιρος αὐτὴ ἡδονὴ γεννᾷ συνήθως διαρκῆ θλῖψιν καὶ ἀτελείωτα βάσανα καὶ νὰ μὴ ἀπατῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι αἱ ὑποθέσεις μας τελειώνουν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Οἱ περισσότεροι πράγματι παραδέχονται αὐτὰ 203 A καὶ ἰσχυρίζονται, ὅτι πιστεύουν εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἀναστάσεως καὶ τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως· ὅμως ἐγὼ δὲν πιστεύω εἰς τὰ λόγια, ἀλλὰ εἰς τὰ καθημερινὰ ἔργα. Ἐὰν περιμένῃς τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν καὶ τὴν μέλλουσαν ἀνταπόδοσιν, διὰ ποῖον λόγον ἐπιδίδεσαι τόσον πολὺ εἰς τὴν δόξαν τῆς παρούσης ζωῆς; Διὰ ποῖον σκοπόν, εἰπέ μου, βασανίζεσαι καθημερινῶς μὲ τὸ νὰ συγκεντρώνῃς χρήματα περισσότερα ἀπὸ τὴν ἄμμον καὶ ἀγροὺς καὶ οἰκίας καὶ λουτρὰ νὰ ἀγοράζῃς, ἀποκτῶν πολλάκις αὐτὰ δι' ἁρπαγῆς καὶ πλεονεξίας καὶ πραγματοποιῶν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ προφήτης «ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους, οἱ ὁ-

25. Ψαλμ. 18, 11. Κηρὸς = κηρήθρα μέλιτος.

ποῖοι κτίζουν τὴν οἰκίαν των πλησίον τῆς οἰκίας ἄλλου B καὶ ἐπεκτείνουν τὸν ἀγρόν των εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ ἄλλου, διὰ νὰ ἀφαιρέσουν κάτι ἀπὸ τὸν γείτονα;[26] Ἢ δὲν συμβαίνει νὰ γίνωνται αὐτὰ καθημερινῶς; Καὶ ὁ ἕνας μὲν ἰσχυρίζεται, ὅτι μοῦ ἀποκρύπτει τὸ φῶς καὶ μοῦ ρίπτει σκιὰν ἡ οἰκία τοῦ δεῖνα καὶ ἐπινοεῖ μυρίας προφάσεις, διὰ νὰ τὴν ὑφαρπάση. Ἄλλος πάλιν προσέθεσε τὸ κτῆμα τοῦ πτωχοῦ εἰς τὸ ἰδικόν του.

Τὸ μεγαλύτερον καὶ τὸ ἀσύνηθες καὶ τὸ περίεργον καὶ τὸ ἀσυγχώρητον εἶναι ὅτι, ἐνῷ παραμένει εἰς τὸ αὐτὸ μέρος ὁ ἴδιος καὶ πολλὰς φορὰς ἐνῷ ἠμπορεῖ, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ μεταβῇ εἰς ἄλλο μέρος ἢ λόγῳ διαφόρων ἀσχολιῶν ἢ λόγῳ σωματικῆς ἀδυναμίας, C ὅμως παντοῦ καὶ εἰς ὅλας, ἠμπορεῖ νὰ πῇ κανείς, τὰς πόλεις ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποκτήση μνημεῖα τῆς πλεονεξίας του καὶ νὰ ἀνεγείρῃ ἐνώπιον ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἀθανάτους στήλας τῆς κακίας του. Τὰ ἁμαρτήματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα συνεκεντρώθησαν ὅλα αὐτά, ἐπιρρίπτει εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι μεταφέρει βαρὺ καὶ δυσβάστακτον φορτίον. Καὶ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν παρέχει εἰς τοὺς ἄλλους ὄχι μόνον ὅταν ἀπέλθῃ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς ἀποδημίας του ἀπὸ ἐδῶ. Καὶ ἂν δὲν χάσῃ αὐτὰ μὲ τὴν θέλησίν του, ὑπὸ τῶν οἰκείων διασπῶνται καί, διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἔτσι, ὅλα γενικῶς καταβροχθίζονται καὶ οὔτε ἐλάχιστον μέρος αὐτῶν δὲν καρποῦται. D Ἀλλὰ διατὶ λέγω, ὅτι δὲν καρποῦται; Διότι, ἂν θελήσῃ, πῶς θὰ ἠμπορέσῃ, ἐνῷ μίαν κοιλίαν διαθέτει, νὰ καταναλώσῃ τόσον πλῆθος χρημάτων;

7. Αἰτία ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ κενοδοξία καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀφήσῃ τὸ ὄνομά του εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰ λουτρά, εἰς τὰς οἰκίας. Ποίαν ὠφέλειαν ἀποκομίζεις, ἄνθρωπέ μου, ὅταν ἔπειτα ἀπὸ ὀλίγον, ἀφοῦ σὲ καταλάβῃ πυρετός, σὲ ἐγκαταλείπῃ ἡ ψυχή, πετῶσα αἰφνιδίως, ἔρημον καὶ γυμνὸν ἢ καλύτερον ἐστερημένον μὲν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ γεμᾶτον μὲ τὰς ἀδικίας, τὰς κλοπάς, τὰς πλεονεξίας, τοὺς στεναγμούς, τὸν ὀδυρμόν, τὰ δάκρυα τῶν ὀρφανῶν, τὰς ἐνέδρας καὶ τοὺς δόλους; E Πῶς θὰ ἠμπορέσῃς, ἐνῷ μεταφέρεις ἐπάνω σου τὰ μεγάλα αὐτὰ φορτία τῶν ἁμαρτημάτων, νὰ διέλθῃς τὴν στενὴν ἐκείνην πύλην, ἡ ὁποία δὲν ἠμπορεῖ νὰ δεχθῇ τὸν ὄγκον τόσου μεγέθους; Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν θὰ παραμένῃς ἔξω ἀπὸ τὴν θύραν

26. Ἡσ. 5, 8.

καὶ βαρυνόμενος ἀπὸ τόσον φορτίον εἰς μάτην θὰ μετανοῇς, διότι θὰ βλέπῃς ἐνώπιόν σου ἕτοιμα τὰ βασανιστήρια καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε σβήνει καὶ τὸν σκώληκα, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν θὰ παύσῃ νὰ σὲ κατατρώγῃ. Καὶ ἂν ἔχωμεν νὰ εἴπωμεν κάτι περὶ τῆς σωτηρίας μας, ἐφ' ὅσον ἀκόμη ὑπάρχει καιρός, ἂς ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν, ἂς ἐπιδιώξωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ ἂς περιφρονήσωμεν τὴν κενοδοξίαν. 204 A Ἄλλωστε δι' αὐτὸ λέγεται κενή, διότι εἶναι χωρὶς περιεχόμενον καὶ δὲν ἔχει τίποτε σταθερόν, οὔτε μόνιμον· ἐξαπατᾷ μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ προτοῦ ἐμφανισθῇ γίνεται ἄφαντος. Ἢ δὲν βλέπομεν αὐτόν, ὁ ὁποῖος σήμερον προπέμπεται ἀπὸ τοὺς ραβδούχους καὶ περιβάλλεται ἀπὸ τοὺς δορυφόρους νὰ ρίπτεται πολλὰς φορὰς ἀργότερον εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς κακούργους; Τί ἀπατηλότερον ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὴν τὴν κενὴν καὶ ματαίαν δόξαν;

Καὶ ἐὰν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν δὲν ὑποστῇ οὗτος αὐτὴν τὴν μεταβολήν, πάντως προφθάνει ὁ θάνατος καὶ διακόπτει συνήθως τὴν εὐτυχίαν. Καὶ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος σήμερον βαδίζει ὑπερήφανος εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ρίπτει ἀνθρώπους εἰς τὴν φυλακὴν καὶ κάθεται εἰς τὸν θρόνον καὶ πολὺ ὑπερηφανεύεται B καὶ ὡσὰν σκιὰς βλέπει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, οὗτος αἰφνιδίως μετὰ ταῦτα πίπτει νεκρὸς καὶ ἄπνους, γεμᾶτος δυσωδίαν καὶ βάλλεται μὲ ἀναριθμήτους κατηγορίας ὑπὸ ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἠδίκησε καὶ ἀκόμη ὑπὸ ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους δὲν ἠδίκησεν, ἀλλὰ οἱ ὁποῖοι συμπάσχουν μὲ τοὺς ἀδικηθέντας. Τί ἀθλιώτερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ συμβῇ ἀπὸ αὐτό; Ὅλα γενικῶς, ὅσα ὑπ' αὐτοῦ συνεκεντρώθησαν, πολλὰς φορὰς ἐχθροὶ καὶ ἀντίπαλοι τὰ μοιράζουν μεταξύ των. Καὶ αὐτὸς ἀφοῦ λάβῃ τὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ἐπ' αὐτοῦ συνεσωρεύθησαν, ἀπέρχεται μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἀπολογηθῇ μὲ κάθε λεπτομέρειαν δι' αὐτά.

Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, ἀφοῦ ἀποφύγωμεν τὴν κενὴν αὐτὴν δόξαν, ἂς ἐπιθυμήσωμεν τὴν ἀληθῆ καὶ ἐκείνην, ἡ ὁποία παραμένει εἰς τοὺς αἰῶνας. C Καὶ ἂς μὴ μᾶς ὑποσκελίζῃ ὁ πόθος τῆς περιουσίας καὶ ἂς μὴ μᾶς καίῃ ἡ φλόγα τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἂς μὴ μᾶς λειώνῃ τὸ μῖσος καὶ ὁ φθόνος καὶ ἂς μὴ τέλος πυρπολῇ τὰς ψυχάς μας ἡ ὀργή. Ὅλα αὐτὰ τὰ πονηρὰ καὶ ὀλέθρια πάθη, ἀφοῦ κατασβέσωμεν μὲ τὴν δρόσον τοῦ πνεύματος, ἂς περιφρονήσωμεν τὰ τῆς παρούσης ζωῆς, ἂς ποθήσωμεν τὰ τῆς μελλούσης ἂς ἐνθυμηθῶμεν τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ ἂς ἀσχοληθῶ-

μεν σοβαρῶς μὲ τὴν ζωήν μας. Διότι δὲν ἤλθαμεν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, διὰ νὰ τρώγωμεν μόνον καὶ νὰ πίνωμεν. Δὲν ἔγινεν ἡ ζωὴ διὰ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτά, ἀλλὰ τὰ φαγητὰ καὶ τὰ ποτὰ ἔγιναν διὰ τὴν ζωήν. Ἂς μὴ ἀντιστρέφωμεν λοιπὸν τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων οὔτε νὰ ὑπηρετῶμεν D τὴν κοιλίαν καὶ τὰς σαρκικὰς ἡδονάς, ὡσὰν νὰ ἐγεννήθημεν δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν. Σκεπτόμενοι τὴν ζημίαν, ἡ ὁποία προέρχεται ἀπὸ ἐκεῖ εἰς βάρος μας, ἂς περιορίζωμεν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς καὶ ἂς μὴ εἴμεθα ὀκνηροί, οὔτε νὰ ἐπιτρέπωμεν εἰς αὐτὴν νὰ ἐναντιώνεται πρὸς τὴν ψυχήν. Διότι ὁ μέγας Παῦλος, ὁ ὁποῖος ὡσὰν νὰ εἶχε πτερὰ διέτρεξεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην καὶ ἀνεδείχθη ἀνώτερος τῶν σωματικῶν ἀναγκῶν καὶ ἠξιώθη νὰ ἀκούσῃ τὰ μυστικὰ ἐκεῖνα λόγια, τὰ ὁποῖα μέχρι σήμερον κανεὶς ἄλλος δὲν ἤκουσε, γράφων ἔλεγεν E «ἀλλὰ σκληραγωγῶ τὸ σῶμά μου καὶ τὸ μεταχειρίζομαι ὡσὰν δοῦλον ἀπὸ φόβον μήπως ἐνῷ εἰς ἄλλους ἐκήρυξα ἐγὼ ὁ ἴδιος θεωρηθῶ ἀποτυχών».[27] Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἠξιώθη τόσον μεγάλης χάριτος, ἔπειτα ἀπὸ τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα κατορθώματα, εἶχεν ἀνάγκην νὰ καταπονῇ καὶ νὰ μεταχειρίζεται ὡς δοῦλον καὶ νὰ ὑποτάσσῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα καὶ νὰ συντελῇ, ὥστε νὰ ἐξαρτῶνται τὰ σκιρτήματα τοῦ σώματος ἀπὸ τὴν ἀρετὴν αὐτῆς, διότι καταπονεῖ κανεὶς τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον ἐξεγείρεται, καὶ μεταχειρίζεται ὡς δοῦλον αὐτό, ποὺ ἀφηνιάζει· τί ἠμποροῦμεν νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι στερούμεθα ὅλων τῶν ἀρετῶν καὶ βαρυνόμεθα μὲ φορτία ἁμαρτημάτων 205 A καὶ ἐπὶ πλέον ἐπιδεικνύομεν μεγάλην ὀκνηρίαν; Μήπως λοιπὸν αὐτὸς ὁ πόλεμος ἔχει ἀνακωχήν; Μήπως ἐπέστη ἡ εὐκαιρία τῆς ἐπιθέσεως; Πάντοτε πρέπει νὰ εἴμεθα σώφρονες καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν καὶ ποτὲ νὰ μὴ αἰσθανώμεθα ἀσφαλεῖς. Διότι δὲν εἶναι καθωρισμένη ἡ στιγμὴ τῆς ἐπιθέσεως ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μᾶς πολεμεῖ καὶ ἔρχεται ἐναντίον μας. Πάντοτε λοιπὸν ἂς φροντίζωμεν καὶ ἂς μεριμνῶμεν περὶ τῆς σωτηρίας μας, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ἴδιοι νὰ μείνωμεν ἀκατάβλητοι καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ διαφύγωμεν τὰς παγίδας τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει δόξα, δύναμις, τιμή, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

27. Α' Κορινθ. 9, 27.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

«Ο ΔΕ ΝΩΕ ΕΥΡΗΚΕΝ ΕΥΝΟΙΑΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΚΥΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. ΑΥΤΑΙ ΔΕ ΕΙΝΑΙ ΑΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΙ ΤΟΥ ΝΩΕ, Ο ΝΩΕ ΗΤΟ ΔΙΚΑΙΟΣ ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥΣ ΤΟΥ· Ο ΝΩΕ ΕΠΡΑΞΕΝ Ο,ΤΙ ΗΤΟ ΑΡΕΣΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ».[1]

Εἰς αὐτά, ποὺ ἐλέχθησαν μέχρι τώρα, ἐγνωρίσατε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν ἀνεξικακίαν Αὐτοῦ; C Εἴδατε τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης; Ἐγνωρίσατε καλῶς πόσον μεγάλη ὑπῆρξεν ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ἀνάμεσα εἰς τόσον πλῆθος (ἁμαρτωλῶν) καὶ ὅτι τίποτε[2] δὲν ἠμπόρεσε νὰ βλάψῃ αὐτόν, οὔτε τῶν πολλῶν ἡ ὁμόφωνος ῥοπὴ πρὸς τὴν κακίαν, οὔτε τὸ ὅτι ἀπέμεινε μόνος νὰ βαδίζῃ τὴν ἀντίθετον ὁδὸν διὰ μέσου τῶν κακῶν; Διότι, ὡσὰν ἄριστος κυβερνήτης, δὲν ἐπέτρεπε νὰ καταποντισθῇ τὸ σκάφος εἰς τὰ ὁρμητικὰ κύματα τῆς κακίας, ἀλλ' ἐχειρίζετο μὲ μεγάλην προσοχὴν τὰ πηδάλια τῆς διανοίας. Ἀφοῦ δὲ ἐνίκησε τὸν χειμῶνα, καὶ ἀφοῦ ἐκινεῖτο ἐπάνω εἰς τὸ πέλαγος, ὡσὰν νὰ ἐκάθητο εἰς λιμένα, καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτῆς D κατευθύνων τὸ πηδάλιον τῆς ἀρετῆς, ἐξησφάλισε τὸν ἑαυτόν του ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ καταλάβῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς οἰκουμένης. Τόσον μέγα πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετή, ἀθάνατον καὶ ἀδούλωτον.[3] Δὲν ἀκολουθεῖ εἰς τὰς ἀνωμαλίας τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ πετᾶ ἐπάνω ἀπὸ τὰ δίκτυα τῆς κακίας καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς τὰ λυπηρὰ φαινόμενα τῶν ἄλλων, διότι παρατηρεῖ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα κατὰ τέτοιον τρόπον, ὡσὰν ἀπὸ κάποιαν ὑψηλὴν σκοπιάν. Ὅπως δὲ περιγελᾷ μὲ τὰ κύματα, ἐκεῖνος ποὺ εἶναι ἐπάνω εἰς κάποιον ὑψηλὸν βράχον, ὅταν θὰ ἴδῃ αὐτὰ νὰ προσκρούουν μὲν εἰς τὸν βράχον, ἀλλὰ ἀμέσως νὰ διαλύωνται εἰς ἀ-

1. Γεν. 6, 8-9.
2. Ρωμ. 8, 35-37.
3. Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης καλεῖ τὴν ἀρετὴν «θείαν καὶ πρεπωδεστάτην καὶ φύσει ἁρμοδιωτάτην καὶ κόσμον καὶ ἐγκαλλώπισμα τῶν ἀσκούντων» (ὁμ' ἐπιστ. Ε.Π. 78).

φρόν, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀσκεῖ τὴν ἀρετήν. Εὑρισκόμενος εἰς ἀσφαλὲς ἔδαφος, E τίποτε τὸ δλαβερὸν δὲν ὑπομένει ἕνεκα τῆς ταραχῆς τῶν πραγμάτων. Ἀντιθέτως εὑρίσκεται εἰς ἡσυχίαν, ἀπολαμβάνων τὴν γαλήνην τῆς σκέψεώς του καὶ ἀντιλαμβανόμενος, ὅτι τὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς, τὰ ὁποῖα κυλοῦν μὲ τόσην ταχύτητα καὶ εὐκολίαν, οὐδόλως διαφέρουν ἀπὸ τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν.[4] Διότι, ὅπως ἀκριβῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, τώρα μὲν νὰ ὑψώνωνται εἰς μέγα ὕψος καὶ ἀκολούθως διὰ μιᾶς νὰ ἐξαφανίζωνται, κατὰ τὸν ἴδιον λοιπὸν τρόπον 206 A παρατηροῦμεν καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι παραμελοῦν τὴν ἀρετὴν καὶ μετέρχονται τὴν κακίαν: Τώρα μὲν νὰ ἔχουν μεγάλην ἰδέαν διὰ τὸν ἑαυτόν τους, νὰ ὑπερηφανεύωνται καὶ νὰ εἶναι προσκολλημένοι εἰς τὰ ὑλικὰ πράγματα τῆς παρούσης ζωῆς, αὐτομάτως δὲ νὰ ὁδηγοῦνται εἰς τὴν ταπείνωσιν καὶ εἰς τὴν ἐσχάτην πτωχείαν.[5] Αὐτοὺς βεβαίως ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἔλεγε: «Μὴ φοβᾶσαι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος γίνη πλούσιος, ἢ ὅταν αὐξηθῆ ἡ δόξα τῆς οἰκογενείας του, διότι αὐτός, ὅταν θὰ ἀποθάνη, δὲν θὰ πάρη τίποτε μαζί του».[6] Καὶ ὀρθῶς εἶπε, «Μὴ φοβοῦ». Νὰ μὴ σὲ ταράσση, λέγει, ἡ ἀπόκτησις τοῦ πλούτου καὶ ἡ ὑπερηφάνεια τῆς δόξης. Διότι μετὰ ἀπὸ ὀλίγο θὰ τὸν ἴδης νὰ εὑρίσκεται κάτω, ἀκίνητος, νεκρός, πεσμένος, B νὰ γίνεται τροφὴ τῶν σκωλήκων καὶ ἀφοῦ τὰ ἐγκαταλείψη ὅλα' ἐδῶ νὰ μὴ δύναται νὰ πάρη μαζί του τίποτε ἀπολύτως. Λοιπὸν νὰ μὴ καταληφθῆς ἀπὸ ἀγωνίαν, ἀποβλέπων εἰς τὰ ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς. Οὔτε νὰ θεωρήσης εὐτυχῆ, ἐκεῖνον, ποὺ πρόκειται νὰ τὰ χάση ὅλα αὐτὰ ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον χρόνον. Τέτοια βεβαίως εἶναι καὶ ἡ ἐφήμερη εὐτυχία καὶ ἡ φύσις τοῦ πλούτου. Δὲν συνοδεύει ἐκείνους ποὺ φεύγουν ἀπ' αὐτὴν τὴν ζωήν, ἀλλά, ἀφοῦ ἐγκαταλείπουν ἐδῶ ὅλην τὴν ὑλικήν τους εὐημερίαν, φεύγουν γυμνοὶ καὶ ἔρημοι, μὲ μοναδικὴν περιβολὴν τὴν κακίαν καὶ τὰ φορτία τῶν ἁμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα αὐτὴ ἐπεσώρευσεν εἰς αὐτούς. Εἰς τὴν ἀρετὴν ὅμως δὲν συμβαίνει κάτι παρόμοιον.[8] Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ μᾶς κάμνει ἀνωτέρους ἀπὸ ἐκείνους,

4. Ἐκκλ. 1, 7. Σοφ. Σολ. 2, 5.
5. Λουκ. 12, 16-21.
6. Ψαλμ. 48, 17.
7. Β' Κορ. 6, 8.
8. «Πασῶν τῶν δοθεισῶν ἡμῖν ἐντολῶν παρὰ Θεοῦ, τούτων καὶ τὰς δυνάμεις παρ' αὐτοῦ προειλήφαμεν... Καὶ διὰ τούτων τῶν δυνάμεων ὀρθῶς μὲν καὶ προσηκόντως ἐνεργοῦντες, τὸν κατ' ἀρετὴν εὐσεβῶς συμπληροῦμεν βίον· παραφθείροντες δὲ αὐτῶν τὴν ἐνέργειαν, πρὸς τὴν κακίαν ὑποφερόμεθα». (Μ. Βασιλείου «Ὅροι κατὰ πλάτος», β' ἀπόκρισις, Ε.Π. 31, 909).

ποὺ θέλουν τὸ κακόν μας, καὶ ἐλευθέρους μᾶς διατηρεῖ, C καὶ τὴν διαρκῆ χαρὰν προσφέρει, καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀνωμαλίαν τῶν πραγμάτων, καὶ ὅταν φεύγωμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον μᾶς συνοδεύει, καὶ τότε κυρίως, ὅταν ἔχωμεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν βοήθειάν της, καὶ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν μᾶς παρέχει μεγάλην βοήθειαν, μὲ τὸ νὰ κάνη τοῦ Δικαστοῦ τὸ βλέμμα ἥμερον πρὸς ἡμᾶς.[9] Ὅπως ἀκριβῶς εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ἐνώπιον τῶν κακῶν μᾶς κάνει ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ κακά, ἔτσι καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν ἁρπάζει καὶ σώζει ἀπὸ τὰ βασανιστήρια ἐκεῖνα τῆς κολάσεως, ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι φέρουν αὐτὴν μαζί τους. Ὄχι δὲ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἀκόμη γίνεται καὶ αἰτία νὰ ἀπολαύσωμεν ἡμεῖς τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθά. D Διὰ νὰ ἀντιληφθῆς δέ, ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἔτσι καὶ ὅτι δὲν χρησιμοποιοῦμεν αὐτοὺς τοὺς λόγους ἁπλῶς καὶ τυχαίως διὰ νὰ σᾶς ψυχαγωγήσωμεν, θὰ προσπαθήσω νὰ δείξω εἰς τὴν ἀγάπην σας ἀπὸ τὸ παράδειγμα, ποὺ τώρα ἔχομεν ἐνώπιόν μας.

Ὅταν ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἔκανε τὸν φιλάνθρωπον Δεσπότην νὰ ἀγανακτήση ἐναντίον του, παρατήρησε πῶς ὁ θαυμάσιος αὐτὸς ἄνθρωπος, ὁ Νῶε, μὲ τὴν ἀρετήν του ἠδυνήθη καὶ νὰ μὴ λάβη πεῖραν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ ἑλκύση πρὸς τὸν ἑαυτόν του πολλὴν τὴν ἀγάπην ἐκ μέρους αὐτοῦ.

Ἐὰν δὲ κρίνης καλόν, εἰς τὸ ἑξῆς θὰ κάμωμεν λόγον δι' ὅσα συμβαίνουν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, διότι ἴσως μερικοὶ δυσπιστοῦν διὰ τὰ μέλλοντα καὶ ὅσα δὲν φαίνονται. E Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν ἐδῶ ποῖα μὲν κακὰ διεδέχθησαν ἐκείνους, ποὺ ἐδραπέτευσαν πρὸς τὴν κακίαν, ποίων δὲ ἀγαθῶν ἠξιώθη ἐκεῖνος, ποὺ ἐπροτίμησε τὴν ἀρετήν.

Ὅταν λοιπὸν ὁ πανάγαθος Θεὸς ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήση τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων μὲ ὁλοκληρωτικὴν καταστροφήν, ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ἐπικρατήσεως τῆς κακίας, ἀφοῦ εἶπε, «θὰ ἐξαλείψω τὸν ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον ἐδημιούργησα, ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» καὶ διὰ νὰ δείξη τὴν ὑπερβολικήν Του ἀγανάκτησιν,[10] δὲν ἐξέδωκεν ἀπόφασιν μόνον κατὰ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ὅλων τῶν κτηνῶν, καὶ τῶν ἑρπετῶν, καὶ τῶν πετεινῶν. 207 A Διό-

9. Ματθ. 25, 34-46.
10. Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἁμαρτωλῶν δὲν εἶναι καθ' ἑαυτὴν ἁμαρτία. (Πρβλ. Ἐφ. 4, 26. Ματθ. 18, 34, Λουκ. 14, 21).

τι, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ καταποντισθοῦν εἰς τὰ ὕδατα καὶ νὰ καταστραφοῦν οἱ ἄνθρωποι, διὰ τοὺς ὁποίους ἐδημιουργήθησαν τὰ ζῶα, εὐλόγως ἔλαβον μέρος καὶ αὐτὰ εἰς τὴν τιμωρίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀπόφασις ἦτο ἀόριστος, χωρὶς νὰ κάνῃ οὐδεμίαν διάκρισιν, καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ὑπολογίζει πρόσωπα,[11] καὶ ὅτι δὲν παραβλέπει κανένα, περιπατῶν μέσα εἰς τὰς ἰδικάς μας καρδίας,[12] ἀλλὰ ἔστω καὶ μικρὰν ἀφορμὴν ἐὰν εὕρῃ, ποὺ νὰ τοῦ τὴν δίδωμεν ἡμεῖς, ἐπιδεικνύει τὴν ἀπερίγραπτον αὐτοῦ ἀγάπην, λέγει ἡ Γραφή: «Ὁ Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο δέ, διὰ νὰ μὴ νομίσωμεν, ὅτι γίνεται πλήρης ἐξαφάνισις τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ διὰ νὰ γνωρίσωμεν, ὅτι ἕνεκα τῆς ἀγαθότητος[13] αὐτοῦ ἀφήνει ἕνα σπινθῆρα νὰ σῴζεται, **B** καὶ μίαν ρίζαν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ὥστε νὰ ἀναπτυχθῇ πάλιν εἰς μακροὺς κλάδους.[14]

Παρατήρησε τὴν ἀκριβολογίαν τῆς Γραφῆς. Οὔτε τὴν παραμικρὰν συλλαβὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τυχαίως τοποθετημένην.[15] Ἐπειδὴ μᾶς ἐδίδαξε τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὸ μέγεθος τῆς τιμωρίας, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβληθῇ εἰς τοὺς ἐργάτας αὐτῆς, τώρα κάμνει λόγον εἰς ἡμᾶς καὶ δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ ἀκεραίαν τὴν ἀρετήν του ἀνάμεσα εἰς τόσον πλῆθος. Εἶναι βεβαίως καὶ μόνη της ἡ ἀρετὴ ἀξία θαυμασμοῦ. Ὅταν ὅμως κάποιος πραγματοποιῇ αὐτήν, εὑρισκόμενος εἰς τὸ μέσον ἐκείνων, ποὺ τὴν ἐχθρεύονται, κάνει αὐτὴν νὰ φαίνεται πολὺ περισσότερον θαυμασία.[16] **C** Διὰ τοῦτο ὡσὰν νὰ θαυμάζῃ τὸν δίκαιον ἡ Ἁγία Γραφὴ λέγει, ὅτι «ὁ Νῶε εὗρε χάριν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ» μεταξὺ τόσων ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ λάβουν πεῖραν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἕνεκα τῆς κακίας τους. Εὗρε χάριν, ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Δὲν εὗρε χάριν ἁπλῶς, ἀλλὰ ἐνώπιον Κυρίου τοῦ

11. Ρωμ. 2, 11. Ἐφ. 6, 9.
12. Πράξ. 17, 28. Λουκ. 17, 21.
13. Ματθ. 20, 15. Ἰωάν. 7, 12.
14. Εἶναι συνήθης ἡ παρομοίωσις τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων μὲ δένδρον «πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων» εἰς τὴν Γραφήν. Πρβλ. Ψαλμ. 1, 3.
15. Ματθ. 5, 18.
16. Τὸ ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀπόκτημα ἀγῶνος ἐν μέσῳ πολλῶν ἐμποδίων ἐκτὸς τῆς Γραφῆς διεπίστωσαν καὶ ὅλα τὰ μεγάλα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος. «Τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι· τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι» (Ἡσιόδου Ἔργα 287). — «Ἁ δ' ἀρετὰ διὰ μόχθων βαίνει» (Εὐριπίδης). — «Ἀρετὰ πολύμοχθε γένει βροτείῳ, θήραμα κάλλιστον βίῳ» (Ἀριστοτέλης).

Θεοῦ. Διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς, ὅτι αὐτὸν εἶχεν ὡς μοναδικὸν σκοπόν, νὰ ἔχῃ δηλαδὴ ὡς ἐπαινέτην τὸ ἄγρυπνον μάτι τοῦ Θεοῦ. Οὐδόλως ἐνδιέφερεν αὐτὸν οὔτε ἡ δόξα τῶν ἀνθρώπων,[17] οὔτε ἡ ἔλλειψις τῆς ὀφειλομένης τιμῆς, οὔτε ὁ γέλωτάς των.

Εἶναι φυσικὸν βεβαίως νὰ ὑπομένῃ πολλοὺς ἐμπαιγμοὺς καὶ γέλωτας, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ ζῇ τὴν ἀρετήν, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ὅλους.[18] **D** Διότι ἔχουν τὴν συνήθειαν ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς τὴν κακίαν, πάντοτε νὰ ἐμπαίζουν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ἀποφεύγουν τὴν κακίαν καὶ νὰ προτιμοῦν τὴν ἀρετήν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ σήμερον πολλάκις συμβαίνει. Βλέπομεν δὲ καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀδιαφόρους νὰ μὴ δύνανται νὰ ὑποφέρουν τὸν γέλωτα καὶ τὸν ἐμπαιγμόν, νὰ παρασύρωνται καὶ νὰ προσκολλῶνται εἰς τὴν κακίαν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ νὰ προτιμοῦν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ μόνιμον. Διότι εἶναι γνώρισμα γενναίας ψυχῆς μὲ ἰσχυρὰν θέλησιν, τὸ νὰ δύναται κανεὶς νὰ ἀντισταθῇ εἰς ἐκείνους ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ τὸν διασύρουν καὶ νὰ μὴ διαπράττῃ κάτι διὰ νὰ ἀρέσῃ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ἐστραμμένην τὴν προσοχήν του πρὸς τὸ ἄγρυπνον μάτι τοῦ Θεοῦ, **E** καὶ νὰ περιμένῃ μόνον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἔπαινον, καὶ νὰ περιφρονῇ τοὺς ἀνθρώπους τῆς κακίας, καὶ νὰ μὴ ὑπολογίζῃ οὔτε τὸν ἔπαινον αὐτῶν, οὔτε τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ νὰ τὰ παραβλέπῃ ὡσὰν ὄνειρα καὶ σκιές. Καὶ ἐδῶ μὲν πολλὲς φορὲς πολλοὶ ἄνθρωποι, ἐπειδὴ δὲν ὑπέφερον τὴν ὕβριν δέκα ἢ εἴκοσι ἀνθρώπων, ἢ καὶ ὀλιγωτέρων, ἀνετράπησαν καὶ ἔπεσαν κάτω. «Ὑπάρχει» βεβαίως «ἐντροπή, ἡ ὁποία ἐπιφέρει ἁμαρτίαν».[18α] Διότι δὲν εἶναι εὔκολον νὰ περιφρονήσῃς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νὰ ὑβρίζουν, νὰ περιπαίζουν καὶ νὰ διακωμῳδοῦν. 204 **A** Ὁ δίκαιος ὅμως αὐτὸς δὲν συμπεριεφέρθη ἔτσι. Διότι ὄχι μόνον τὴν διαγωγὴν δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατὸν ἀνθρώπων κατεφρόνησε, ἀλλὰ τόσων δεκάδων χιλιάδων καὶ ὅλης τῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων. Ἦτο δὲ φυσικὸν ὅλοι αὐτοὶ νὰ τὸν περιγελοῦν, νὰ τὸν διακωμῳδοῦν, νὰ τὸν χλευάζουν καὶ νὰ δεικνύουν ἀπέναντί του πολλὴν ἀπρέπειαν, ἴσως δὲ καὶ νὰ ἤθελον νὰ τὸν ἀποσπάσουν πρὸς τὸ μέρος τους διὰ τῆς βίας, ἐὰν ἦτο δυνατόν. Πάντοτε δὲ ἡ κακία ἐπιδεικνύει πολλὴν παραφροσύνην ἐναντίον τῆς

17. Ἰωάν. 5, 44. 12, 43. Α' Κορ. 10, 31.
18. Ματθ. 5, 11.
18α. Σοφ. Σειρ. 4, 21.

ἀρετῆς.[19] Ὅμως, ὄχι μόνον τίποτε δὲν βλάπτει αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ὁ πόλεμος τὴν κάνει ἰσχυροτέραν.[20] Τόσον μεγάλη δὲ εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀρετῆς, ὥστε ὅταν δοκιμάζεται, ὑπερέχει ἐκείνων ποὺ τὴν δοκιμάζουν, καὶ ὅταν πολεμῆται, γίνεται ἀνωτέρα ἀπὸ αὐτούς, ποὺ τὴν πολεμοῦν.[21] Τοῦτο δὲ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντιληφθῶμεν ἐκ πολλῶν παραδειγμάτων. B Διὰ νὰ δώσωμεν δὲ εἰς ἐσᾶς ἀφορμάς, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀντλήσωμεν τὰ παραδείγματα πρὸς χάριν σας καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην. «Διότι» λέγει, «δῶσε εἰς τὸν σοφὸν ἀφορμήν, καὶ θὰ γίνῃ σοφώτερος».[21α]

Λοιπόν, προσπάθησε, παρακαλῶ, νὰ ἐννοήσῃς τὸν Ἄβελ.[22] Δὲν ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Κάϊν; Δὲν ἦτο ριγμένος ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος; Ἀλλὰ μὴ παρατηρῇς αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἐνίκησε καὶ ὑπερίσχυσεν ὁ Κάϊν, καὶ ἐφόνευσεν αὐτόν, ποὺ ἐφθονοῦσε καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε πράξει κανένα ἀδίκημα. Ἀλλὰ νὰ σκεφθῇς αὐτὰ ποὺ ἠκολούθησαν, ὅτι δηλαδή, ὁ μὲν φονευθεὶς ἀπὸ τότε μέχρι καὶ σήμερον ἀνακηρύσσεται[23] ὡς νικητὴς καὶ ἐγκωμιάζεται, καὶ ὁ τόσος χρόνος δὲν ἐξαφάνισε τὴν μνήμην του.[24] Ἐκεῖνος δέ, ποὺ ἐφόνευσε καὶ ἐδείχθη ἰσχυρότερος, καὶ τότε ὑπέμενε μίαν ζωὴν βαρυτέραν καὶ ἀπὸ τὸν θάνατον, C καὶ ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν μέχρι σήμερον αὐτὸς μὲν δημοσίως στιγματίζεται καὶ δέχεται τὰς κατηγορίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων,[25] ἐνῷ ὁ Ἄβελ καθημερινῶς ἐξυμνεῖται εἰς τὰ στόματα ὅλων. Αὐτὰ μὲν συμβαίνουν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Ἐκεῖνα ὅμως, ποὺ λαμβάνουν χώραν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν, ποῖος λόγος καὶ ποία διάνοια θὰ δυνηθῇ νὰ περιγράψῃ; Καὶ γνωρίζω μέν, ὅτι, ἐφ' ὅσον εἶσθε φρόνιμοι, θὰ εὕρετε νὰ ὑπάρχουν εἰς τὰς Γραφὰς καὶ ἄλλα πολλὰ διάφορα παρόμοια παραδείγματα. Διὰ τοῦτο βεβαίως ἔχει γραφῆ,[26] διὰ τὴν ἰδικήν μας ὠφέλειαν ὥστε, ἀφοῦ μανθάνωμεν αὐτά, νὰ ἀποφεύγωμεν μὲν τὴν κακίαν, νὰ προτιμῶμεν δὲ τὴν ἀρετήν. Θέλεις νὰ ἴδωμεν τὴν ἰδίαν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην; Ἄκουε τὸν μακάριον Λουκᾶν νὰ διηγῆται τὸ ἴδιον πρᾶγμα περὶ τῶν Ἀποστόλων, ὅτι, ἐνῷ ἐμαστιγώθησαν, D ἔφευγον χαρούμενοι ἀπὸ τὸ συνέδριον, διότι ἠξιώθησαν, νὰ ἀτιμασθοῦν χάριν τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ.[27] Ἂν καὶ αἱ μάστιγες δὲν ἦσαν ἀφορμαὶ χαρᾶς, ἀλλὰ λύπης καὶ στενοχωρίας, ὅμως αἱ μάστιγες, τὰς ὁποίας ὑπέμειναν διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ὑπόθεσις διὰ τὴν ὁποίαν ἐμαστιγώνοντο ἐγεννοῦσαν εἰς αὐτοὺς τὴν χαράν. Καὶ ἐκεῖνοι μέν, ποὺ τοὺς ἐμαστίγωσαν, εὑρέθησαν εἰς ἀδιέξοδον καὶ εἰς μεγάλην ἀμηχανίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν τί πρέπει νὰ πράξουν. Διότι ἄκουσε αὐτοὺς μετὰ τὴν μαστίγωσιν νὰ ἀποροῦν καὶ νὰ λέγουν: «Τί θὰ κάμωμεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς;»[28] Τί λέγεις; Ἐκτυπήσατε μὲ μαστίγια, ἐσκορπίσατε τόσα κακὰ καὶ ἀκόμη ἀπορεῖτε; E Τόσον ἰσχυρὸν πρᾶγμα καὶ ἀδούλωτον εἶναι ἡ ἀρετή, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ὥραν τοῦ πάθους νὰ ὑπερισχύῃ ἐκείνων, ποὺ τὴν βασανίζουν.

Διὰ νὰ μὴ μακρυλογοῦμεν ὅμως, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὸν δίκαιον Νῶε καὶ νὰ ἐκπλαγῶμεν ἀπὸ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀρετῆς του. Πῶς ἠδυνήθη νὰ παραβλέψῃ καὶ νὰ φανῇ ἀνώτερος, ἐνῶ τὸν περιέπαιζε, καὶ τὸν ἐχλεύαζε, καὶ ἐπενέβαινε εἰς τὴν ζωήν του, καὶ τὸν διακωμωδοῦσε τόσος λαός. (Πάλιν λέγω τὰ ἴδια πράγματα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ ἐπαναλαμβάνω). Πῶς κατώρθωσεν αὐτό; Ἐγὼ ἀπαντῶ. 209 A Ἐπειδὴ ἀπέβλεπε συνεχῶς πρὸς τὸ ἄγρυπνον μάτι τοῦ Θεοῦ. Πρὸς τὰ ἐκεῖ εἶχεν ἐντόνως κατευθύνει τὸ μάτι τῆς διανοίας, καὶ δι' αὐτοὺς ὅλους εἰς τὸ ἑξῆς δὲν ἐφρόντιζεν, ὡσὰν νὰ μὴ ὑπῆρχον. Διότι ἔτσι συμβαίνει. Ὅταν κάποιος θὰ πληγωθῇ μὲ ἐκεῖνον τὸν ἔρωτα καὶ θὰ κατευθύνῃ τὸν ἑαυτόν του εἰς τὸν πόθον πρὸς τὸν Θεόν, τίποτε ἄλλο δὲν βλέπει ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ φαίνονται, ἀλλὰ βλέπει μὲ τὴν φαντασίαν του συνεχῶς ἐκεῖνον, ποὺ ἐπιθυμεῖ, καὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, καὶ ὅταν κοιμᾶται καὶ ὅταν ξυπνάῃ.[29] Λοιπὸν μὴ παραξενεύεσαι, ἐὰν ὁ δί-

19. Ρωμ. 7, 23. Ψαλμ. 1, 2.
20. Ἑβρ. 11, 33-40.
21. Ἰωάν. 16, 33. 15, 18-27. Ρωμ. 8, 33-34.
21α. Παροιμ. 9, 9.
22. Γεν. κεφ. 4.
23. Ὁ ἱερὸς Πατὴρ χρησιμοποιεῖ γνωστοὺς εἰς τὸ ἀκροατήριον ὅρους ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ σταδίου καὶ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν νικητῶν.
24. Παρμ. 10, 7. Ψαλμ. 111, 6. Σοφ. Σολ. 5, 15.
25. Ἠσ. 5, 20. Παρμ. 19, 19.
26. Ὁ σκοπὸς τῆς Ἁγίας Γραφῆς εἶναι ἠθικός, θρησκευτικὸς καὶ πνευματικός, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν πιστῶν. Δὲν ἀσκεῖ οὔτε ἐπιστήμην, οὔτε ἱστορίαν, ἂν καὶ ὅσα λέγῃ δὲν εἶναι ἀντίθετα οὔτε πρὸς τὴν ἱστορίαν, οὔτε πρὸς τὴν ἐπιστήμην.
27. Πράξ. 5, 41.
28. Πράξ. 4, 16.
29. «Ὥσπερ γὰρ ὁ εἰκονογράφος προσέχει τῷ προσώπῳ τοῦ βασιλέως καὶ γράφει· καὶ ἐπὰν ἐξ ἐναντίας ᾖ τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως προσέχον αὐτῷ γράφοντι, εὐκόλως καὶ καλῶς ἐκεῖνος ζωγραφεῖ τὴν εἰκόνα· ἐπὰν δὲ ἀποστρέφῃ τὸ πρόσωπον, οὐ δύναται γράψαι, διὰ τὸ μὴ ἀτενίζειν αὐτῷ τῷ γράφοντι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ καλὸς ζωγράφος Χριστὸς τοῖς πιστεύουσιν αὐτῷ καὶ ἀτενίζουσιν διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν εὐθέως ζωγραφεῖ κατὰ τὴν

καιος αὐτὸς οὐδόλως ἐφρόντιζε δι' ἐκείνους ποὺ προσεπάθουν νὰ τὸν ἀνατρέψουν, ἅπαξ καὶ ἔστρεψε πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν διάνοιάν του. Διότι ἀφοῦ κατέβαλε πᾶσαν προσπάθειαν, ποὺ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ αὐτόν, καὶ ἀφοῦ προσήλκυσε πρὸς τὸν ἑαυτόν του τὴν ἄνωθεν χάριν, ἐγίνετο ἀνώτερος ὅλων. B «Ὁ Νῶε δὲ εὗρε χάριν ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ» λέγει ἡ Γραφή. Ἂν καὶ δὲν ἦτο εὐχάριστος δι' ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οὔτε ἐπιθυμητός, ἐπειδὴ δὲν ἐπεθυμοῦσε νὰ βαδίζῃ τὴν ἰδίαν ὁδὸν μὲ ἐκείνους, ἀλλὰ ἤθελε νὰ βαδίζῃ πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος περιπατεῖ εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, ὅμως εὗρε χάριν, καὶ Ἐκεῖνος ἐδέχθη τὴν ἀγαθήν του προαίρεσιν. Διότι, λέγε μου, ποία ζημία προέκυψεν ἀπὸ τὴν χλεύην καὶ τὸν σκωπτικὸν γέλωτα τῶν ὁμογενῶν, ὅταν ἀνακηρύττῃ καὶ στεφανώνῃ τὸν ἄνδρα, ἐκεῖνος ποὺ ἔπλασε τὰς καρδίας μας καὶ γνωρίζει καλῶς ὅλα τὰ ἔργα μας; Ποίαν δὲ ὠφέλειαν δύναται νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν θαυμάζεται μὲν καὶ ἐπαινῆται ἀπὸ ὅλην τὴν οἰκουμένην,[30] C ἀλλὰ καταδικάζεται κατὰ τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν τοῦ σύμπαντος καὶ τὸν Δικαστήν, ποὺ δὲν πίπτει εἰς δικαστικὴν πλάνην; Αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας, ἀγαπητοί, ἂς μὴ ὑπολογίζωμεν καθόλου τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, οὔτε νὰ ζητοῦμεν μὲ κάθε τρόπον τὰς ἐπευφημίας αὐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς νὰ πράττωμεν καὶ τὴν κακίαν νὰ ἀποφεύγωμεν μόνον χάριν Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τὰ βάθη τῆς ψυχῆς μας.[31] Διότι καὶ ὁ Χριστός, διδάσκων ἡμᾶς νὰ μὴ μένωμεν μὲ ἀνοικτὸν τὸ στόμα πρὸς τὰς ἐπευφημίας τῶν ἀνθρώπων, ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ἄλλα εἶπεν τελευταῖον καὶ τοῦτο: D «Ἀλλοίμονον εἰς ἐσᾶς, ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς εὐφημίσουν».[32] Παρατήρησε, πῶς μὲ τὴν φράσιν «οὐαὶ ἡμῖν» ἐδήλωσε, πόσον μεγάλη τιμωρία θὰ ὑπάρξῃ διὰ τοὺς τοιούτους. Αὐτὸ τὸ «οὐαὶ» εἶναι θρηνητικὸν ἐπιφώνημα. Σχεδὸν ὀνομάζει αὐτοὺς ἀθλίους ὅταν λέγῃ. «Ἀλλοίμονον εἰς ἐσᾶς ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι σᾶς εὐφημίσουν». Παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν τοῦ λόγου. Δὲν εἶπεν ἁπλῶς, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλά, ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπαινῆται καὶ νὰ θαυμάζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους[33] ὁ ἐνάρετος, ὁ ὁποῖος βαδίζει τὴν στενὴν καὶ γεμάτην ἀπὸ θλίψεις ὁδὸν[34] τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐφαρμόζει πιστῶς τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ. Τοῦτο διότι ἡ ἔντασις τῆς κακίας καὶ ἡ ἀντίθεσις αὐτῆς πρὸς τὴν ἀρετὴν εἶναι μεγάλη. E Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζει ὁ Κύριος, ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπαινῆται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἀκούῃ καλοὺς λόγους, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει τὴν ἀρετὴν μὲ ἀκρίβειαν καὶ ὁ ὁποῖος ἀποδέχεται μόνον τὸν ἔπαινον τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο ὀνομάζει ἀθλίους, ἐκείνους ποὺ παραμελοῦν τὴν ἀρετὴν διὰ τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων. Διότι ἡ εὐφημία ἐκ μέρους ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἤθελεν εἶναι πολὺ μεγάλη ἀπόδειξις, τοῦ ὅτι δὲν δίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀρετήν. Πῶς θὰ ἦτο δυνατὸν ὁ ἐνάρετος νὰ ἐπαινεθῇ ἀπὸ ὅλους, ἐὰν θὰ ἐπιθυμοῦσε νὰ σώζῃ τοὺς ἀδικουμένους ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἀδικούντων καὶ τοὺς ὑβριζομένους ἀπὸ ἐκείνους, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ τοὺς κακοποιοῦν; Ἀκόμη, ἐὰν θὰ ἤθελε νὰ διορθώνῃ ἐκείνους ποὺ ἁμαρτάνουν 210 A καὶ νὰ ἐπαινῇ ἐκείνους, ποὺ ἐπιτυγχάνουν τὴν διόρθωσιν, δὲν εἶναι φυσικὸν ἄλλοι μὲν νὰ τὸν ἐπαινοῦν, ἄλλοι δὲ νὰ τὸν κατηγοροῦν; Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Κύριος «Ἀλλοίμονον εἰς ἐσᾶς, ὅταν σᾶς ἐπαινέσουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι».

Λοιπόν, πῶς δὲν εἶναι ἄξιον νὰ θαυμάζῃ κανεὶς τὸν δίκαιον Νῶε καὶ νὰ ἐκπλήσσεται; Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδίδασκεν ὁ Χριστός, ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον, αὐτὰ ἐφήρμοσε προκαταβολικῶς μὲ μεγάλην ἀκρίβειαν, ἀφοῦ τὰ ἐδιδάχθη ἀπὸ τὸν νόμον,[35] τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν φύσιν.[36] Ἀφοῦ ἀπέρριψε τὸν ἔπαινον τῶν ἀνθρώπων, προσεπάθει μὲ τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων[37] νὰ εὕρῃ χάριν κοντὰ εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο λέγει ἡ Γραφή: «Ὁ Νῶε ὅμως ἔτυχεν εὐνοίας ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ». B Ἀλλά, τὸ ὅτι ἔτυχεν

εἰκόνα αὐτοῦ ἐπουράνιον ἄνθρωπον... Εἰ τις οὖν οὐκ ἀτενίζει διὰ παντὸς πρὸς αὐτὸν τῶν πάντων ὑπεριδών, οὐ μὴ γράψῃ ὁ Κύριος αὐτοῦ τὴν εἰκόνα ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ φωτός. Χρὴ τοίνυν ἀτενίζειν ἡμᾶς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ ἀγαπῶντας αὐτόν, πάντα ρίψαντας καὶ αὐτῷ προσέχοντας, ἵνα γράψας τὴν ἑαυτοῦ εἰκόνα τὴν ἐπουράνιον ἀποστείλῃ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν...» (Μακαρίου Αἰγυπτίου, ἐκ τῆς 30ῆς ὁμιλίας τῆς ἀποδιδομένης εἰς αὐτόν. Ε.Π. 34, 724).

30. Μάρκ. 8, 36. Λουκ. 9, 23-24.
31. Λουκ. 9, 47. 16, 15.
32. Λουκ. 6, 26.
33. Ἡ ταυτότης ἀντιλήψεων περὶ τοῦ ἐναρέτου θὰ ἐσήμαινε μίαν κοινωνίαν ἁγίων. Αἱ ἀτέλειαι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ εἴσοδος τῆς ἁμαρτίας διαφοροποιεῖ τὴν συμπεριφορὰν αὐτῶν ἔναντι τοῦ δικαίου.
34. Ματθ. 7, 14.
35. Γαλ. 3, 24-25.
36. Δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ἐνταῦθα κάτι ἀνάλογον πρὸς τὴν σπερματικοῦ λόγου διδασκαλίαν τοῦ Ἰουστίνου, ἀλλὰ ἡ φυσικὴ ἀποκάλυψις τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἔθεσε τὴν σφραγῖδα του εἰς τὰ δημιουργήματά Του.
37. Γνήσιος τοῦ Θεοῦ θεράπων εἶναι ὄχι ὁ ἄνθρωπος τῆς θεωρητικῆς πίστεως, ἀλλ' ὁ ἐφαρμοστὴς τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ. (Ματθ. 5, 19).

εὐνοίας ἐνώπιον Κυρίου τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ὑπάρχουσαν εἰς αὐτὸν ἀρετήν, μᾶς τὸ διηγήθη ὁ θαυμάσιος αὐτὸς Προφήτης,[38] ἐμπνεόμενος ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου.[39] Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ γνωρίσωμεν καλῶς καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν λεχθῆ ἐν συνεχείᾳ καὶ νὰ ἴδωμεν τὴν ἀπόφασιν τὴν ὁποίαν διετύπωσε δι' αὐτὸν ὁ Θεός.

Λέγει ἡ Γραφή: «Ἰδοὺ δὲ ἡ ἱστορία τοῦ Νῶε. Ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἔζησεν ὁ Νῶε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ». Παράδοξος τρόπος γενεαλογίας. Διότι ἐνῷ εἶπεν ἡ Ἁγία Γραφή: «Ἰδοὺ ἡ γενεαλογία τοῦ Νῶε» C καὶ ἀφοῦ διήγειρε τὰς ἀκοάς μας, προκειμένου νὰ διηγηθῆ τὴν γενεαλογίαν αὐτοῦ, δηλαδὴ ποῖος ἦτο ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἀπὸ ποῖον γένος κατήγετο, πῶς ἦλθεν εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, τὰ ὁποῖα συνηθίζουν νὰ διηγοῦνται, ὅσοι ἐξιστοροῦν γενεαλογίας, ἀφοῦ ἐγκατέλειψεν ὅλα αὐτὰ καὶ ἀφοῦ ἀνυψώθη ἐπάνω ἀπὸ τὴν συνήθειαν,[40] λέγει: «Ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Καὶ ἔζησεν ὁ Νῶε σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ». Εἶδες θαυμαστὴν γενεαλογίαν; Ὁ Νῶε, λέγει, ἦτο ἄνθρωπος. Παρατήρησε, ὅτι τὸ κοινὸν ὄνομα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δίδεται ἀντὶ ἐγκωμίου εἰς τὸν δίκαιον. D Ἐπειδὴ λοιπόν, λέγει, οἱ ἄλλοι μὲ τὴν καταλίσθησιν εἰς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς ἔχασαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν ἢ ἔπαυσαν καὶ νὰ εἶναι ἄνθρωποι, αὐτὸς διέσωσε τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάμεσα εἰς τόσον λαόν. Διότι αὐτὸ εἶναι ἄνθρωπος, ὅταν ζῇ κανεὶς τὴν ἀρετήν.[41] Δὲν εἶναι ἀπόδειξις ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς μορφὴν ἀνθρώπου, καὶ ὀφθαλμούς, καὶ μύτη καὶ στόμα καὶ παρειὰς καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη. Ὅλα αὐτὰ εἶναι μέλη τοῦ σώματος. Ἄνθρωπον ὅμως δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἐκεῖνον,

38. Πρόκειται περὶ τοῦ Μωϋσέως, ὡς συγγραφέως τῆς Πεντατεύχου.

39. Δίδεται ἐνταῦθα μία ἀπάντησις εἰς τὸ πρόβλημα τῆς θεοπνευστίας τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὴν ὁποίαν ὁ Χρυσόστομος δέχεται ὡς ἐμπνευσιν καὶ φωτισμὸν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, χωρὶς νὰ ἐκμηδενίζεται ἡ προσωπικότης τοῦ συγγραφέως.

40. Ἡ Ἁγία Γραφὴ καινοτομεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀνυψοῦται ἐπάνω ἀπὸ τὰς ἱστορικὰς συνηθείας τῶν ἀνθρώπων, ἀντιμετωπίζει αὐτοὺς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς αἰωνιότητος καὶ ἐνδιαφέρεται κυρίως διὰ τὸν πνευματικὸν αὐτῶν παράγοντα.

41. Κ. Παπαπέτρου: «Ἡ κοινωνία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ὅλη πνευματικὴ ζωὴ τῆς χριστιανικῆς ὑπάρξεως. Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου ἀπορρέει ἡ διαπίστωσις, ὅτι δὲν ὑπάρχει τομεὺς τῆς ἀνθρωπίνης δημιουργίας, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ τελῆται κατὰ μετοχὴν τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον τὸ ἐν Χριστῷ ἀνθρώπινον πρόσωπον ζῇ κατὰ μετοχὴν τοῦ Θεοῦ». (Ἡ οὐσία τῆς Θεολογίας, σελ. 109).

ὁ ὁποῖος διασώζει τὴν εἰκόνα[42] τοῦ ἀνθρώπου. Τί εἶναι ὅμως ἡ εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου; Ἡ λογική του ὕπαρξις.[43] Τί λοιπόν; λέγει· Οἱ ἄλλοι δὲν θὰ ἦσαν λογικοί; E Δὲν ἐννοεῖ μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἐνάρετος, καὶ τὸ ὅτι ἀποφεύγει τὰ κακά, καὶ τὸ ὅτι ἐπιδάλλεται εἰς τὰ παράλογα πάθη, καὶ τὸ ὅτι ζῇ σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς τοῦ Δεσπότου. Αὐτὸ εἶναι ἄνθρωπος.

Διὰ νὰ μάθῃς δέ, ὅτι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν, νὰ μὴ θεωρῇ ἀξίους οὔτε νὰ ὀνομάζωνται ἄνθρωποι, ἐκείνους ποὺ κάνουν τὸ κακὸν καὶ παραμελοῦν τὴν ἀρετήν, ἄκουε τὸν Θεὸν νὰ λέγῃ, ὅπως ἐλέγαμεν καὶ χθές: «Τὸ Πνεῦμα[44] μου δὲν θὰ παραμείνῃ μονίμως εἰς τοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, διότι εἶναι πλήρεις σαρκικῶν φρονημάτων».[45] Διότι, λέγει, ἐγὼ μὲν τοὺς ἔδωσα ὡς δῶρον τὴν ἐξουσίαν καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος.[46] Ἐκεῖνοι ὅμως ὅλοι ἔγιναν εἰς τὸ ἑξῆς δοῦλοι τῆς σαρκός, τόσον πολὺ παραμελοῦντες τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, ὡσὰν νὰ ἀπετελοῦντο μόνον ἀπὸ σάρκα.
211 A Εἶδες πῶς ὀνομάζει αὐτοὺς σάρκα καὶ ὄχι ἀνθρώπους, ἕνεκα τῆς κακίας τους; Καὶ πάλιν πιὸ κάτω, ὅπως θὰ γνωρίσετε ἀμέσως πολὺ καλά, τοὺς ὀνομάζει «γῆν» ἡ Ἁγία Γραφή, διὰ τὴν κατασπατάλησιν τοῦ ἑαυτοῦ των εἰς τὰ γήϊνα φρονήματα. Λέγει δηλαδή: «Ἡ γῆ ἦτο διεφθαρμένη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ».[47] Δὲν ὁμιλεῖ περὶ τῆς αἰσθητῆς γῆς, ἀλλὰ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ὀνομάζει γῆν. Εἰς ἄλλο σημεῖον δὲ οὔτε σάρκα τοὺς ὀνομάζει οὔτε γῆν, οὔτε θεωρεῖ αὐτοὺς ὑπάρχοντας[48] εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἐπειδὴ ἐγυμνώθησαν ἀπὸ τὴν ἀρετήν. Ἄκουσε δὲ τὸν προφήτην νὰ διδάσκῃ μεγαλοφώνως εἰς τὸ μέσον τῆς πρωτευούσης τῶν Ἱεροσολύμων, ὅπου κατοικοῦσαν τόσαι μυριάδες, ὅπου εὑρί-

42. Εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐδόθη εἰς τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν δημιουργίαν. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἔφθειρε τὴν θείαν εἰκόνα. «Ἐφάνη ἔρημος ἡ τοῦ Πνεύματος εἰκών». (Μελίτωνος Σάρδεων: Ὁμιλία εἰς τὸ Πάσχα ἢ περὶ πάθους).

43. Ἡ ὅλη περικοπὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Χρυσοστόμου περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ἀνθρώπου, ἑρμηνευόμενα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὑπαρξιακῆς Θεολογίας, ἐμφανίζουν μέγα βάθος.

44. Πνεῦμα ὀνομάζει τὴν προνοητικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Ἑπομένως τὸ «δὲν θὰ παραμείνῃ» σημαίνει δὲν θὰ προνοήσω, θὰ καταστραφοῦν.

45. Γεν. 6, 3.

46. Ὅταν κατακρίνῃ τοὺς ἀνθρώπους ὡς σαρκικούς, δὲν καταφέρεται κατὰ τοῦ σώματος ὡς ὑλικοῦ στοιχείου, διότι καὶ τοῦτο εἶναι δῶρον τοῦ Θεοῦ, «ναὸς τοῦ Πνεύματος» (Α' Κορ. 3, 16 - 17), ἀλλὰ κατὰ τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τὰ σαρκικὰ πάθη.

47. Γεν. 6, 11.

48. Ἡ ὕπαρξις πραγματοῦται ἐν τῷ Θεῷ καὶ διὰ τοῦ Θεοῦ.

σκοντο ἄπειρα[49] πλήθη: «Ἦλθον, καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἄνθρωπος. Ἐφώναξα καὶ δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖνος, ποὺ θὰ ὑπακούσῃ».[50] Ὄχι διότι δὲν παρευρίσκοντο ἀλλὰ διότι ἐκεῖνοι ποὺ ἦσαν παρόντες δὲν συμπεριεφέροντο καλλίτερον ἀπὸ τοὺς ἀπόντας. B Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Τρέξατε γύρω εἰς τὴν πόλιν καὶ παρατηρήσατε, ἂν ὑπάρχῃ ἔστω καὶ ἕνας, ὁ ὁποῖος νὰ ἐφαρμόζῃ τὸν νόμον καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ θὰ φανῶ εὔσπλαγχνος».[51]

Εἶδες, ὅτι ἡ Ἁγία Γραφὴ γνωρίζει νὰ ὀνομάζῃ ἄνθρωπον ἐκεῖνον μόνον, ὁ ὁποῖος ζῇ τὴν ἀρετήν; Τοὺς δὲ ἄλλους θεωρεῖ ὡς ἀνυπάρκτους καὶ ἄλλοτε μὲν τοὺς ὀνομάζει σάρκας, ἄλλοτε δὲ γῆν; Διὰ τοῦτο καὶ τώρα ἡ Ἁγία Γραφή, ὑποσχομένη νὰ διηγηθῇ τὴν γενεαλογίαν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, λέγει: «Ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος», διότι αὐτὸς μόνον ἦτο ἄνθρωπος. Ὅλοι δὲ οἱ ἄλλοι δὲν ἦσαν ἄνθρωποι, ἂν καὶ εἶχον ἀνθρωπίνην μορφήν, ἐφ' ὅσον ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν κατάστασιν τῶν ἀλόγων θηρίων καὶ ἐφ' ὅσον μὲ τὴν πονηράν των διάθεσιν εἶχον προδώσει τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεώς τους[52] C Ὅτι δὲ ἡ Ἁγία Γραφὴ ἀποδίδει τὰς ἰδιότητας τῶν ζώων εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι θὰ παρασυρθοῦν εἰς τὴν κακίαν, καὶ θὰ γίνουν δοῦλοι τῶν παραλόγων παθῶν ἄκουε κάποτε αὐτὴν νὰ λέγῃ:[53] «Ἔγιναν ἵπποι θηλυμανεῖς».[54] Βλέπε, πῶς ἀποδίδει τὴν ὀνομασίαν τοῦ ἀλόγου εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης καταχρήσεως τῆς σαρκικῆς μίξεως. Ἄλλοτε πάλιν: «Δηλητήριον ἀσπίδων[55] εὑρίσκεται κάτω ἀπὸ τὰ χείλη τους».[56] Ἐδῶ ὑπονοεῖ ἐκείνους, ποὺ μιμοῦνται τὴν δολιότητα καὶ τὸ ὕπουλον τοῦ ζώου. Καὶ πάλιν «σκύλους κωφαλάλους ἐκ γενετῆς»[57] ὀνομάζει ἄλλους. Καὶ πάλιν παρομοιάζει «μὲ ἀσπίδα, κωφήν, ἡ ὁποία φράσσει τὰ ὦτα αὐτῆς»[58] D ἐκείνους ποὺ κλείουν τὰς ἀκοάς των πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρετῆς. Δύναται κανεὶς νὰ εὕρῃ πολ-

49. Εἶναι ὑπερβολὴ τοῦ Χρυσοστόμου διὰ νὰ ἐξαρθῇ τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ προφήτου.
50. Ἡσ. 50, 2.
51. Ἱερ. 5, 1. Ἠσ. 58, 1.
52. Εὐγένειαν τῆς φύσεως διὰ τὸν ἄνθρωπον λέγοντες οἱ Πατέρες ἐννοοῦν τὴν θείαν καταγωγὴν αὐτοῦ καὶ τὸν αἰώνιον προορισμόν του.
53. Ἱερ. 5, 8. Οἱ Ο' ἀντὶ τοῦ «ἐγένοντο» ἔχουν «ἐγενήθησαν».
54. Οἱ μετὰ σφοδροῦ πάθους ἐπιθυμοῦντες τὰς γυναῖκας.
55. Εἶδος ὄφεων.
56. Ψαλμ. 13, 3 καὶ 139, 4.
57. Ἡσ. 56, 10.
58. Ψαλμ. 57, 5.

λὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ἀποδίδονται ἀπὸ τὴν ἁγίαν Γραφήν, εἰς αὐτοὺς ποὺ ὁδηγοῦνται πρὸς τὰ πάθη τῶν ἀλόγων, ἕνεκα ἀδιαφορίας. Τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ εἴδωμεν, ὄχι μόνον εἰς τὴν Παλαιάν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην. Ἄκουε δὲ τὸν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν νὰ λέγῃ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους: «Τέκνα τῆς ὀχιᾶς, ποῖος σᾶς ὑπέδειξε νὰ φύγετε ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς;»[59] βλέπεις, πῶς δηλώνει καὶ ἐδῶ τὴν δολιότητα τῆς γνώμης αὐτῶν[60] κάτω ἀπὸ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ζώου; Τί ἐλεεινότερον, λοιπόν, δύναται νὰ ὑπάρξῃ δι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν εἰς τὴν κακίαν, E ὅταν στεροῦνται τοῦ δικαιώματος ἀκόμη καὶ νὰ ὀνομάζωνται ἄνθρωποι; Διὰ τοῦτο δὲ θὰ ὑποστοῦν μεγαλυτέραν τιμωρίαν, διότι, ἐνῷ ἔλαβον πολλὰς ἀφορμὰς ἀπὸ τὴν φύσιν, τὰς ἐπρόδωσαν μὲ τὴν θέλησίν τους, παρασυρόμενοι βαθμηδὸν καὶ δραπετεύοντες πρὸς τὴν κακίαν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τότε, ὅλοι ἔκαμαν τοὺς ἑαυτούς των ἀναξίους νὰ ὀνομάζωνται ἄνθρωποι, ὁ δὲ δίκαιος αὐτὸς ἐπέδειξε τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἀρετῆς του 212 A μέσα εἰς μίαν τόσον μεγάλην ξηρασίαν ἀπὸ ἀρετήν, διὰ τοῦτο ἡ Ἁγία Γραφή, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ διηγηθῇ τὴν γενεαλογίαν τοῦ ἀνδρός, λέγει: «Ὁ Νῶε δὲ ἦτο ἄνθρωπος».

Εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν τὴν προσηγορίαν αὐτὴν ἀποδιδομένην καὶ εἰς ἄλλον δίκαιον, ἀντὶ μεγίστου ἐγκωμίου. Δι' αὐτῆς τῆς προσηγορίας, πρὶν ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, νὰ ἀνακηρύσσεται νικητής, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπεδείχθη νὰ ζῇ μὲ ἀκρίβειαν τὴν ἀρετήν. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός; Ὁ καλότυχος Ἰώβ, ὁ ἀθλητὴς τῆς εὐσεβείας, ὁ νικητὴς τῆς οἰκουμένης, ὁ μοναδικὸς ποὺ ὑπέμεινε τὰ ὀλέθρια ἐκεῖνα παθήματα, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη τὰ ἀναρίθμητα βέλη ἐκ μέρους τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δαίμονος καὶ ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἔμεινεν ἀπλήγωτος, ὡσὰν καθαρὸ διαμάντι ἠδυνήθη νὰ ὑποφέρῃ ὅλα τὰ κτυπήματα. B Ὄχι μόνον δὲν κατεποντίσθη εἰς τὰ τόσα ἀπειλητικὰ κύματα, ἀλλὰ ἀπεδείχθη ἀνώτερος ἀπὸ τὰ κύματα. Καί, ἐνῷ ἐδέχθη εἰς τὸ σῶμα του τὰ παθήματα ὅλης τῆς οἰκουμένης, μέσα ἀπὸ αὐτὴν τὴν δοκιμασίαν ἀνεδεικνύετο λαμπρότερος. Διότι ἡ συνεχὴς ἐπίθεσις τῶν κακῶν, ὄχι μόνον δὲν ἐτρόμαξεν αὐτόν, ἀλλὰ τὸν παρώρμησεν εἰς μεγαλυτέραν εὐχαριστίαν. Δι' ὅλα τὰ παθήματα ἐξέφραζε τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεόν, δίδων ἔτσι

59. Ματθ. 3, 7.
60. Τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων, οἱ ὁποῖοι προσήρχοντο εἰς τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου.

καίριον κτύπημα κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ ἀποδεικνύων εἰς αὐτόν, ὅτι ἐπιχειρεῖ ἀκατόρθωτα ἔργα καὶ ὅτι «λακτίζει τὰ κέντρα».[61] Αὐτὸν τὸν ἅγιον, λοιπόν, ἐπαινῶν καὶ ἀνακηρύσσων ὁ φιλάνθρωπος Θεός, πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄθλους καὶ πρὶν ἀπὸ τοὺς τόσους ἀγῶνας του, C λέγει πρὸς τὸν διάβολον: «Ἐπρόσεξες μὲ τὴν διάνοιάν σου εἰς τὸν πιστὸν δοῦλον μου τὸν Ἰώβ, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ αὐτὸν μεταξὺ ἐκείνων, ποὺ κατοικοῦν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν; Ἄνθρωπος ἄμεμπτος, δίκαιος, ἀληθινός, θεοσεβής, ὁ ὁποῖος νὰ ἀπέχῃ ἀπὸ ὅλα τὰ πονηρὰ πράγματα;»[62] Εἶδες, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀνακηρύσσεται ἀρχικῶς διὰ τοῦ κοινοῦ ὀνόματος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως; «Παρετήρησες, λέγει, τὸν δοῦλον μου τὸν Ἰώβ, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ αὐτόν;» Καὶ ὅμως ὅλοι ἦσαν ὅμοιοι εἰς τὴν μορφήν. Δὲν ἦσαν ὅμως ὅμοιοι εἰς τὴν ἀρετήν. Ἄνθρωπος ὅμως δὲν εἶναι ἡ μορφή, ἀλλὰ ὅταν κάποιος ἀποφεύγῃ τὴν κακίαν καὶ ζῇ τὴν ἀρετήν.

D Εἶδες, ποίους γνωρίζει νὰ ὀνομάζῃ ἀνθρώπους ἡ Ἁγία Γραφή; Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ὁ Κύριος τοῦ σύμπαντος, ἀποβλέπων εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος θὰ ἐδημιουργεῖτο ἀπ' αὐτόν, ἔλεγεν: «Ἂς πλάσωμεν ἄνθρωπον δυνάμενον νὰ ὁμοιάσῃ μὲ ἡμᾶς». Τοῦτο σημαίνει, νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ ὅλης τῆς ὁρατῆς φύσεως καὶ τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα γεννῶνται μέσα εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν του. Νὰ εἶναι κύριος[63] καὶ νὰ μὴ εἶναι δοῦλος. Ἐὰν ὅμως, προδίδων τὴν ἀρχὴν αὐτήν, ἐξουσιάζεται μᾶλλον, παρὰ ἐξουσιάζει, τότε χάνει καὶ τὴν ὕπαρξίν του ὡς ἄνθρωπος, καὶ μετατοπίζει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ἀλόγων. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ τώρα ἡ Ἁγία Γραφή, ἐπιθυμοῦσα νὰ διακηρύξῃ τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ τοῦ δικαίου, λέγει: «Ἰδοὺ δὲ ἡ ἱστορία τοῦ Νῶε. Ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος».

E Ἰδοὺ καὶ μία ἄλλη μεγάλη μορφὴ ἐγκωμίου: «Δίκαιος». Μὲ αὐτὴν τὴν ὀνομασίαν δηλώνει τὴν ἰδίαν τὴν ἀρετὴν ὡς σύνολον. Διότι τὴν ὀνομασίαν «Δίκαιος» συνηθίζομεν νὰ τὴν ἀποδίδωμεν εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τὸ

61. Κλωτσάει τὰ καρφιά. (Πράξ. 26, 14).
62. Ἰὼβ 1, 8
63. Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς δέχεται τὸν ἄνθρωπον «ἐξουσίαν ἔχοντα μένειν καὶ προκόπτειν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῇ θείᾳ συνεργούμενον χάριτι, ὡσαύτως καὶ τρέπεσθαι ἐκ τοῦ καλοῦ καὶ ἐν τῷ κακῷ γίνεσθαι τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος διὰ τὸ αὐτεξούσιον· οὐκ ἀρετὴ γὰρ τὸ βίᾳ γινόμενον». (Ἔκθ. Ὀρθ. Πίστ. II, 29).

σύνολον τῶν ἀρετῶν.[64] Ἔπειτα διὰ νὰ πληροφορηθῇς ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν τελειότητα τῆς ἀρετῆς, ἡ ὁποία καὶ τότε ἐζητεῖτο ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, λέγει: «Ἦτο δίκαιος καὶ τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του». Ἔπραξε, λέγει, ὅλα, ὅσα ἔπρεπε νὰ πράξῃ ὁ ἄνθρωπος, ποὺ προτιμᾷ τὴν ἀρετήν. 21) A Διότι αὐτὸ σημαίνει «Τέλειος».[65] Χωρὶς νὰ ἔχῃ παραμελήσει τίποτε, οὔτε νὰ ὑστερῇ εἰς κάτι. Ὄχι, ἐπέτυχε μὲν τὸ ἕνα, ἔσφαλεν ὅμως εἰς τὸ ἄλλο. Ἦτο τέλειος εἰς πᾶσαν ἀρετήν. Αὐτὴν βεβαίως τὴν διαγωγὴν ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξῃ αὐτός. Ἔπειτα διὰ νὰ παρουσιάσῃ εἰς ἡμᾶς τὸν δίκαιον λαμπρότερον ἐκ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συγκρίσεως, λέγει: «Ἦτο τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του». Εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχήν.[66] Εἰς τὴν σύγχρονον καὶ διεστραμμένην γενεάν, ἡ ὁποία παρεξέκλινεν εἰς τόσην κακίαν καὶ ἡ ὁποία δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ οὔτε ἴχνος ἀρετῆς. B Εἰς ἐκείνην, λοιπόν, τὴν γενεὰν καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς χρόνους, ὁ δίκαιος αὐτός, ὄχι μόνον ἐπέδειξεν ἀρετήν, ἀλλὰ ἔφθασεν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τελειότητα τῶν ἀρετῶν, ἀφοῦ ἔγινε τέλειος καὶ ὁλοκληρωμένος. Διότι, ὅπως εἶπον πρὸ ὀλίγου, πάντοτε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς ἐμφανίζεται μεγαλύτερον, ὅταν ἐπιτυγχάνωμεν αὐτὴν μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν της καὶ ὅταν ἐπιδεικνύωμεν τὴν ἰδίαν ἀκρίβειαν, μεταξὺ ἐκείνων ποὺ δημιουργοῦν ἐμπόδια. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτὸς εἶναι ἄξιος περισσοτέρων ἐπαίνων. Τὸ ἐγκώμιον δὲ τῆς Ἁγίας Γραφῆς δι' αὐτὸν δὲν σταματᾷ μέχρις ἐδῶ. Ἀλλὰ ἀφοῦ δεικνύει εἰς ἡμᾶς τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἀρετῆς του καὶ ὅτι τὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς τελειότητος ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεόν, C ἀφοῦ εἶπε δὲ ὅτι «ἦτο τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του», λέγει ἀκολούθως: «ἦτο εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν ὁ Νῶε». Τόσον μεγάλος ἦτο ὁ πλοῦτος τῆς ἀρετῆς του, ὥστε νὰ προκαλέσῃ τὸν ἔπαινον ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Διότι, λέγει, «ὁ Νῶε ἦτο εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν». Διὰ νὰ εἴπῃ ὅτι ἔγινε δεκτὸς ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, σημαίνει ὅτι ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν ἀκοίμητον ἐκεῖνον ὀφθαλμόν, διὰ τῶν ἄθλων,

64. Ἐνταῦθα διαφαίνεται Πλατωνικὴ ἐπίδρασις, καθ' ἣν ἡ δικαιοσύνη ἐθεωρεῖτο ὡς ἡ συνισταμένη καὶ ἡ συμπερίληψις τῶν τριῶν ἄλλων ἀρετῶν, σοφίας, ἀνδρείας, σωφροσύνης.
65. Ὄχι μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς ἀπολύτου τελειότητος, ἐφ' ὅσον «καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε ὅτι ἀχρεῖοί ἐσμεν» (Λουκ. 17, 10), ἀλλὰ μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς σχετικότητος τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἀπόλυτος τελειότης ἀνήκει εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἶναι ἀπρόσιτος.
66. Ἡ ἀρετὴ δὲν εἶναι ἀφῃρημένον τι καὶ ἀσύλληπτος θεωρία, ἀλλὰ ἱστορικὴ πραγμάτωσις τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐντὸς τῆς κοινωνίας.

τοὺς ὁποίους εἶχε κατορθώσει. Τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ προσήλκυσεν ἡ ἔμπρακτος ἐφαρμογὴ τῶν διωμάτων του. Ἡ εὔνοια αὐτή, ὄχι μόνον ἐφύλαξεν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλωθῇ ἐναντίον ὅλων, ἀλλ' ἀνέδειξεν αὐτὸν προστάτην καὶ ἄλλων. Διότι, λέγει, «ἦτο εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν ὁ Νῶε». Ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι περισσότερον εὐτυχὴς ἀπὸ αὐτόν, ὁ ὁποῖος κατώρθωσε νὰ ἐπιδείξῃ τόσην ἀρετήν, ὥστε νὰ ἔχῃ ἐγκωμιαστὴν τὸν Κύριον τοῦ σύμπαντος; D Ἀπὸ ὅλα λοιπὸν τὰ ἐπιτεύγματα αὐτοῦ, ἀπ' ὅλον τὸν πλοῦτον, ἀπὸ ὅλην τὴν περιουσίαν, ἀπ' ὅλην τὴν δόξαν καὶ τὴν ἐξουσίαν, ὡς καὶ ἀπὸ ὅλην τὴν ἄλλην ἀνθρωπίνην εὐτυχίαν, τοῦτο (δηλ. ὁ ἔπαινος τοῦ Θεοῦ) θὰ ἦτο προτιμότερον,[67] δι' ὅσους σκέπτονται καλῶς. Τοῦτο θὰ ἦτο περισσότερον ἐπιθυμητὸν ἀπὸ τὴν βασιλείαν, δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔχει γνησίαν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν. Διότι ἡ ἀληθινὴ βασιλεία εἶναι αὐτή, δηλαδὴ νὰ δυνηθῶμεν, μὲ τὸν ἄριστον τρόπον ζωῆς, νὰ κάμωμεν τὸν Δεσπότην νὰ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἀγάπην καὶ εὐσπλαχνίαν πρὸς ἡμᾶς. Ἕνεκα τούτου δὲ δὲν πρέπει οὔτε τὴν γέενναν νὰ φοβούμεθα, οὔτε νὰ τρομάζωμεν διὰ τὸ ἄσβεστον ἐκεῖνο πῦρ, διὰ τὰς φοβερὰς τιμωρίας καὶ τὰ συνεχῆ βασανιστήρια, E ἀλλὰ (πρέπει νὰ φοβούμεθα) μήπως ἔλθωμεν εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν πανάγαθον Κύριον καὶ ἀποξενώσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν ἀγάπην του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν βασιλείαν, ὅπου ἡμεῖς πρέπει νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν ἀγάπην μας πρὸς τὸν Βασιλέα, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς εὐνοίας ἐκείνου.[68] Ὅπως ὅμως ἡ εὐνοϊκὴ διάθεσις πρὸς ἡμᾶς τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότου εἶναι περισσότερον ἐπιθυμητὴ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, ἔτσι καὶ ἡ ἔκπτωσις ἀπὸ τῆς εὐνοίας ἐκείνης εἶναι τρομερωτέρα ἀπὸ τὴν γέενναν. Εἴδατε πόσον ὠφελήθημεν μόνον ἀπὸ τὴν προσηγορίαν τοῦ δικαίου, καὶ ποῖος θησαυρὸς διδαγμάτων προῆλθεν ἀπὸ τὴν γενεαλογίαν τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἀνδρός;[69] 214 A

Ἂς μιμούμεθα λοιπὸν τοὺς κανόνας τῆς Ἁγίας Γραφῆς,[70] καὶ ὅταν ἐπιθυμοῦμεν νὰ περιγράψωμεν τὰς γενεαλογίας μερικῶν, ἂς μὴ φέρωμεν εἰς τὸ μέσον τοὺς πατέρας, τοὺς πάππους καὶ τοὺς προπάππους αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ ἀποκαλύπτωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ γενεαλογουμένου. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἄριστος τρόπος γενεαλογίας. Διότι τί ὠφελεῖ τὸ νὰ κατάγεται κάποιος ἀπὸ λαμπροὺς καὶ ἐνάρετους προγόνους, ὁ ἴδιος ὅμως νὰ εἶναι ξένος πρὸς τὸν ἄριστον τρόπον ζωῆς; Ἀντιθέτως, δὲ πάλιν, ποία βλάβη δύναται νὰ συμβῇ, ὅταν κατάγεται μὲν ἀπὸ ταπεινοὺς καὶ ἀσήμους πατέρας καὶ προγόνους, αὐτὸς ὅμως διακρίνεται διὰ τὴν πολλὴν ἀρετήν του; Ἄλλωστε καὶ ὁ δίκαιος Νῶε, ὅταν ἔγινε τοιοῦτος, καὶ προσήλκυσεν εἰς τὸν ἑαυτόν του τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ, τοῦτο δὲν συνέβη ἕνεκα τῶν τοιούτων προγόνων. Διότι δὲν τοὺς ἐμνημόνευσεν οὔτε ὡς ἐναρέτους ἡ Ἁγία Γραφή. B Καὶ ὅμως κατώρθωσε νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὴν ὑψηλοτέραν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἂν καὶ ἦσαν τόσον πολλὰ τὰ ἐμπόδια καὶ αὐτοὶ ποὺ τὰ προέβαλλον. Αὐτὸ διδάσκει, ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ ἐμποδίσῃ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι σώφρων, νὰ ἀγρυπνῇ καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπερβολικὰ διὰ τὴν ἰδικήν του σωτηρίαν. Διότι, ὅπως ζημιωνόμεθα ἀπὸ τοὺς τυχόντας, ὅταν κλίνωμεν πρὸς τὴν ἀδιαφορίαν, ἔτσι, ἐὰν θὰ θελήσωμεν νὰ εἴμεθα σώφρονες, οὐδόλως θὰ δυνηθοῦν νὰ βλάψουν τὴν ἰδικήν μας προσπάθειαν, ἔστω κι ἂν εἶναι χιλιάδες ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι μᾶς σύρουν πρὸς τὴν κακίαν. Ὅπως συνέβη ἀκριβῶς μὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ κάμουν περισσότερον ἀδιάφορον πρὸς τὴν ἀρετήν, ἂν καὶ ἦσαν τόσοι πολλοί.

C Λοιπὸν κανένας νὰ μὴ κατηγορῇ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ ἀποδίδῃ εἰς αὐτοὺς τὴν αἰτίαν, ἀλλὰ νὰ καταλογίζῃ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἰδικήν του ἀδιαφορίαν. Καὶ τί λέγω εἰς ἄλλους; Οὔτε αὐτὸν τὸν διάβολον δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ἱκανὸς καὶ ὅτι δύναται νὰ παρεμποδίσῃ τὴν ὁδόν, ἡ ὁποία ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν. Αὐτὸς ἐξαπατᾷ μὲν καὶ ἀνατρέπει τοὺς ἀδιαφόρους, ἀλλ' ὅμως δὲν ἐμποδίζει καὶ δὲν ἀσκεῖ βίαν. Τοῦτο δὲ ἐπιβεβαιοῦται ἀπὸ αὐτὴν τὴν πεῖραν τῶν πραγμάτων. Ὁσάκις μὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ εἴμεθα σώφρονες, τόσην πνευματικὴν δύναμιν διαθέτομεν, ὥστε νὰ μὴ ἀνεχώμεθα τὴν συμβουλήν, ἡ ὁποία μᾶς κατευθύνει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς κακίας, ἔστω κι ἂν εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, ποὺ μᾶς προτρέπουν πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ νὰ γι-

---

67. Μαρκ. 8, 36.

68. Παρὰ τὰς πολλὰς ἀντιθέσεις του πρὸς τὰς ἀταξίας τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναγνωρίζει αὐτὴν καὶ συνιστᾷ ἀφοσίωσιν, συμφώνως πρὸς τὸ (Ρωμ. 13, 1). Ὑπὸ τὴν ἀφοσίωσιν αὐτὴν οὐδόλως πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν τακτικὴν τῶν κόλακολάκων.

69. Διὰ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ἡ Ἁγία Γραφὴ εἶναι ἀκένωτος πηγὴ διδαγμάτων. (Πρβλ. Πράξ. 7, 22. Ρωμ. 11, 33. Α' Κορ. 12, 8).

70. Τὴν Ἁγίαν Γραφὴν δὲν μελετῶμεν διὰ ἀποθησαύρισιν γνώσεων μόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντλήσωμεν παραδείγματα χρήσιμα εἰς τὴν ζωήν μας.

νώμεθα στερεώτεροι ἀπὸ κάθε ἀδάμαντα, D καὶ νὰ φράσσωμεν τὰς ἀκοὰς εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς συμβουλεύουν τὰ κακά.[71]

Ὅταν ὅμως ἀδιαφοροῦμεν, στρεφόμεθα πρὸς τὴν κακίαν, κινούμενοι ἐκ τῆς ἰδικῆς μας θελήσεως ἔστω κι ἂν δὲν ὑπάρχῃ κανένας, ὁ ὁποῖος νὰ μᾶς συμβουλεύσῃ εἰς τὸ κακὸν ἢ νὰ μᾶς ἀνατρέψῃ. Διότι, ἐὰν ἡ αἰτία δὲν εὑρίσκετο εἰς τὴν ἐλευθέραν θέλησίν μας, οὔτε εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς διανοίας καὶ ἐὰν δὲν εἶχε δημιουργήσει ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς τὴν φύσιν μας αὐτεξούσιον, τότε ἔπρεπε ἢ ὅλοι νὰ εἶναι κακοί, ὅσοι μετέχουν τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ὅσοι ὑπόκεινται εἰς τὰ ἴδια πάθη, ἢ ὅλοι νὰ εἶναι ἐνάρετοι. Ὅταν δὲ θὰ ἴδωμεν ἐκείνους, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὸ ἴδιον γένος μὲ ἡμᾶς καὶ οἱ ὁποῖοι ἐνοχλοῦνται ἀπὸ τὰ ἴδια πάθη, E νὰ μὴ ὑποτάσσωνται εἰς τὰ ἴδια μὲ ἡμᾶς κακά, ἀλλὰ μὲ ἰσχυρὰν τὴν λογικὴν νὰ καθοδηγοῦν τὴν φύσιν καὶ νὰ νικοῦν τὰς ἀτάκτους παρορμήσεις, νὰ χαλιναγωγοῦν τὴν ἐπιθυμίαν, νὰ συγκρατοῦν τὴν ὀργήν, νὰ ἀποφεύγουν τὴν κακολογίαν, νὰ ἀποβάλλουν τὸν φθόνον, νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴν μανίαν τῶν χρημάτων, νὰ φροντίζουν ὀλιγώτερον διὰ τὴν κοσμικὴν δόξαν, νὰ περιφρονοῦν ὅλην τὴν εὐημερίαν τῆς παρούσης ζωῆς, νὰ ἐπιδιώκουν μὲ πάθος τὴν ἀληθῆ δόξαν καὶ νὰ προτιμοῦν τὸν ἔπαινον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὅλα τὰ βλεπόμενα ἀγαθά, 215 A δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι θὰ δυνηθοῦν νὰ κατορθώσουν αὐτὰ μὲ τὴν ἰδικήν τους προσπάθειαν ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν ἄνωθεν χάριν; Καὶ ὅτι ἡμεῖς, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν μας, προδίδομεν τὴν σωτηρίαν μας, ἀφοῦ ἀποστεροῦμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ;

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ποτὲ νὰ μὴ θεωροῦμεν αἴτιον τὸν διάβολον, ἀλλὰ τὴν ἀδιάφορον θέλησίν μας, ἀφοῦ σκεπτώμεθα αὐτὰ καὶ τὰ ἐπαναφέρωμεν συνεχῶς εἰς τὴν μνήμην μας. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγω, ὄχι διότι ἐπιθυμῶ νὰ ἀπαλλάξω ἐκεῖνον ἀπὸ τῆς κατηγορίας. Ἂς μὴ γίνῃ αὐτὸ ποτέ. Διότι ἔρχεται πράγματι ὡς λέων νὰ ἁρπάξῃ καὶ μάλιστα βρυχώμενος, καὶ ζητεῖ ποῖον νὰ κατασπαράξῃ.[72] Τὰ λέ-

71. Τὴν αἰτίαν τοῦ κακοῦ δὲν πρέπει νὰ ἀναζητῶμεν ἐκτὸς ἡμῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἐλευθέραν προαίρεσίν μας, συμφώνως πρὸς τὰ Λευιτ. 30, 19· Λουκ. 9, 23-24. Ὁ ἱερὸς Δαμασκηνὸς λέγει: «Ὁ δὲ ἄνθρωπος, λογικὸς ὤν, ἄγει τὴν φύσιν ἢ ἄγεται. Διὸ καὶ ὀρεγόμενος, εἴπερ ἐθέλοι, ἐξουσίαν ἔχει ἀναχαιτίσαι τὴν ὄρεξιν ἢ ἀκολουθῆσαι αὐτῇ».

72. Α' Πέτρ. 5, 8.

γω δέ, ἐπειδὴ θέλω νὰ κάμω ἀσφαλεστέρους τοὺς ἑαυτούς μας, διὰ νὰ μὴ νομίζωμεν, ὅτι εἴμεθα ἀμέτοχοι τῶν σφαλμάτων, ὅταν στρεφώμεθα τόσον εὔκολα πρὸς τὴν κακίαν, καὶ διὰ νὰ μὴ λέγωμεν τὰ κακόγουστα ἐκεῖνα λόγια: B «Διὰ ποῖον λόγον ἄφησεν αὐτὸν ὁ Θεὸς νὰ ἀνατρέπῃ καὶ νὰ συντρίβῃ τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσον ἦτο τόσον πονηρός;». Τὰ λόγια αὐτὰ δύνανται νὰ εἶναι ἀπόδειξις τῆς μεγαλυτέρας ἀγνωμοσύνης. Πρόσεχε δὲ μαζὶ μὲ τὸν ἑαυτόν σου καὶ τὸ ἑξῆς: Ὅτι διὰ τοῦτο κυρίως ἄφησεν αὐτὸν ἐλεύθερον, ὥστε πιεζόμενοι ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ ἀναμένοντες τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ ἔχωμεν πολλὴν ἀγρυπνίαν καὶ συνεχῆ σωφροσύνην. Πάντοτε δὲ νὰ ἀνακόπτωμεν τὸν κόπον διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῆς ἀρετῆς μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν ἀμοιβῶν καὶ μὲ τὴν ἀντιπαροχὴν τῶν αἰωνίων καὶ ἀπεριγράπτων ἐκείνων ἀγαθῶν.[73] Καὶ τί ἀπορεῖς, ἐὰν τὸν διάβολον ἄφησεν ἐλεύθερον δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν, C ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν σωτηρίαν μας, διεγείρων τὴν ἀδιαφορίαν μας καὶ προετοιμάζων τὴν ὑπόθεσιν τῶν βραβείων δι' ἡμᾶς; Καὶ αὐτὴν τὴν γέενναν τοῦ πυρὸς δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν προητοίμασεν, ὥστε ὁ φόβος τῆς τιμωρίας καὶ ἡ σκληρότης τῆς κολάσεως νὰ μᾶς κατευθύνῃ πρὸς τὴν βασιλείαν. Εἶδες τὴν εὐφυῶς ἐπινοηθεῖσαν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου; Πῶς οἰκονομεῖ τὰ πάντα, ὄχι μόνον διὰ νὰ σώσῃ τὰ δημιουργήματά του, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ κάμῃ αὐτοὺς μετόχους τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν; Διὰ τοῦτο μᾶς ἐδώρησε τὴν ἐλευθερίαν τῆς βουλήσεως. Ἐτοποθέτησεν εἰς τὴν φύσιν μας καὶ εἰς τὴν συνείδησίν μας τὴν ἱκανότητα νὰ γνωρίζωμεν τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν, D ἐπέτρεψε τὴν ὕπαρξιν τοῦ διαβόλου καὶ ἠπείλησε μὲ τὴν γέενναν, ὥστε νὰ μὴ λάβωμεν πεῖραν τῆς γεέννης, ἀλλὰ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τί θαυμάζεις, ἐὰν ὅλα αὐτὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔπραξεν ὁ Κύριος δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν; Ἐκεῖνος ποὺ ἦτο εἰς τοὺς Πατρικοὺς κόλπους κατεδέχθη νὰ λάβῃ δούλου μορφὴν καὶ νὰ ὑπομείνῃ ὅλας τὰς σωματικὰς καταστάσεις, καὶ ἀπὸ γυναῖκα νὰ γεννηθῇ, καὶ ἀπὸ παρθένον νὰ τεχθῇ, καὶ νὰ μείνῃ ἐννέα μῆνας εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, καὶ σπάργανα νὰ δεχθῇ, καὶ νὰ θεωρηθῇ πατέρας του ὁ Ἰωσὴφ ὁ μνηστὴρ τῆς Μαρίας, καὶ νὰ μεγαλώσῃ σιγὰ - σιγά, καὶ νὰ ὑποστῇ τὴν περιτομήν, καὶ νὰ προσφέρῃ θυσίαν, καὶ νὰ πεινάσῃ, καὶ νὰ διψάσῃ, καὶ νὰ κο-

73. Ματθ. 5, 3-12. Ἰωάν. 14, 2. 17, 24. Ρωμ. 8, 17 ἑξ.

πιάση, Ε καὶ νὰ ὑπομείνῃ τέλος καὶ τὸν θάνατον, ὄχι δὲ ἁπλῶς τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸν σταυρικὸν ἐννοῶ, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ἐξευτελιστικός. Καὶ ὅλα αὐτὰ πρὸς χάριν μας καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδικήν μας κατεδέχθη νὰ τὰ ὑπομείνῃ ὁ Δημιουργὸς τοῦ σύμπαντος, ὁ ἀναλλοίωτος, ἐκεῖνος ποὺ ἐδημιούργησε τὰ πάντα ἐκ τοῦ μηδενός, ἐκεῖνος ποὺ μὲ ἕνα Του βλέμμα κάνει, ὥστε νὰ τρέμῃ ἡ γῆ[74] τὴν λάμψιν τῆς δόξης τοῦ ὁποίου δὲν δύνανται νὰ ἀντικρύσουν οὔτε τὰ χερουβίμ, αἱ ἀσώματοι ἐκεῖναι δυνάμεις· ὅταν δὲ καλύπτουν τὸ πρόσωπόν των μὲ τὴν προβολὴν τῶν πτερύγων ἐπιδεικνύουν εἰς ἡμᾶς τὸ θαῦμα. Ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὑμνοῦν συνεχῶς ἀμέτρητοι χιλιάδες ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, 216 Α αὐτὸς κατεδέχθη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας.[75] Ἐχάραξε πρὸς χάριν μας τὸν ἄριστον δρόμον τῆς ζωῆς,[76] καὶ ἀκολουθῶν τὸν τρόπον τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἤθελεν, ἀφοῦ ἀνέλαβε τὴν ἰδίαν μὲ ἡμᾶς ἀνθρωπίνην φύσιν, μᾶς ἄφησε τὴν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία ἦτο ἀρκετή[77] διὰ τὴν σωτηρίαν μας.

Λοιπόν, ποία ἀπολογία ἀπομένει εἰς τὸ μέλλον δι' ἡμᾶς, ὅταν ἔχουν προηγηθῆ τόσα πράγματα χάριν τῆς σωτηρίας μας, ἐὰν θὰ ἐπρόκειτο νὰ χαρακτηρίσωμεν τὰ πάντα ὡς ἀνόητα, καὶ ἕνεκα ἀδιαφορίας πρὸς αὐτὰ νὰ προδώσωμεν τὴν σωτηρίαν τὴν ἰδικήν μας;

Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, νὰ εἴμεθα σώφρονες. Νὰ μὴ ἀκολουθοῦμεν ἁπλῶς τὰς συνηθείας τῶν ἄλλων, ἀλλὰ νὰ ἐρευνῶμεν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ καθημερινῶς τὴν ζωήν μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν εἰς τί μὲν ἔχομεν σφάλει, τί δὲ ἔχομεν κατορθώσει. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ διορθώσουμε τὰ

74. Ψαλμ. 103, 32. «Ὁ ποιητὴς εἰσάγει ἑτέραν ἀπόδειξιν τῆς μεγαλοπρεπείας καὶ παντοδυναμίας τοῦ Θεοῦ, τὸν σεισμόν, ὅστις καὶ αὐτὸς παρ' Ἰσραὴλ δὲν ὀφείλεται εἰς δαίμονας ἢ ἄλλους ὑποχθονίους θεοὺς καὶ δυνάμεις, ὡς παρ' ἄλλοις λαοῖς ἐπιστεύετο ὅτι τοῦτο συμβαίνει, ἀλλὰ προέρχεται ἐκ Θεοῦ. Μὲ ἕνα μόνον του βλέμμα ὁ Θεὸς δύναται νὰ σείσῃ ὁλόκληρον τὴν γῆν. Ἀναμφιβόλως ἡ εἰκὼν αὕτη εἶναι μεγαλοπρεπεστέρα τῆς παρ' Ὁμήρῳ ἀπαντώσης (Ἰλ. Α 528-530), καθ' ἣν διὰ νὰ σεισθῇ μόνον ὁ Ὄλυμπος χρειάζεται νὰ σεισθῇ ὁλόκληρος ἡ κεφαλὴ τοῦ Διός». (Βασ. Βέλλα, Ἐκλεκτοὶ ψαλμ. Ἀθῆναι 1955, σ. 308).

75. Ἡ διδασκαλία τῶν Πατέρων καὶ ἡ θεολογία αὐτῶν εἶναι κατὰ βάσιν Βιβλική.

76. Ἰωάν. 14, 6-7. 1, 17. 5, 24. 6, 50-51. Ματθ. 11, 27-30.

77. Ἦτο ἀρκετὴ μόνον ἐξ ἀπόψεως προσφορᾶς καὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας μας ἀπαιτεῖ καὶ τὸν προσωπικὸν παράγοντα, διὰ τοῦ ὁποίου οἰκειούμεθα τὴν ἀντικειμενικῶς καὶ πραγματικῶς εἰς τὴν φύσιν μας προσφερομένην λύτρωσιν.

σφάλματα, Β διὰ νὰ ἑλκύσωμεν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας τὴν κλῆσιν ἐκ τῶν ἄνω, νὰ γίνωμεν εὐχάριστοι εἰς τὸν Θεόν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δίκαιος αὐτός, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα μαζὶ ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία καὶ τώρα καὶ πάντα, καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΕΙΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

C «ΑΠΕΚΤΗΣΕ ΔΕ Ο ΝΩΕ ΤΡΕΙΣ ΥΙΟΥΣ, ΤΟΝ ΣΗΜ, ΤΟΝ ΧΑΜ, ΤΟΝ ΙΑΦΕΘ· ΔΙΕΦΘΑΡΗ ΔΕ Η ΓΗ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ Η ΓΗ ΕΠΛΗΣΘΗ ΑΠΟ ΑΔΙΚΙΑΝ».[1]

Δὲν ἦτο μικρὰ ἡ ὠφέλεια, τὴν ὁποίαν ἐδέχθημεν χθὲς ἀπὸ τὴν γενεαλογίαν τοῦ δικαίου Νῶε. Ἐγνωρίσαμεν δὲ ἕνα θαυμάσιον τρόπον γενεαλογίας. Εἴδομεν τὸν δίκαιον νὰ ἐγκωμιάζεται, ὄχι ἀπὸ τὴν σπουδαίαν καταγωγήν του, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν τῆς ἰδικῆς του συμπεριφορᾶς, διὰ τὴν ὁποίαν ἔλαβε τόσον μεγάλην ἐπιβεβαίωσιν ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Γραφήν. «Διότι, λέγει, ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Ἦτο ἀρεστὸς εἰς τὸν Θεὸν Νῶε». Ἐπάνω εἰς αὐτὰ τὰ ὀλίγα λόγια κατηναλώσαμε χθὲς ὁλόκληρον τὴν διδασκαλίαν, D διότι ἡ φύσις τῶν θείων λόγων εἶναι τοιαύτη, ὥστε μέσα εἰς ὀλίγα λόγια παρουσιάζει μεγάλον πλοῦτον νοημάτων καὶ χαρίζει θησαυρὸν ἀπερίγραπτον, εἰς ἐκείνους, ποὺ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς αὐτοὺς μὲ ἀκρίβειαν. Διὰ τοῦτο, λοιπόν, παρακαλῶ, νὰ μὴ προσπερνοῦμε τυχαίως τίποτε, ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Νὰ ἀναζητοῦμε δὲ τὸν θησαυρόν, ποὺ εἶναι κρυμμένος μέσα εἰς αὐτά, ἔστω κι ἂν εἶναι κατάλογος ὀνομάτων ἢ διήγησις ἱστορίας.[2] Διὰ τοῦτο βεβαίως ἔλεγε καὶ ὁ Χριστός: «Νὰ ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς».[3] Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν πάντοτε νὰ εὑρίσκωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τὸ νόημα τῶν γραφομένων, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνωμεν ἡμεῖς μεγάλην ἔρευναν, ὥστε νὰ μὴ διαφύγῃ τῆς προσοχῆς μας κανένα, ἀπὸ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὸ βάθος τοῦ κειμένου. E Ἐὰν δὲ μόνον ἡ προσηγορία τῆς φύσεως, τὸ ὄνομα "Ἄνθρωπος" ἐννοῶ, ἐδημιούργησε δι' ἡμᾶς χθὲς μίαν τόσον μεγάλη ἀφορμὴν ὠφελεί-

1. Γεν. 6, 10-11.
2. Τίποτε δὲν εἶναι τοποθετημένον τυχαίως εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Καὶ ἡ πλέον ξηρὰ διήγησις ὑπηρετεῖ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ.
3. Ἰωάν. 5, 39.
4. Γεν. 6, 9.

ας, πόσον κέρδος δὲν θὰ ἔχωμεν, ἐὰν ἐξετάζωμεν ὅλα ὅσα λέγονται εἰς τὴν Γραφὴν μὲ προσοχὴν καὶ μὲ ἄγρυπνον τὴν διάνοιαν; Ἔχομεν δὲ φιλάνθρωπον Κύριον, ὁ ὁποῖος ὅταν θὰ ἴδῃ ἡμᾶς νὰ φροντίζωμεν καὶ νὰ καταβάλλωμεν μεγάλην προσπάθειαν πρὸς κατανόησιν τῶν θείων λόγων, δὲν μᾶς ἀφήνει νὰ ζητήσωμεν τὴν βοήθειαν κάποιου ἄλλου, ἀλλὰ φωτίζει ἀμέσως τὸν νοῦν μας, μᾶς χαρίζει τὸν ἰδικόν του ἐσωτερικὸν φωτισμόν[5] καὶ κατὰ τὴν ἄπειρην πανσοφίαν[6] του ἀποκαλύπτει εἰς τὴν ψυχήν μας ὁλόκληρον τὴν ἀληθῆ διδασκαλίαν. 217 A Διὰ τοῦτο, προτρέπων ἡμᾶς εἰς τὸ ἔργον αὐτὸ καὶ προσπαθῶν νὰ μᾶς κάμῃ προθυμοτέρους, ἀνέδειξεν ἀξίους μακαρισμῶν ἐκείνους, ποὺ ἐπιδεικνύουν τὸν ζῆλον αὐτόν, λέγων: «Μακάριοι ὅσοι πεινοῦν καὶ διψοῦν διὰ τὴν δικαιοσύνην, διότι αὐτοὶ θὰ χορτάσουν».[7] Παρατήρησε τὴν σοφίαν τοῦ διδασκάλου. Δὲν προέτρεψε μόνον μὲ τὸν μακαρισμόν. Ἀλλά, μὲ τοὺς λόγους «οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην», ἐδίδαξε τοὺς ἀκροατάς, μὲ πόσην προθυμίαν πρέπει νὰ ὁρμοῦν πρὸς τὴν ἔρευναν τῶν πνευματικῶν λόγων. Διότι, λέγει, ὅπως σπεύδουν πρὸς τὴν τροφὴν μὲ μεγάλην προθυμίαν, ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι προηγουμένως πεινοῦν, B καὶ ὅπως ἔρχονται βιαστικὰ πρὸς τὸ νερό, ὅσοι φλέγονται ἀπὸ μεγάλην δίψαν, ἔτσι ἀκριβῶς πρέπει νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν, σὰν πεινασμένοι καὶ διψασμένοι. Αὐτοὶ δὲν εἶναι μόνον ἄξιοι μακαρισμῶν, ἀλλὰ καὶ θὰ ἐπιτύχουν ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα φροντίζουν. Διότι, λέγει, «θὰ χορτάσουν», δηλαδὴ θὰ εἶναι πλήρεις. Θὰ ἱκανοποιήσουν τὴν πνευματικήν τους ἐπιθυμίαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχομεν τέτοιον Κύριον, τόσον ἀγαθὸν καὶ τόσον φιλότιμον, ἔλα νὰ καταφύγωμεν καὶ ἡμεῖς εἰς Αὐτὸν[8] καὶ νὰ κερδήσωμεν τὴν ἀγάπην του, ὥστε καὶ ἐκεῖνος, ἀκολουθῶν τὴν φιλάνθρωπον τακτικήν του, C νὰ φωτίσῃ τὸ λογικόν μας, διὰ νὰ δυνάμεθα νὰ παρατηροῦμεν τὴν δύναμιν τῶν Ἁγίων Γραφῶν. Ἐσεῖς δὲ μὲ πολλὴν προθυμίαν, ὡσὰν πεινασμένοι καὶ διψασμένοι, ἔτσι νὰ ὑπο-

5. Ὑπὸ «τὸν ἐσωτερικὸν φωτισμὸν» πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐνέργειαν τῆς θείας χάριτος, ἡ ὁποία «διεγείρει, διαφωτίζει, ἐνισχύει καὶ κρατύνει τὰς φυσικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις ἐν τῷ ἔργῳ τῆς σωτηρίας» (Χ. Ἀνδρούτσου, Δογματικὴ σ. 228).
6. Παρμ. 3, 19. Ψαλμ. 103, 24. Ἰὼβ 9, 4. Ἱερ. 10, 12.
7. Ματθ. 5, 6.
8. Ἡ υἱικὴ ἐμπιστοσύνη τοῦ Χρυσοστόμου πρὸς τὸν φιλόστοργον Πατέρα μεταφυτεύεται εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν του.

δεχθῆτε τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν.[9] Καὶ ἂν εἴμεθα ἡμεῖς τιποτένιοι[10] καὶ ἀνάξιοι λόγου, ὅμως ὁ πανάγαθος καὶ πάνσοφος Θεὸς ἴσως πρὸς χάριν σας καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σας ὠφέλειαν, νὰ μᾶς δώση λόγον,[11] ὅταν θὰ ἀνοίξωμεν τὸ στόμα, πρὸς δόξαν αὐτοῦ καὶ οἰκοδομὴν ἰδικήν σας.[12]

D 'Αφοῦ λοιπὸν ἐξηρτήσαμεν τὰ πάντα ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφοῦ ἐζητήσαμεν τὴν βοήθειαν ἐκείνου, ὁ ὁποῖος κάνει σαφοὺς τοὺς τυφλοὺς καὶ μεγαλοφώνους τὰς γλώσσας τῶν βραδυγλώσσων,[13] ἂς καταπιασθῶμεν μὲ αὐτά, ποὺ ἀνεγνώσθησαν προσφάτως, ὥστε νὰ παραθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας, ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα αὐτὸς θὰ μᾶς χορηγήση, κινούμενος ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν Του. 'Αλλά, ἐντείνατε, παρακαλῶ, τὴν διάνοιάν σας. Προσέχετε μὲ ἀκρίβειαν εἰς ὅσα σᾶς λέγω. 'Αποδιώξατε ἀπὸ κοντά σας κάθε βιωτικὴν σκέψιν,[14] ὥστε νὰ ρίψωμεν τὸν πνευματικὸν σπόρον, (ὅπως ρίπτει ὁ γεωργὸς) εἰς γόνιμον καὶ εὔφορον γῆν, ἡ ὁποία ἔχει καθαρισθῆ ἀπὸ τὰ χόρτα καὶ τὰ ἀγκάθια.[15]

«Αὐτὴ δὲ» λέγει «εἶναι ἡ γενεαλογία τοῦ Νῶε. E 'Ο Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος καὶ τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του. Εἰς τὸν Θεὸν ἦτο ἀρεστὸς ὁ Νῶε». Μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ ἐτελείωσεν ἡ διδασκαλία χθές. Διὰ τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ φέρωμεν ἐνώπιόν μας καὶ αὐτὰ ποὺ ὑπολείπονται. «'Εγέννησε δέ», λέγει, «ὁ Νῶε τρεῖς υἱούς, τὸν Σήμ, τὸν Χάμ, τὸν 'Ιάφεθ». Δὲν μᾶς ἀναφέρει τυχαίως ἡ 'Αγία Γραφὴ καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν παιδιῶν τοῦ δικαίου, ἀλλὰ διότι ἐπιθυμεῖ καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ μᾶς ὑπογραμμίση ἐμμέσως τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἀρετῆς αὐτοῦ. Διότι ἀφοῦ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι «ὁ Νῶε

9. Τὸ κήρυγμα τοῦ θεολόγου γίνεται κατ' ἐντολὴν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ. 'Ο κηρυττόμενος εἶναι ταυτοχρόνως καὶ ὁ ἐνεργῶν, ὁ παριστάμενος καὶ ὁ ἀποκαλύπτων 'Εαυτὸν εἰς τοὺς ἀκροατάς.

10. Γίνεται σαφὴς διάκρισις μεταξὺ τοῦ προσώπου τοῦ κήρυκος, τὸ ὁποῖον δυνατὸν νὰ βαρύνεται καὶ ὑπὸ ἀτελειῶν, καὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. 'Η ἀναξιότης τοῦ κήρυκος δὲν βλάπτει τὸ ἔργον τῆς ἀποστολῆς, ὅπως ἡ προσωπικὴ ἁμαρτία τοῦ λειτουργοῦ δὲν μειώνει τὴν ἀξίαν τῶν μυστηρίων.

11. 'Εφεσ. 6, 19. Κολ. 4, 3. Α' Θεσ. 2, 2. Β' Θεσ. 3, 1. Πράξ. 4, 29.

12. 'Η δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων πρέπει νὰ συνθέτουν τὸν σκοπὸν τοῦ κηρύγματος. Πᾶσα ἄλλη ἐπιδίωξις πρέπει νὰ εἶναι δεῖγμα παρεκτροπῆς καὶ νοθεύσεως.

13. Μάρκ. 7, 32 - 37. Ματθ. 15, 29 - 31.

14. 'Η κατανόησις τῆς ἀποκαλύψεως ἀπαιτεῖ ὡρισμένας προϋποθέσεις.

15. Ματθ. 13, 7 - 22. Λουκ. 8, 7 - 14.

ἦτο πεντακοσίων ἐτῶν»,[16] προσέθεσε: «Καὶ ἐγέννησε τρεῖς υἱούς», διὰ νὰ διδάξη ἡμᾶς τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῆς ἐγκρατείας αὐτοῦ, 2 Α ὅταν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι τότε εἶχον περιπέσει εἰς τόσην μεγάλην ἀκράτειαν, καὶ ὅταν ἐζοῦσαν εἰς πολλὴν ἀκολασίαν καὶ ὅταν, κατὰ ἕνα τρόπον, κάθε ἡλικία εἶχε στραφῆ πρὸς τὴν κακίαν. Ἤκούετε βεβαίως τὴν 'Αγίαν Γραφὴν νὰ λέγη: «Ὅταν δὲ εἶδεν ὁ Κύριος ὅτι ἐπληθύνοντο αἱ ἁμαρτίαι τῶν ἀνθρώπων ἐπάνω εἰς τὴν γῆν καὶ ὅτι κάθε ἕνας σκέπτεται τὰ πονηρὰ εἰς τὴν καρδίαν του μὲ ἐπιμέλειαν ἀπὸ τὴν νεότητά του»[17] καὶ νὰ δείχνη εἰς ἡμᾶς μὲ σαφήνειαν, ὅτι καὶ οἱ νέοι ἐνικοῦσαν τοὺς ἡλικιωμένους (εἰς τὴν κακίαν), καὶ οἱ γέροντες δὲν παρεφρόνησαν ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς νέους. 'Ακόμη δὲ ὅτι, καὶ αὐτὴ ἡ ἡλικία, ἡ ὁποία δὲν εἶχε λάβει πεῖραν τοῦ κακοῦ, (ἡ παιδική), εἶχε μεγάλην κλίσιν πρὸς τὴν κακίαν.

Διὰ νὰ μάθωμεν λοιπόν, ὅτι αὐτὸς ὁ δίκαιος ἔμεινε μόνος B νὰ κατορθώση μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ τὸν ἄθλον τῆς σωφροσύνης, μέχρις ὅτου ἔφθασεν εἰς τὸ πεντακοσιοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἐνῷ ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐπεδείκνυον μεγάλην τρέλλαν καὶ μανιώδη ὁρμὴν (πρὸς τὰ σαρκικὰ πάθη), μετὰ ἀπὸ τοὺς λόγους «Ἦτο ὁ Νῶε πεντακοσίων ἐτῶν», τότε λέγει, «Καὶ ἀπέκτησεν ὁ Νῶε τρεῖς υἱούς». Βλέπεις, ἀγαπητέ, τὴν ὑπερβολικὴν ἐγκράτειαν τοῦ δικαίου; Νὰ μὴ τὰ προσπεράσωμεν λοιπὸν αὐτὰ τυχαίως. Νὰ κατανοήσωμεν καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ τὴν πλεονάζουσαν κακίαν,[18] ἡ ὁποία ἕνεκα ἀδιαφορίας ἐβάρυνεν ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Νὰ παρατηρήσωμεν καλῶς, πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἀρετή του καὶ ἡ φιλόθεος γνώμη του, ὥστε νὰ χαλιναγωγήση ἐπὶ τόσον χρόνον τὴν ὁρμὴν τῆς ἐπιθυμίας C καὶ νὰ ἀκολουθήση ἀντίθετον δρόμον πρὸς ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ἀποφύγη ὄχι μόνον τὴν παράνομον σαρκικὴν ἕνωσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν νόμιμον, ἡ ὁποία οὐδόλως ἦτο ἁμάρτημα. «Καὶ ἐγέννησε», λέγει, «ὁ Νῶε τρεῖς υἱούς, τὸν Σήμ, τὸν Χὰμ καὶ τὸν 'Ιάφεθ. Ἦτο δὲ ἡ γῆ[19] διεφθαρμένη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀδικίαν». Ἔχω τὴν γνώμην δέ, ὅτι ὁ δίκαιος αὐτὸς ὑπηρε-

16. Γεν. 5, 32.

17. Ὑπάρχει παραλλαγὴ εἰς τὸ κείμενον τῆς Γραφῆς, τὸ ὁποῖον παραθέτει ὁ Χρυσόστομος, ὡς πρὸς τὸ κείμενον τῶν Ο'.

18. Ἑκάστη ἐνέργεια τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἀξιολογῆται εἰς τὰ ἱστορικὰ πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται.

19. Χρησιμοποιεῖται ἐνταῦθα τὸ περιέχον ἀντὶ τοῦ περιεχομένου, διὰ νὰ δηλωθῆ ἡ καθολικότης τῆς διαφθορᾶς.

τοῦσε τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας καὶ διὰ τῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῆς σαρκικῆς μίξεως καὶ διὰ τῆς ἀποκτήσεως αὐτῶν τῶν τέκνων. Ἐφ' ὅσον δηλαδὴ ἐπρόκειτο ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὴν καταστροφήν, ἕνεκα τῆς μεγάλης κακίας καὶ τῆς ὑπερβολικῆς πονηρίας της, ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἐπεθύμει νὰ ἀφήσῃ τὸν δίκαιον D ὡσὰν ρίζαν καὶ ζύμην, διὰ νὰ γίνῃ ὁ Γενάρχης ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο νὰ ὑπάρξουν μελλοντικῶς, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς ἁμαρτωλοῦ ἀνθρωπότητος. Ἕνεκα αὐτοῦ τοῦ λόγου, ἀφοῦ ἀπέκτησεν αὐτὰ τὰ τρία παιδιὰ μετὰ πάροδον πεντακοσίων ἐτῶν, ἐσταμάτησεν εἰς αὐτά, ἀποδεικνύων εἰς τὴν πρᾶξιν, ὅτι τοῦτο ἔπραξε μὲ τὸν σκοπὸν νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίαν εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο μελλοντικῶς νὰ ἐκδηλωθῇ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι ἁπλῶς στοχασμός, παρατήρησε τὴν ἀκρίβειαν τῆς Γραφῆς. Ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι ἀπέκτησεν ὁ δίκαιος τρεῖς υἱούς, ἀμέσως προσέθεσεν: «Ἦτο δὲ ἡ γῆ διεφθαρμένη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀδικίαν».

E Παρετήρησες τὴν τεραστίαν διαφορὰν τῶν λεγομένων διὰ τὴν ἰδίαν ἀνθρωπίνην φύσιν; Διότι διὰ τὸν δίκαιον μὲν ἔλεγεν ἡ Γραφή: «Ὁ Νῶε ἦτο ἄνθρωπος δίκαιος, τέλειος μεταξὺ τῶν συγχρόνων του». Δι' ὅλους τοὺς ἄλλους δὲ λέγει: «Ἦτο δὲ διεφθαρμένη ἡ γῆ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ γεμάτη ἀπὸ ἀδικίαν». Μὲ τὸ ὄνομα τῆς γῆς ἐννοεῖ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων. Ἐπειδὴ δὲ ὅλαι αἱ πράξεις αὐτῶν ἦσαν γήϊναι, διὰ τοῦτο μὲ τὸ ὄνομα τῆς γῆς δηλώνει τὴν μηδαμινότητά των καὶ τὴν ὑπερβολικήν των κακίαν. Ὅπως συνέβη δὲ εἰς τὸν πρωτόπλαστον, μετὰ τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς καὶ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς δόξης, 219 A ἡ ὁποία περιέβαλλεν αὐτὸν προηγουμένως, ἀφοῦ τὸν ὑπέταξεν εἰς τὴν τιμωρίαν τοῦ θανάτου, ἔλεγε: «Γῆ εἶσαι καὶ εἰς τὴν γῆν θὰ ἐπανέλθῃς».[20] Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ. Ἐπειδὴ ἦτο μεγάλη ἡ ἔντασις τῶν κακῶν, λέγει: «Ἦτο δὲ ἡ γῆ διεφθαρμένη». Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ἦτο δὲ ἡ γῆ διεφθαρμένη», ἀλλ' «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἦτο γεμάτη ἡ γῆ ἀπὸ ἀδικίαν». Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «Ἐφθάρη», ἐφανέρωσεν ὁλόκληρον τὴν κακίαν αὐτῶν. Οὔτε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἦσαν ὑπεύθυνοι δι' ἕνα καὶ δύο ἁμαρτήματα. Ὅλας δὲ τὰς παρανομίας διέπραττον χωρὶς περιορισμόν. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε, «καὶ ἦτο γεμάτη ἡ γῆ ἀπὸ ἀδικίαν». Τὴν

20. Γεν. 3, 19.

κακίαν δὲ δὲν ἔπραττον ἁπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ κάθε ἁμαρτίαν μὲ μεγάλην ἔμφασιν ἐπεδείκνυον. B Παρατήρησε δέ, ὅτι εἰς τὸ ἑξῆς δὲν ἀνέχεται οὔτε ἁπλῶς νὰ μνημονεύσῃ αὐτούς. Τοὺς ὀνομάζει δὲ μὲ τὸ ὄνομα τῆς γῆς, διὰ νὰ δείξῃ καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας καὶ τὸ μέγεθος τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ. «Ἦτο δὲ ἡ γῆ διεφθαρμένη», λέγει, «ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο σημαίνει, ὅτι τὰ πάντα ἔκαναν ἀντίθετα πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καταπατοῦντες τὰς ἐντολὰς Αὐτοῦ καὶ ἔχοντες προδώσει, ἕνεκα τῆς ἰδικῆς των ἀδιαφορίας, τὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος εἶναι τοποθετημένος εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. «Καὶ ἦτο γεμάτη ἡ γῆ ἀπὸ ἀδικίαν» λέγει. Εἶδες, ἀγαπητέ, πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἁμαρτία; Καὶ πῶς κάνει εἰς τὸ ἑξῆς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἀναξίους τοῦ ὀνόματός των, (ἀναξίους δηλαδὴ) νὰ ὀνομάζωνται ἄνθρωποι; C Ἄκουε πάλιν καὶ τὰ ἑξῆς. «Καὶ εἶδε Κύριος ὁ Θεὸς ὅτι ἡ γῆ ἦτο διεφθαρμένη». Παρατήρησε, ὅτι πάλιν ὀνομάζει αὐτοὺς γῆν. Ἔπειτα, ἐπειδὴ ὠνόμασεν αὐτοὺς γῆν καὶ πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανείς, ὅτι αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ τὴν αἰσθητὴν γῆν, λέγει: «διότι πᾶσα σὰρξ εἶχεν ἐκτραπῆ τῆς θείας ὁδοῦ ἐπάνω εἰς τὴν γῆν». Οὔτε τώρα τοὺς ἐθεώρησεν ἀξίους νὰ τοὺς ὀνομάσῃ ἀνθρώπους. Μόνον δὲ μὲ τὸ ὄνομα τῆς σαρκὸς ἐπιθυμεῖ νὰ φανερώσῃ εἰς ἡμᾶς, ὅτι αὐτὰ δὲν τὰ λέγει διὰ τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι περιβάλλονται μὲ σάρκα καὶ κατανάλωσαν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὰς γηΐνας πράξεις. Διότι εἶναι συνήθεια εἰς τὴν Γραφήν, D ὅπως πολλὲς φορὲς εἴπαμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας, νὰ ὀνομάζῃ μὲ τὸ ὄνομα τῆς σαρκός, ἐκείνους, ποὺ ἐπέδειξαν σαρκικὸν φρόνημα καὶ δὲν ἐπεδίωξαν τίποτε τὸ ὑψηλόν. Τὸ ἴδιο λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος; «Ὅσοι δὲ ὑπακούουν εἰς τὴν σάρκα, δὲν δύνανται νὰ ἀρέσουν εἰς τὸν Θεόν».[21] Τί λοιπόν; Αὐτός, ποὺ λέγει αὐτὰ δὲν περιεβάλλετο μὲ σάρκα; Δὲν λέγει αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὅτι δηλαδή, ὅσοι περιβάλλονται σάρκα δὲν δύνανται νὰ ἀρέσουν αὐτοὶ εἰς τὸν Θεόν. (ἐννοεῖ) Ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν σημασίαν δίδουν εἰς τὴν ἀρετήν, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται πάντοτε τὰ σαρκικά, οἱ ὁποῖοι σύρονται μὲ μανίαν πρὸς τὰς ἡδονὰς τῆς σαρκὸς καὶ οἱ ὁποῖοι οὐδόλως φροντίζουν διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἀσώματον ψυχήν. Ἀφοῦ λοιπόν, μὲ αὐτά, ποὺ ἔχουν λεχθῆ, E μᾶς ἐδίδαξεν ἡ Ἁγία Γραφὴ διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτη-

21. Ρωμ. 8, 8.

μάτων, τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας, τὸ μέγεθος τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ πρώτην καὶ δευτέραν καὶ τρίτην φορὰν γῆν, ἕνεκα τῆς ἀπασχολήσεώς των μὲ τὰ παράνομα ἔργα καὶ τοὺς ἐκάλεσε μὲ τὸ ὄνομα τῆς σαρκός, ἀφοῦ τοὺς ἀπεστέρησε τοῦ ὀνόματος τῆς κοινῆς φύσεως, μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀκολουθοῦν φανερώνει εἰς ἡμᾶς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ὑπερβολικὴν συγκατάβασιν αὐτοῦ. Τί δὲ λέγει; «Καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε».

220 A Παρατήρησε τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης. Ὡσὰν φίλος πρὸς φίλον ἀνακοινώνει ἀκολούθως εἰς τὸν δίκαιον περὶ τῆς τιμωρίας, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, καὶ λέγει: «Τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε, διότι ἡ γῆ ἐγέμισεν ἀπὸ τὰς ἀδικίας αὐτῶν. Ἰδοὺ θὰ καταστρέψω αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν». Τί σημαίνει, ὅτι «ἔφθασε τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀνθρώπων»; Πολλὴν μακροθυμίαν ἔδειξα, λέγει, μεγάλην ἀνεξικακίαν, διότι δὲν ἤθελον νὰ ἐπιβάλω αὐτὴν τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἐπιβάλω. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ ὑπερβολικὸν μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων τους ὡδήγησεν αὐτοὺς εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, B πρέπει νὰ τεθῇ τέλος καὶ νὰ ἀποκοπῇ ἡ κακία αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ προχωρήσουν περισσότερον. «Διότι», λέγει, «Ἔφθασε τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀνθρώπων». Παρατήρησε καὶ ἐδῶ πῶς ὁμιλεῖ. Ὅπως εἶπε πιὸ ἐπάνω «ἡ καρδία παντὸς ἀνθρώπου ἀσχολεῖται»,[22] ἔτσι καὶ τώρα «ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ τέλος». Διότι, λέγει, ὅλοι συμφωνοῦν. Ἐδραπέτευσαν[23] πρὸς τὴν παρανομίαν καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρῃς κάποιον μέσα εἰς τόσον πλῆθος, ὁ ὁποῖος νὰ κάνῃ λόγον διὰ τὴν ἀρετήν. «Ὁ καιρός», λέγει, «ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε». Καιρός! Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἔφθασεν ὁ καιρός, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις καὶ νὰ σταματήσῃ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀποστήματος. «Ἔφθασε τὸ τέλος ὅλων τῶν ἀνθρώπων». C Ἄφησαν τοὺς ἑαυτούς των νὰ παρασυρθοῦν εἰς τὰς παρανόμους πράξεις ἔτσι, ὡσὰν νὰ μὴ τοὺς ἔβλεπε κανείς, ὁ ὁποῖος νὰ πρόκειται νὰ ζητήσῃ εὐθύνας διὰ τὰ σφάλματά τους.[24] Δὲν ἀντελαμβάνοντο,

22. Γεν. 6, 5.
23. Ὁ ἁμαρτωλὸς χαρακτηρίζεται ὡς δραπέτης, διότι δι' ἐλευθέρας βουλήσεως ἔχει ἐγκαταλείψει τὴν αἰωνίαν ἀποστολήν του.
24. Βασικὴ ἀδυναμία τῶν ἀνθρώπων νὰ θέλουν νὰ πράττουν τὰς παρανομίας, ὅταν δὲν τοὺς βλέπουν οἱ ἄλλοι. Ὁ φόβος τῆς εὐθύνης εἶναι ἐν πολλοῖς ἡ αἰτία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νόμου καὶ οὐχὶ ἡ ἀγαθὴ προαίρεσις.

ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διαφύγουν τῆς προσοχῆς τῆς ἰδικῆς μου,[25] ὁ ὁποῖος τοὺς δίδω τὴν ὕπαρξιν τῆς ζωῆς, τοὺς ἐχάρισα τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν, καὶ παρέχω τὴν ἀφθονίαν τόσων ἀγαθῶν. Τὸ τέλος, λοιπόν, ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε. Ἔπειτα, ὡσὰν νὰ ἀπολογῆται εἰς τὸν δίκαιον καὶ νὰ δεικνύῃ, ὅτι τὸ μέγεθος τῶν ἀνθρωπίνων ἁμαρτημάτων ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς αὐτὴν τὴν ἀγανάκτησιν, λέγει, «ὅτι ἡ γῆ ἦτο πλήρης ἀπὸ τὰς ἀδικίας αὐτῶν». Διότι, λέγει, μήπως παρέλειψαν κάτι, ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβάλλουν εἰς τὴν κακίαν; Τόσην μεγάλην κακίαν ἔδειξαν, ὥστε εἰς τὸ ἑξῆς νὰ ἐκχειλίζῃ αὐτὴ καὶ ὁλόκληρος ἡ γῆ νὰ ἔχῃ πλημμυρίσει ἀπὸ τὴν κακίαν. D Διὰ τοῦτο, λοιπόν, καὶ αὐτοὺς θὰ καταστρέψω καὶ τὴν γῆν. «Ἰδού», λέγει, «θὰ καταστρέψω καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν». Ἐπειδὴ προηγουμένως οἱ ἴδιοι μὲ τὰς παρανόμους πράξεις τους διέφθειραν τοὺς ἑαυτούς των, διὰ τοῦτο θὰ ἐπιφέρω ὁλοκληρωτικὴν καταστροφὴν καὶ θὰ ἐξαφανίσω καὶ αὐτοὺς καὶ τὴν γῆν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκτήσῃ ἡ γῆ ἕνα εἶδος καθαριότητος καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀκαθαρσίαν τοῦ πλήθους τῶν ἁμαρτημάτων. Πρέπει νὰ κατανοήσῃς, λοιπόν, ποίαν ψυχικὴν δύναμιν ἦτο φυσικὸν νὰ ἔχῃ αὐτὸς ὁ δίκαιος διὰ νὰ ἀκούῃ αὐτὰ τὰ λόγια ἀπὸ τὸν Κύριον. Ἔστω κι ἂν εἶχε βαθεῖαν συνείδησιν τῆς μεγάλης ἀρετῆς του, E ὅμως δὲν ἤκουε χωρὶς πόνον τὰ λεγόμενα. Τοῦτο, διότι τὸ γένος τῶν δικαίων εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀγάπην καὶ εὐκόλως θὰ προτιμοῦσε νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα, χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ἄλλων».[26] Λοιπόν, πῶς ἦτο δυνατόν, μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ θαυμάσιος αὐτὸς ἄνθρωπος νὰ διατηρῇ τὴν ψυχραιμίαν του, ὅταν ὑπογραμμίζῃ πλέον εἰς τὸν νοῦν του τὴν καταστροφὴν ὅλων, καὶ τὴν φθορὰν ὁλοκλήρου τῆς κτίσεως, χωρὶς ἴσως νὰ ὑποπτεύεται, οὔτε διὰ τὸν ἑαυτόν του, κάποιαν ἐλπίδα σωτηρίας; Διότι ποτὲ μέχρι τώρα δὲν ἦτο αὐτὸ φανερόν. Διὰ νὰ μὴ ταράσσεται, λοιπόν, εἰς τὴν σκέψιν καὶ διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ ἔχῃ μίαν μικρὰν[27] παρηγορίαν 221 A μέσα εἰς τὴν

25. Ἰὼβ 38, 2. Ἰερ. 17, 10. Παρμ. 15, 3. Σοφ. Σειρ. 23, 19.
26. Ρωμ. 12, 15.
27. Ὄχι διότι ἦτο μικρὰ ἡ ὑπόθεσις τῆς σωτηρίας τοῦ Νῶε, ἀλλὰ διότι ὁ Δίκαιος ἐνδιαφέρεται περισσότερον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ θυσιασθῇ ὑπὲρ αὐτῶν, ὡς ὁ Χριστός. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἀναλογικῶς ἦτο μικρὰ ἡ σωτηρία τοῦ ἑνός, ἔναντι τῆς καταστροφῆς τῶν πολλῶν.

τόσον μεγάλην θλῖψιν, ἀφοῦ ὡμίλησεν εἰς αὐτὸν διὰ τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν τῶν ἄλλων καὶ ὅτι ἔφθασε πλέον ὁ καιρός, ποὺ ἀπαιτεῖ νὰ δεχθοῦν αὐτοὶ τὴν βαθεῖαν τομήν, λέγει πρὸς αὐτόν: Ἐκεῖνοι μὲν θὰ ὁδηγηθοῦν εἰς κοινὴν καταστροφήν, «Σὺ[28] ὅμως κατασκεύασε διὰ τὸν ἑαυτόν σου κιβωτόν». Τί σημαίνει «Σὺ δέ»; Ἐπειδὴ δὲν ἔλαβες μέρος εἰς τὴν κακίαν τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἔζησες ὅλην τὴν ζωήν σου μὲ ἀρετήν, διὰ τοῦτο σοῦ δίδω ἐντολὴν νὰ κατασκευάσῃς κιβωτὸν «ἐκ ξύλων τετραγώνων, ποὺ νὰ μὴ σαπίζουν.[29] Νὰ χωρίσῃς τὴν κιβωτὸν εἰς μικρὰ διαμερίσματα. Ἄλειψέ την μὲ πίσσαν ἀπ' ἔξω καὶ ἀπὸ μέσα. Τὸ μῆκος τῆς κιβωτοῦ πρέπει νὰ εἶναι τριακοσίων πήχεων,[30] τὸ πλάτος πεντήκοντα καὶ τὸ ὕψος τριάκοντα. B Συναρμολογῶν δὲ τὰ ξύλα θὰ κατασκευάσῃς τὴν κιβωτόν. Νὰ κατασκευάσῃς εἰς αὐτὴν ὀροφὴν μὲ κλίσιν ἑνὸς πήχεως. Τὴν εἴσοδον νὰ κατασκευάσῃς εἰς τὰ πλάγια. Νὰ κατασκευάσῃς πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον πάτωμα». Παρατήρησε τὴν ἀπερίγραπτον δύναμιν καὶ συγκατάβασιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φιλανθρωπίαν αὐτοῦ, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει πᾶσαν λογικήν. Διατάσσων αὐτὸν νὰ κατασκευάσῃ τὴν κιβωτόν, ἀφοῦ τοῦ ἔδειξε καὶ τὸν τρόπον τῆς κατασκευῆς, καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος, ταυτοχρόνως καὶ πρόνοιαν λαμβάνει διὰ τὸν δίκαιον, καὶ τὴν μεγίστην παρηγορίαν δίδει εἰς αὐτόν, ὑπογραμμίζων μὲ τὴν κατασκευὴν ἐλπίδας σωτηρίας δι' αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ μὴ λάβουν πεῖραν τῆς ἀγανακτήσεως, C ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τόσα ἡμάρτησαν, ἀφοῦ, διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ, συνειδητοποιήσουν τὴν ἔννοιαν τῶν πράξεών τους καὶ ἐπιδείξουν μετάνοιαν.[31] Οὔτε πάλιν ἦτο ὀλίγος ὁ χρόνος, ποὺ ἐδόθη εἰς αὐτοὺς πρὸς μετάνοιαν, διὰ τῆς κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ. Καὶ πάρα πολὺς ἦτο καὶ ἀρκετὸς νὰ συγκεντρωθοῦν ἀπὸ φόβον εἰς τὴν διόρθωσιν τῶν σφαλμάτων, ἐὰν δὲν ἦσαν ὑπερβολικὰ ἀγνώμονες. Ἦτο δὲ φυσικόν, κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτούς, ὅταν θὰ ἔβλεπε τὸν δίκαιον

28. Ἡ λέξις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο'.
29. Ἡ λέξις «σαπίζουν» δὲν ὑπάρχει οὔτε εἰς τοὺς Ο' οὔτε εἰς τὸ ἑβραϊκὸν κείμενον. Προστίθεται ὅμως εἰς τοὺς Ο' ἡ φράσις «Καὶ οὕτω ποιήσεις τὴν κιβωτόν».
30. Ὁ ἑβραϊκὸς πῆχυς εἶναι 0, 52 μ. (Κατ' ἄλλους (Kautzsch) 0,437). Ἑπομένως ἡ κιβωτὸς ἦτο 156 μ. Χ 26 μ. Χ. 16 μ. = 64896 μ. (Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ὑπόμν. εἰς τὴν Γένεσιν σ. 81).
31. «Ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησε οὐδὲ τέρπεται ἐπὶ ἀπωλείᾳ ζώντων» (Σοφ. Σολ. 1, 13). Ὅταν ὅμως τιμωρῇ σκοπὸν ἔχει καὶ πάλιν τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. (Πρβλ. καὶ Γεν. 3, 22 - 23).

νὰ φτιάχνῃ τὴν κιβωτόν, νὰ ζητῇ νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς κατασκευῆς. Ἔπειτα, ἀφοῦ θὰ ἐμάθαινε τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Θεοῦ, νὰ ἔλθῃ εἰς συναίσθησιν τῶν ἁμαρτημάτων του, ἐὰν θὰ ἤθελε.[32] D Ἐκεῖνοι ὅμως, οὔτε ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἐκέρδησαν κάτι περισσότερον, ὄχι διότι δὲν ἠδύναντο, ἀλλὰ διότι δὲν ἠθέλησαν.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἔδωσεν εἰς τὸν δίκαιον τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ, ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας, τὴν ὁποίαν ἐπρόκειτο νὰ ἐπιβάλῃ, καὶ λέγει: Ἐσὺ μὲν νὰ κατασκευάσῃς αὐτήν, ὅπως σὲ διέταξα, ἐγὼ δὲ θὰ ἀσφαλίσω τὴν οἰκογένειάν σου ὅταν θὰ τελειώσῃς τὴν κατασκευήν. «Ἐγὼ δέ, νά, θὰ ἐπιφέρω κατακλυσμὸν ὕδατος εἰς ὅλην τὴν γῆν, E ὥστε νὰ καταστραφῇ πᾶν ἔμψυχον εὑρισκόμενον κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Κάθε ζωντανὸς ὀργανισμὸς ἐπάνω εἰς τὴν ξηρὰν θὰ ἀποθάνῃ». Παρατήρησε, πῶς δείχνει εἰς αὐτοὺς τὸ μέγεθος τῶν σφαλμάτων τους διὰ τῆς ἀπειλῆς, ὅταν λέγει: «Τὴν ἰδίαν τιμωρίαν θὰ ἐπιβάλω καὶ εἰς τὰ λογικὰ καὶ εἰς τὰ ἄλογα». Διότι, ἀφοῦ ἔχουν προδώσει τὴν πρωτοκαθεδρίαν τους (εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν δημιουργημάτων) καὶ μετέπεσαν εἰς τὴν κακίαν τῶν ἀλόγων, οὐδεμίαν διαφορὰν θὰ ἔχῃ ἡ τιμωρία. «Θὰ ἐπιφέρω δὲ κατακλυσμὸν ὕδατος, ὥστε νὰ καταστραφῇ πᾶν ἔμψυχον εὑρισκόμενον κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν». Καὶ τὰ κτήνη, λέγει, καὶ τὰ πετεινά, καὶ τὰ ἄγρια θηρία, καὶ τὰ κατοικίδια, καὶ ὅσα ἐν γένει εὑρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανόν[33] θὰ καταστραφοῦν. 222 A Διὰ νὰ πληροφορηθῇς δέ, ὅτι δὲν θὰ ἀπομείνῃ τίποτε, λέγει: «Θὰ ἀποθάνῃ κάθε ζωντανὸς ὀργανισμός, ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὴν ξηράν», διότι ἡ οἰκουμένη ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ κάθαρσιν. Τοῦτο ὅμως μὴ σὲ ταράσσῃ, οὔτε νὰ σοῦ δημιουργῇ σύγχυσιν εἰς τὸ λογικόν. Διότι βλέπων τὴν ἀνίατον νόσον αὐτῶν, ἐπιθυμῶ νὰ σταματήσω τὰ ρεύματα τῆς κακίας, διὰ νὰ μὴ θεωρηθοῦν ὑπεύθυνοι διὰ μεγαλυτέρας τιμωρίας. Διὰ τοῦτο καὶ τώρα, κινούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀφοῦ ἀνέμειξα τὴν ἀγανάκτησιν μὲ τὴν ἀγάπην, στέλνω αὐτὴν τὴν τιμωρίαν, διὰ νὰ εἶναι εἰς αὐτοὺς ἀνώδυνος καὶ ἀνεπαίσθητος. Δὲν ἀποβλέπω δὲ εἰς τὸ μέγεθος τῶν ἁμαρτημάτων, οὔτε ἐξετάζω διὰ ποίας τιμωρίας εἶναι ἄξιοι. B Προβλέπων ὅ-

32. Οὔτε ὅταν μᾶς ὁδηγῇ εἰς τὴν σωτηρίαν παραβιάζει τὴν ἐλευθερίαν μας ὁ Θεός, διότι ἄλλως ἡ σωτηρία θὰ ἦτο ἄνευ ἀξίας διὰ τὸν ἄνθρωπον.
33. Ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τοὺς ἰχθῦς καὶ τὰ λοιπὰ ὑδρόβια ζῷα.

μως τὰ μέλλοντα, καὶ εἰς αὐτοὺς θέλω νὰ ἐπιβάλω τὴν τιμωρίαν, ποὺ πρέπει, καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ ζήσουν εἰς τὸ μέλλον, νὰ τοὺς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν φθοράν, ἡ ὁποία θὰ ἐπήγαζεν ἐξ αὐτῶν. Λοιπόν, μὴ γίνεσαι σκυθρωπός, οὔτε νὰ θορυβῆσαι ἀκούων αὐτά. Διότι, ἂν καὶ θὰ ἐπιβληθῇ εἰς ἐκείνους τιμωρία ἀξία τῶν σφαλμάτων τους, ὅμως «μὲ ἐσὲ θὰ συνάψω τὴν διαθήκην μου».[34] Ἐπειδὴ ὅλοι οἱ πρόγονοι ἀπεδείχθησαν ἀνάξιοι καὶ δὲν ἦσαν εὐγνώμονες πρὸς τὰς ἐντολάς μου «μαζί σου εἰς τὸ ἑξῆς θὰ συνάψω τὴν διαθήκην μου». Διότι καὶ ὁ πρωτόπλαστος παρεβίασε τὰς ἐντολάς μου, ὕστερα ἀπὸ τόσας εὐεργεσίας, ἀφοῦ παρεσύρθη εἰς τὴν ἀπάτην. C Καὶ ὁ Κάϊν πάλιν ἐγλίστρησε εἰς τὸν πυθμένα τῆς κακίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐδέχθη, μαζὶ μὲ τὴν κατάραν, τὴν διαρκῆ τιμωρίαν. Ὅμως δὲν ἐσωφρονίσθησαν οἱ μεταγενέστεροι οὔτε μὲ τὰς τιμωρίας αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ προώδευσαν εἰς τὴν κακίαν, ὥστε νὰ περιφρονηθῇ καὶ ἡ γενεαλογικὴ διαδοχὴ αὐτῶν. Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, ἀφοῦ εὗρον τὸν Ἐνὼχ[35] νὰ διατηρῇ τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς, καὶ ἐπειδὴ μοῦ ἦτο ὑπερβολικὰ εὐάρεστος, τὸν μετέθεσα ζῶντα (εἰς τὴν ἄλλην ζωήν). Τοῦτο, διὰ νὰ δείξω εἰς ἐκείνους, ποὺ ἀσκοῦν τὴν ἀρετήν, πόσων ἀμοιβῶν κρίνονται ἄξιοι, καὶ ἐπειδὴ ἤθελον νὰ κάμω τοὺς μεταγενεστέρους ζηλωτὰς τοῦ Ἐνὼχ καὶ νὰ βαδίσουν τὴν ἰδίαν ὁδὸν μὲ ἐκεῖνον. D Ἐπειδὴ λοιπὸν μόνον ἐσένα εὗρον, ἀνάμεσα εἰς τόσον πλῆθος, νὰ δύνασαι νὰ ἐπανορθώσῃς[36] τὴν παράβασιν τοῦ προπάτορος, ὅταν ὅλοι οἱ ἄλλοι ἐστράφησαν πρὸς τὴν κακίαν, «μαζί σου θὰ συνάψω τὴν διαθήκην μου». Διότι ἡ ἔμπρακτος διαγωγή σου σὲ κάνει ἀξιόπιστον νὰ δεχθῇς τὰς ἐντολάς μου.

Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ λυπῆται ἀκόμη ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, ἐνῷ θὰ ἤκουεν αὐτά, ἐπειδὴ θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἀπομείνῃ μόνος, καὶ παρηγορῶν αὐτὸν κατὰ ἕνα τρόπον, πάλιν λέγει:

34. «Διαθήκη». Ἡ λέξις σημαίνει συμφωνίαν δύο συμβαλλομένων, καθ' ἣν ὁ διαθέτων ὑπόσχεται νὰ κάμῃ κάτι, ἐὰν ὁ κληρονόμος τηρήσῃ ἕτερόν τι. Ἐνταῦθα τονίζεται ἡ πρώτη ἔννοια καὶ σημαίνει ὑπόσχεσιν τοῦ διαθέτου Θεοῦ πρὸς τὸν κληρονόμον Νῶε. Ὑπόσχεται νὰ διατηρήσῃ τὸν Νῶε καὶ τοὺς οἰκείους του ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ καὶ νὰ κάμῃ αὐτὸν δεύτερον γενάρχην τῶν ἀπογόνων τῆς σειρᾶς Σὴθ - Κάϊν, οἱ ὁποῖοι κατεστράφησαν διὰ τοῦ κατακλυσμοῦ (ἴδε 8, 17).

35. Γεν. 14, 18 - 20. Ζαχ. 9, 9. Ἑβρ. 7, 1 - 5.

36. Ἡ ἐπανόρθωσις τῆς παραβάσεως τῶν πρωτοπλάστων ἔγκειται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς τηρήσεως τῶν διδομένων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ἔργον διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἐφάνησαν ἄξιοι ἐκεῖνοι.

«θὰ εἰσέλθῃς δὲ εἰς τὴν κιβωτὸν ἐσὺ καὶ τὰ παιδιά σου, ἡ γυναῖκα σου καὶ αἱ γυναῖκες τῶν παιδιῶν σου». Οὗτοι, ἂν καὶ ἦσαν κατώτεροι ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὸν Νῶε, E ὅμως ἦσαν μακρὰν καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν κακίαν τῶν ἄλλων. Ἄλλωστε, ἀπολαμβάνουν τῆς σωτηρίας διὰ τοὺς ἑξῆς δύο λόγους: Πρῶτον μέν, πρὸς τιμὴν τοῦ δικαίου. Εἶναι συνήθεια εἰς τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν νὰ τιμᾷ τοὺς δούλους του καὶ νὰ τοὺς χαρίζῃ πολλάκις τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Τοῦτο ἔπραξε καὶ εἰς τὸν Παῦλον, τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, ὁ ὁποῖος ἐσκόρπισε τὰς ἀκτῖνας τῆς διδασκαλίας του παντοῦ. Ὅταν αὐτὸς ὡδηγεῖτο εἰς τὴν Ρώμην καὶ συνέβη μεγάλη θαλασσοταραχή, ὅταν ὅλοι μέσα εἰς τὸ πλοῖον εἶχον φοβηθῆ διὰ τὴν ἰδίαν τὴν σωτηρίαν τους 323 A καὶ ὅταν δὲν εἶχον πλέον καμμίαν ἐλπίδα σωτηρίας, ἕνεκα τοῦ μεγέθους τῆς τρικυμίας, ἀφοῦ τοὺς μάζεψε ὅλους, εἶπε:[37] «Ἄνδρες,[38] νὰ ἔχετε θάρρος, διότι ἀπὸ ἡμᾶς[39] δὲν θὰ χαθῇ καμμία ψυχή, εἰμὴ μόνον τὸ πλοῖον. Διότι αὐτὴν τὴν νύκτα ἐνεφανίσθη εἰς ἐμὲ ὁ Ἄγγελος τοῦ Θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκω, τὸν ὁποῖον καὶ λατρεύω, καὶ εἶπε: Παῦλε, μὴ φοβεῖσαι.[40] Ἔχει χαρίσει εἰς ἐσὲ ὁ Θεὸς ὅλους ἐκείνους ποὺ πλέουν μαζί σου». Εἶδες, πῶς ἐξησφάλισε εἰς ἐκείνους τὴν σωτηρίαν ἡ ἀρετὴ τοῦ ἀνδρός; Μᾶλλον δὲ ὄχι μόνον ἡ ἀρετή, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου.[41] Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν συνέβη καὶ τώρα. Πρώτη μὲν αἰτία τῆς σωτηρίας των ἦτο αὐτή. Ἡ ἄλλη δέ, τὸ ὅτι ἤθελε νὰ μείνῃ κάποια ζύμη καὶ ρίζα διὰ τὸ γένος, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ συσταθῇ εἰς τὸ μέλλον. B Ὄχι, διότι ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν Θεὸν νὰ δημιουργήσῃ πάλιν ἄνωθεν, καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸ γένος ἀπὸ ἕνα μόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ ἔτσι τὸ ἠθέλησε, ἀκολουθῶν τὴν φιλάνθρωπον τακτικήν Του.

Παρατήρησε δὲ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα. Ὅπως εἰς τὴν ἀπειλὴν τῆς τιμωρίας εἶπεν, ὅτι θὰ καταστρέψῃ μαζὶ μὲ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ ἑρπετά, καὶ τὰ πετεινά, καὶ τὰ ἄγρια θηρία,

37. Πράξ. 27, 22 - 24.

38. Ἡ λέξις δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον τῆς Κ. Δ. Εἶναι ὅμως συνήθης εἰς τὸν Παῦλον.

39. Εἰς τὴν Κ. Δ. ὑπάρχει «ὑμᾶς».

40. Παραλείπει ὁ Χρυσόστομος τὴν φράσιν τοῦ κειμένου «Καίσαρί σε δεῖ παραστῆναι».

41. Ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀποτέλεσμα δύο παραγόντων, τῆς θείας χάριτος ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας ἀφ' ἑτέρου.

Ἔτσι καὶ τώρα, πρὸς χάριν τοῦ δικαίου, διατάσσει νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ ἐξ αὐτῶν ἕνα ζεῦγος ἀπὸ κάθε εἶδος. C Τοῦτο θὰ εἶναι τὸ σπέρμα καὶ ἡ ἀκολουθία ἀφετηρία δι' ὅλον τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ὑπάρξῃ μελλοντικῶς. «Καὶ θὰ εἰσαγάγῃς», λέγει, «εἰς τὴν κιβωτὸν ἀνὰ δύο ἀπὸ κάθε εἶδος, καὶ ἀπὸ τὰ κατοικίδια,[42] καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄγρια θηρία καὶ ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ζῷα, διὰ νὰ τρέφωνται μαζί σου. Κάθε ζευγάρι θὰ ἀποτελῆται ἀπὸ ἕνα ἀρσενικὸν καὶ ἀπὸ ἕνα θηλυκόν. Θὰ πάρῃς μαζί σου ἀπὸ ὅλα τὰ εἴδη τῶν πτηνῶν, ἀπὸ ὅλα[43] τὰ εἴδη τῶν κατοικιδίων ζώων, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ εἴδη τῶν ἑρπετῶν, τὰ ὁποῖα ἕρπουν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Θὰ ληφθοῦν κατὰ ζεύγη, θὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ θὰ τρέφωνται μαζί σου.[44] Θὰ εἶναι τὸ ἕνα ἀρσενικὸν καὶ τὸ ἄλλο θηλυκόν».

Ταῦτα νὰ μὴ τὸ παρέλθῃς ἀβασάνιστα, ἀγαπητέ. Προσπάθησε νὰ κατανοήσῃς πόσος φόβος ἐγεννᾶτο εἰς τὸν δίκαιον, ὅταν ἐσκέπτετο τὴν φροντίδα ὅλων αὐτῶν. D Δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ φροντὶς διὰ τὴν γυναῖκα του, τὰ παιδιά του καὶ διὰ τὰς συζύγους αὐτῶν, ἀλλὰ προσετίθετο καὶ ἡ μέριμνα καὶ ἡ διατροφὴ τόσων ἀλόγων ζώων. Ὅμως περίμενε ὀλίγον καὶ θὰ ἴδῃς τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον κάνει ἐλαφρὰν διὰ τὸν δίκαιον τὴν φροντίδα, ποὺ πρέπει ἀμέσως νὰ ἀναλάβῃ. «Σὺ δὲ θὰ πάρῃς μαζί σου», λέγει, «ἀπὸ ὅλας τὰς τροφάς, τὰς ὁποίας τρῶτε, θὰ τὰς ἀποθηκεύσῃς πλησίον σου, ὥστε νὰ χρησιμεύσουν ὡς τροφὴ εἰς ἐσὲ καὶ εἰς αὐτά». Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι σὲ ἐγκαταλείπω χωρὶς νὰ φροντίζω δι' ἐσέ. Διότι, ἰδού, σοῦ δίδω ἐντολὴν νὰ εἰσαγάγῃς εἰς τὴν κιβωτὸν ὅλα τὰ ἀπαραίτητα καὶ διὰ τὴν ἰδικήν σας διατροφὴν καὶ διὰ τὴν διατροφὴν τῶν ἀλόγων, ὥστε οὔτε ἐσεῖς νὰ πεινάσετε καὶ νὰ στενοχωρηθῆτε, E οὔτε τὰ ἄλογα νὰ καταστραφοῦν, διότι δὲν θὰ ἔχουν τὴν κατάλληλον τροφήν. «Ὁ Νῶε», λέγει, «ἔκαμεν ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα τὸν διέταξεν ὁ Κύριος. Τὰ ἔπραξε δέ, ὅπως τὸν διέταξε». Πρόσεχε, παρακαλῶ καὶ ἐδῶ τὸ μέγα ἐγκώμιον. «Ἔκανε», λέγει «ὁ Νῶε ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τὸν διέταξεν Κύριος ὁ Θός». Ἀπὸ ὅσα τὸν διέταξε νὰ πράξῃ, δὲν ἔπραξε τὸ ἕνα καὶ παρημέλησε τὸ ἄλλο, ἀλλὰ ἐπραγματοποίησεν ὅλα, ὅσα περιελάμβανεν ἡ ἐντολή. Μάλιστα δὲ τὰ ἐπραγματοποίησεν ἔτσι ἀκριβῶς, ὅπως τοῦ εἶπε. Δὲν παρέλειψε τίποτε, ἀλλὰ τὰ ἐξεπλήρωσεν ὅλα. Ἔτσι ἔδειξε καὶ μὲ τὰ ἔργα του, ὅτι δικαίως ἠξιώθη νὰ λάβῃ τὴν εὔνοιαν τοῦ Δεσπότου. 224 A Αὐτὴ ἡ μαρτυρία, τὴν ὁποίαν ἔλαβεν ὁ δίκαιος ἐκ μέρους τῆς Ἁγίας Γραφῆς, πόσων στεφάνων δὲν θὰ ἦτο ἀξία; Διότι ποῖος θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι εὐτυχέστερος ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἐπραγματοποίησεν ὅλας τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε τόσον μεγάλην ὑπακοὴν εἰς αὐτάς; Διὰ νὰ μάθῃς δὲ πόσης προειδοποιήσεως ἀξιοῦται διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ δίκαιος ἐκ μέρους τοῦ Δημιουργοῦ τοῦ σύμπαντος, ἄκουσε καὶ τὰ ἀκόλουθα: «Εἶπε δὲ πρὸς τὸν Νῶε ὁ Κύριος ὁ Θεός. Νὰ εἰσέλθῃς μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειάν σου εἰς τὴν κιβωτόν». Ἔπειτα διὰ νὰ μάθωμεν, ὅτι ἡ σωτηρία τοῦ δικαίου δὲν εἶναι μόνον προϊὸν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ δίδεται εἰς αὐτὸν καὶ ὡς ἀμοιβὴ διὰ τοὺς κόπους του καὶ ὡς ἀνταπόδοσις διὰ τὴν ἀρετήν του, λέγει: B Διὰ τοῦτο σὲ διατάσσω νὰ εἰσέλθῃς μὲ τὴν οἰκογένειάν σου εἰς τὴν κιβωτὸν «διότι ἐσὲ εὗρον δίκαιον ἐνώπιόν μου εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν». Εἶναι μεγάλη ἡ μαρτυρία καὶ ἀξιόπιστος. Διότι τί μεγαλύτερον εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ αὐτήν, ὅταν τοιαύτην ἀπόφασιν ἐκφράζῃ περὶ τοῦ δικαίου ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργὸς ὁ ὁποῖος τὸν ἔφερεν εἰς τὴν ζωήν; «Διότι», λέγει, «ἐσὲ εὗρον νὰ εἶσαι δίκαιος ἐνώπιόν μου». Ἀληθὴς ἀρετὴ εἶναι αὐτή, τὴν ὁποίαν ἐπιδεικνύει κανεὶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὅταν χαρακτηρισθῇ τοιαύτη ἀπὸ τὸ μάτι τοῦ Θεοῦ, ποὺ δὲν παραλογίζεται.[45] Ἔπειτα διὰ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς τὸ μέτρον τῆς ἀρετῆς, τὸ ὁποῖον ἐζήτει τότε ἀπὸ τὸν δίκαιον, (διότι δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ προσφέρεται τὸ ἴδιον μέτρον ἀρετῆς ἀπὸ τὸν κάθε ἕνα, C ἀλλὰ εἰς ἑκάστην ἐποχὴν ἐπιζητεῖ διάφορον μέτρον ἀρετῆς), λέγει: «διότι σὲ εἶδον νὰ εἶσαι δίκαιος ἐνώπιόν μου εἰς τὴν γενεὰν αὐτήν», ἡ ὁποία ἐξέκλινεν εἰς τόσην κακίαν, εἰς τὴν γενεὰν αὐτὴν τὴν πονηράν, ἡ ὁποία ἐπέδειξε τόσην ἀχαριστίαν. Ἐσὲ εἶδον δίκαιον, ἐσένα μόνον εὗρον εὐγνώμονα, ἐσένα εἶδον νὰ δείχνῃς μεγάλο ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀρετήν. Ἐσὺ μόνος εὑρέθης δίκαιος ἐνώπιόν μου, ὅταν ὅλοι αὐτοὶ ἐβάδιζον εἰς τὴν καταστροφήν.

42. Εἰς τοὺς Ο' ὑπάρχει καὶ τὸ «καὶ ἀπὸ πάντων τῶν ἑρπετῶν».
43. Δὲν ὑπάρχει εἰς τὸ κείμενον τοῦ Χρυσοστόμου. Ἐπίσης οὔτε ἡ λέξις «πάντων», ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ ἑρπετά.
44. Ἀντὶ τοῦ «μετὰ σοῦ» τῶν Ο' ὁ Χρυσόστομος ἔχει «μετὰ σεαυτοῦ».

45. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰ κατηγορήματα τοῦ καλοῦ, τοῦ ἐγκράτου, τοῦ δικαίου κ.λ.π. ἂν αὐτὰ δὲν ἀναφέρωνται εἰς τὸν Θεόν. Ἡ συνήθης κοσμικὴ χρησιμοποίησις τῶν τοιούτων ὅρων ἀποτελεῖ πλήρη παραφθορὰν τῶν ἐννοιῶν.

Ἐσένα διατάσσω νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν κιβωτὸν μὲ ὅλην τὴν οἰκογένειάν σου. Ἀπὸ τὰ καθαρὰ[46] δὲ ζῶα νὰ εἰσαγάγῃς ἀνὰ ἑπτὰ ζεύγη ἀπὸ κάθε εἶδος. D Ἐπειδὴ προηγουμένως διέταξε νὰ εἰσαχθῇ ἕνα ζεῦγος ἀπὸ ὅλα ἀδιακρίτως, δι' αὐτὸ λέγει τώρα «ἀπὸ τὰ καθαρὰ μὲν ἀνὰ ἑπτὰ ζεύγη, ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα δὲ ἀνὰ ἓν ζεῦγος, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἕνα ἀρσενικὸν καὶ ἀπὸ ἕνα θηλυκόν». Ἔπειτα διὰ νὰ διδάξῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς προσέθεσε «διὰ νὰ διαιωνίσουν τὸ εἶδος των ἐπάνω εἰς ὅλην τὴν γῆν».

Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάσωμεν ἐδῶ καὶ νὰ ἴδωμεν, ἀπὸ ποῦ ἐγνώριζεν ὁ δίκαιος, ποῖα ἀπὸ τὰ ζῶα ἦσαν καθαρὰ καὶ ποῖα ἀκάθαρτα. Διότι οὐδέποτε μέχρι τότε ἔγινεν ἡ διάκρισις αὐτή, τὴν ὁποίαν βραδύτερον διὰ νόμου καθώρισεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν τὸ ἐγνώριζεν; Ἐκ φύσεως, καθοδηγούμενος ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, ἡ ὁποία ἔχει ἀποθησαυρισθῆ μέσα εἰς τὴν φύσιν.[47] Μαζὶ δὲ μὲ τὴν φύσιν τοῦ τὸ ὑπηγόρευσεν καὶ τὸ λογικόν.[48] E Ἄλλως, οὐδὲν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀκάθαρτον. Διότι, πῶς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀκάθαρτον κάποιο δημιούργημα, ἀφοῦ ἔχει ἐκφρασθῆ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτῶν μιὰ γιὰ πάντα, καὶ ἀφοῦ ἐτόνισεν ἡ Ἁγία Γραφὴ ὅτι «εἶδεν ὁ Θεὸς ὅτι ὅλα ὅσα ἐδημιούργησεν ἦσαν πολὺ καλά»;[49]

Ἑπομένως λοιπὸν ἡ φύσις ἔκαμε τὴν διάκρισιν αὐτήν, κινουμένη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτόν της. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀληθές, πρόσεξε αὐτά, ποὺ συμβαίνουν ἀκόμη καὶ σήμερον, ὅτι δηλαδὴ εἰς μερικὰ μέρη ὡρισμένοι ἀποφεύγουν μερικὰ φαγητὰ ὡς ἀκάθαρτα καὶ ὄχι σύμφωνα πρὸς τὸν νόμον, ἐνῷ μερικοὶ ἐξ αὐτῶν τρώγουν, διότι ἡ συνήθεια τοὺς ὁδηγεῖ εἰς τὴν πρᾶξιν αὐτήν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τότε, αὐτὴ ἡ γνῶσις, ποὺ ἦτο τοποθετημένη μέσα εἰς τὸν δίκαιον ἐδίδασκε, 225 A ποῖα μὲν ἦσαν κατάλληλα πρὸς διατροφὴν καὶ ποῖα ἐθεωροῦντο ἀκάθαρτα, χωρὶς ὅμως νὰ εἶναι. Λέγε μου, διὰ ποῖον λόγον θεωροῦμεν ἀκάθαρτον τὸν ὄνον, ἐνῷ δὲν τρώγει τίποτε ἄλλο ἀπὸ καρπούς; Διατί μερικὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ τετράποδα θεωροῦμεν κατάλληλα πρὸς

46. Β' Κορινθ. 6, 17. Ἡσ. 52, 11. Λευιτ. 19, 19.
47. Φύσις εἶναι τὸ σύνολον τῶν δυνατοτήτων, τὰς ὁποίας ὁ Θεὸς ἔθεσεν εἰς τὰ δημιουργήματά του.
48. Γίνεται διάκρισις μεταξὺ φύσεως καὶ λογικοῦ. Εἶναι δύο παράγοντες, μέσῳ τῶν ὁποίων λαμβάνει χώραν ἡ ἀποκάλυψις τοῦ θείου θελήματος.
49. Γεν. 1, 31. Πράξ. 10, 15.

διατροφήν, ἐνῷ αὐτὰ τρώγουν ἀκάθαρτες τροφές; Ἔτσι, ἡ γνῶσις, ποὺ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν φύσιν, ἔγινε διδάσκαλος αὐτῶν. Κατ' ἄλλον δὲ τρόπον, εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν, ὅτι καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τὸν διέταξεν, ἐφανέρωσεν εἰς αὐτὸν τὴν γνῶσιν αὐτήν. Περὶ τῶν καθαρῶν ὅμως καὶ τῶν ἀκαθάρτων ἔχομεν ὁμιλήσει ἀρκετά.

B Πάλιν ὅμως ἀνακύπτει δι' ἡμᾶς ἄλλο ζήτημα.[50] Διατί νὰ εἰσαχθοῦν ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα μὲν ἕνα ζευγάρι, ἀπὸ δὲ τὰ καθαρὰ ἑπτὰ ζευγάρια; Καὶ πάλιν, διατί ἑπτὰ καὶ ὄχι ἓξ ἢ ὀκτώ; Ἴσως μακρυγοροῦμε. Ἀλλ' ἐὰν ἐπιθυμῆτε καὶ δὲν ἐκουράσθητε, μὲ συντομίαν θὰ διδάξω εἰς τὴν ἀγάπην σας, ὅσα θὰ ἐπιτρέψῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ.

Δι' αὐτὰ τὰ θέματα πολλοὶ λέγουν πολλὰ παραμύθια, καὶ ὁρμώμενοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐπιδεικνύουν διαφόρους παρατηρήσεις ἀριθμῶν. Τὸ ὅτι δὲ δὲν ὑπάρχει παρατήρησις, ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ ἐπιχειρεῖ νὰ τὰ δημιουργῇ ἡ ἄκαιρος περιέργεια τῶν ἀνθρώπων, C ἀπὸ ὅπου προῆλθον καὶ αἱ πλεῖσται ἀπὸ τὰς αἱρέσεις,[51] ἀμέσως πολὺ καλὰ θὰ γνωρίσετε. (Διὰ νὰ φανῇ δὲ ὅτι ἀντλοῦμεν ἀπὸ περιουσίαν[52] τὰ ἐπιχειρήματά μας καὶ διὰ νὰ κάμωμεν νὰ σιωπήσουν ὅσοι εἰσάγουν, νεωτερίζοντες, τὰς προσωπικάς των σκέψεις). Εὑρίσκομεν εἰς τὰς Γραφὰς νὰ σώζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὁ ἀριθμὸς τῆς συζυγίας περισσότερον. Διότι καὶ ὅταν ἀπέστελλε τοὺς μαθητάς, δύο - δύο τοὺς ἀπέστελλε, καὶ ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν δώδεκα, καὶ τὰ Εὐαγγέλια τέσσαρα εἶναι κατὰ τὸν ἀριθμόν. Αὐτὰ ὅμως εἶναι περιττὸν νὰ ἐπιδροῦν καὶ νὰ διαταράσσουν τὴν σκέψιν σας, ἐφ' ὅσον ἔχετε διδαχθῆ μία γιὰ πάντα νὰ κλείετε τὰ αὐτιά σας εἰς τὰ τοιαῦτα κηρύγματα. Εἶναι ὅμως ἀνάγκη νὰ εἴπωμεν, διὰ ποῖον λόγον ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὴν κιβωτὸν ἀπὸ τὰ καθαρὰ ζῶα ἀνὰ ἑπτὰ ζευγάρια. D Ἡ προσταγὴ νὰ εἰσέλθουν περισσότερα καθαρὰ ἐδόθη διὰ νὰ ἔχῃ κάποιαν παρηγο-

50. Ὁ ὁμιλητὴς εὑρίσκει μόνος τὰ προβλήματα, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ γεννηθοῦν εἰς τὸν ἀκροατήν, τὰ τοποθετεῖ καὶ ἀκολούθως προβαίνει εἰς τὴν λύσιν.
51. Αἱ παρερμηνεῖαι τῆς Γραφῆς καὶ αἱ πλεῖσται τῶν αἱρέσεων ἔχουν ὡς αἰτίαν τὴν ἔλλειψιν θεολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς παρατηρήσεως καὶ τὴν περιέργειαν.
52. Ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ αἱ περὶ αὐτῆς ἀντιλήψεις τῶν ἀνθρώπων εἶναι τόσον γνωσταὶ εἰς τὸν Χρυσόστομον, ὥστε δύναται νὰ ὁμιλῇ περὶ αὐτῶν ὡς ἐκ περιουσίας.

ρίαν καὶ ὁ δίκαιος καὶ ἡ οἰκογένειά του, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐτρέφοντο ἐξ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῆτε νὰ μάθετε τὴν αἰτίαν τῆς εἰσόδου ἀνὰ ἑπτὰ ζευγάρια, θὰ εἶναι καὶ τοῦτο μεγίστη ἀπόδειξις, ὅτι ὁ δίκαιος εἶχε φιλόθεον γνώμην. Ὁ Νῶε ἐφ' ὅσον ἦτο δίκαιος, καὶ ἀφοῦ θὰ εἶχεν ἀπολαύσει τόσης φιλανθρωπίας ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου, ὅταν θὰ ἐσώζετο ἀπὸ τόσην τρικυμίαν, καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰς συμφορὰς καὶ τὴν ἔξοδόν του ἀπὸ τὴν κιβωτόν, ἐπρόκειτο νὰ ἐκφράσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τὸν Θεὸν E καὶ νὰ προσφέρῃ εὐχαριστηρίους θυσίας δι' ὅσα συνέβησαν καὶ δι' ὅσα ἀγαθὰ ἐδόθησαν εἰς αὐτόν. Διὰ τοῦτο λοιπόν, ἀφοῦ ἐκ τῶν προτέρων ἐγνώριζεν ὁ Κύριος τὴν εὐγνώμονα διάθεσιν τοῦ Νῶε, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀκρωτηριάσῃ τὰς συζυγίας κάμνων θυσίαν, διατάσσει νὰ εἰσαχθοῦν ἀνὰ ἑπτὰ ζευγάρια ἀπὸ κάθε εἶδος πτηνῶν, ὥστε, ὅταν θὰ ἐσταματοῦσεν ἡ καταστροφή, καὶ τὸ καθῆκον του νὰ πραγματοποιήσῃ καὶ εἰς τὴν συζυγίαν τῶν πτηνῶν καὶ τῶν λοιπῶν ὀρνέων νὰ μὴ δημιουργήσῃ καταστροφήν. 226 A Τοῦτο δὲ θὰ μάθετε, ὅταν θὰ προχωρήσῃ ἡ διδασκαλία καὶ ὅταν θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν σχετικὴν διήγησιν. Θὰ ἴδῆτε δὲ αὐτὸν τὸν δίκαιον νὰ ἐκτελῇ τοῦτο τὸ καθῆκον.

Ἐμάθατε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον διετάχθη νὰ ἐμβάσῃ (ὁ Νῶε) ἀνὰ ἑπτὰ ζευγάρια. Τοῦ λοιποῦ νὰ μὴ ἀνέχεσθε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ λέγουν παραμύθια, οἱ ὁποῖοι παρερμηνεύουν τὰ στοιχειώδη τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ οἱ ὁποῖοι εἰσάγουν εἰς τὴν θείαν διδασκαλίαν τὰ δημιουργήματα τῆς ἰδικῆς των σκέψεως.

Ὅταν λοιπὸν ἔδωσε σαφεῖς κατευθύνσεις δι' ὅλα, καὶ διὰ τὰ πτηνά, καὶ διὰ τὰ καθαρά, καὶ διὰ τὰ ἀκάθαρτα, καὶ διὰ τὴν διατροφὴν αὐτῶν, τότε εἶπε πρὸς τὸν δίκαιον: «Μόνον ἑπτὰ ἡμέραι ὑπολείπονται καὶ θὰ ἐπιφέρω κατακλυσμὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν ἐπὶ σαράντα ἡμερόνυκτα καὶ θὰ καταστρέψω ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ὅλα τὰ δημιουργήματα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησα, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους μέχρι τὰ ἄλογα ζῶα». B Παρατήρησε, παρακαλῶ, καὶ εἰς αὐτὰ τὰ λόγια τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Μετὰ ἀπὸ τόσην [53] μακροθυμίαν καὶ τώρα προλέγει τὸ γεγονὸς πρὶν ἀπὸ

53. «Διὰ τὴν διάρκειαν τῆς κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ ἡ Ἁγία Γραφὴ δὲν ὁμιλεῖ. Κάμνει λόγον μόνον διὰ τὸν χρόνον, ὁ ὁποῖος παρῆλθεν ἀπὸ τῆς ἀναγγελίας τῆς θείας ἐντολῆς μέχρι τῆς ἐκσπάσεως τοῦ κατακλυσμοῦ, ὁ χρόνος δὲ αὐτὸς ἀνέρχεται εἰς 120 ἔτη. Συγκρίνοντες ὅμως τὰ χωρία (Γεν. 5, 31) (πρβλ. 6, 9. 12, 7, 6, 11) συνάγομεν, ὅτι ἡ κατασκευὴ τῆς

ἑπτὰ ἡμέρας. Τοῦτο, διότι ἐπιθυμεῖ μὲ τὸν φόβον νὰ κάμῃ αὐτοὺς περισσότερον λογικοὺς καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν μετάνοιαν. Καὶ τὸ ὅτι προλέγει δι' αὐτὸν τὸν λόγον, διὰ νὰ μὴ ἐπιφέρῃ δηλαδὴ τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε προείπει, ἐνθυμήσου, παρακαλῶ, τὴν περίπτωσιν τῶν Νινευϊτῶν καὶ παρατήρησε πόση διαφορὰ ὑπάρχει μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων. Διότι ὕστερα ἀπὸ τόσα ἔτη, ἀφοῦ ἤκουσαν, ὅτι πλησιάζει ἡ καταστροφή, οὔτε τότε ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὴν κακίαν τους. Ἔχομεν δὲ συνηθίσει νὰ ἀδιαφοροῦμεν καὶ νὰ ἀναβάλλωμεν, ὅταν ἡ τιμωρία ἀπειλῆται διὰ τὸ μέλλον. Ὅταν ὅμως εὑρισκώμεθα ἐνώπιον τῶν καταστάσεων, ποὺ δύνανται νὰ μᾶς λυπήσουν, C τότε συνηθίζομεν νὰ φοβούμεθα καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἀλλαγήν. Τοῦτο βεβαίως συνέβη καὶ μὲ τοὺς Νινευΐτας.[54] Διότι ὅταν ἤκουσαν ὅτι «μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας θὰ καταστραφῇ ἡ Νινευΐ», ὄχι μόνον δὲν ἀπελπίσθησαν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγέρθησαν, διὰ νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Τόσον δὲ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὰ κακὰ καὶ τόσον πλήρη ἐξομολόγησιν ἔκαμαν, ὥστε τὰ τῆς μετανοίας αὐτῶν νὰ ἐπεκτείνωνται μέχρι τῶν ἀλόγων ζώων. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι ἐξωμολογήθησαν τὰ ἄλογα ζῶα. Διότι πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ τοῦτο, ἀφοῦ δὲν ἔχουν ὁμιλίαν; Ἀλλὰ διὰ νὰ προσελκύσουν διὰ τοὺς ἑαυτούς των μὲ αὐτὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Φιλανθρώπου Κυρίου. D Διότι λέγει: Ὅταν ἐκήρυξαν νηστείαν, οἱ ἄνθρωποι τοῦ βασιλέως διέταξαν νὰ μὴ τρώγουν καὶ νὰ μὴ πίνουν καὶ τὰ κτήνη, καὶ τὰ βόδια καὶ ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα. Τότε δὲ ὅλος ὁ λαὸς καὶ αὐτὸς ὁ ἐπὶ θρόνου καθήμενος βασιλεύς, ἀφοῦ ἐφόρεσαν σάκκους, προέβησαν εἰς μεγάλην καὶ ἔντονον ἐξομολόγησιν. Αὐτὰ δὲ ἔπραττον, χωρὶς νὰ γνωρίζουν, ὅτι θὰ διαφύγουν τὴν τιμωρίαν. Διότι ἔλεγον μεταξύ τους: «Ποῖος γνωρίζει, ἐὰν ἄραγε θὰ μετανοήσῃ[55] ὁ Θεὸς διὰ τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν εἶπεν, ὅτι θὰ ἐπιβάλῃ εἰς ἡμᾶς»;

κιβωτοῦ διήρκεσεν 100 ἔτη. Συγκρίνοντες δὲ τὰ χωρία 5, 31. 6, 10. 7, 11. 8, 14. 18 εὑρίσκομεν, ὅτι ἡ διάρκεια τῆς κατασκευῆς τῆς κιβωτοῦ διήρκεσε 50-70 ἔτη. Τί συμβαίνει; Ἴσως νὰ ὑπῆρχον μερικὰ χρονικὰ διαστήματα διακοπῆς τῆς ἐργασίας» (Ἰωὴλ Γιαννακοπούλου, ὑπόμν. εἰς τὴν Γένεσιν, σ. 104).

54. Ἰωνᾶ 3, 4.

55. Ὁ Θεὸς δύναται νὰ μὴ πραγματοποιήσῃ μίαν ἀπόφασίν Του, ἐφ' ὅσον αἱ συνθῆκαι ποὺ ἐπιβάλλουν τὴν τοιαύτην πραγματοποίησιν μεταβληθοῦν ὑπὸ τοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ δρῶντος ἀνθρώπου. Ἡ μετάνοια αὐτὴ διὰ τὸν Θεὸν δὲν εἶναι ἄρνησις τῆς πρότερον ἐσφαλμένης θέσεως, ὡς συμβαίνει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ ἐκδήλωσις ἀγάπης πρὸς τὸν μετανοοῦντα ἄνθρωπον.

Εἶδες τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν βαρβάρων; Εἶδες ὅτι ἡ πίεσις τοῦ χρόνου, οὔτε περισσότερον ἀδιαφόρους τοὺς ἔκαμε, οὔτε τοὺς ἀπήλπισεν ἐντελῶς. E Παρατήρησε τώρα καὶ αὐτούς. Ὅταν ἤκουσαν, μετὰ ἀπὸ τόσα ἔτη, ὅτι ἀπομένουν ἀκόμη ἑπτὰ ἡμέραι, διὰ νὰ γίνη ὁ κατακλυσμός, οὔτε τότε ἐπέστρεψαν, ἀλλ' ἔμειναν ἀδιάφοροι. Ἐξ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι αἰτία ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ ἰδική μας διάθεσις. Διότι νά ἡ ἀπόδειξις: 227 A Καὶ αὐτοὶ ἦσαν ἄνθρωποι καὶ ἐκεῖνοι ἦσαν ἄνθρωποι. Εἶχον τὴν ἰδίαν φύσιν ἀλλὰ δὲν εἶχον τὴν ἰδίαν διάθεσιν. Διὰ τοῦτο δὲν ἀπήλαυσαν τῶν ἰδίων ἀγαθῶν. Ἀλλά, ἐκεῖνοι μὲν διέφυγον τὴν καταστροφήν, ἐπειδὴ ὁ πανάγαθος Θεὸς ἠρκέσθη εἰς τὴν μετάνοιαν αὐτῶν, κινούμενος ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν Του, οἱ ἄλλοι ὅμως παρεδόθησαν εἰς τὴν καταστροφήν, καταποντισθέντες εἰς τὰ ὕδατα. «Διότι» λέγει, «μετὰ ἀπὸ ἑπτὰ ἡμέρας θὰ ἐπιφέρω κατακλυσμὸν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν».[56] Ἔπειτα, διότι ἤθελε νὰ τοὺς αὐξήση τὸν φόβον, εἶπε: «Σαράντα ἡμέρας καὶ σαράντα νύκτας». Τί σημαίνει αὐτό; Δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς τὸν Θεόν, ἐὰν τὸ ἤθελε, νὰ ἐπιφέρη ὅλον τὸν κατακλυσμὸν εἰς μίαν ἡμέραν; Τί λέγω, εἰς μίαν ἡμέραν; Εἰς μίαν στιγμήν. B Ὅμως σκοπίμως πράττει αὐτό, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ ταυτοχρόνως καὶ τὸν φόβον νὰ αὐξήση εἰς αὐτούς, καὶ νὰ τοὺς δώση ἀφορμὴν νὰ ἀποφύγουν τὴν τιμωρίαν, ἔστω καὶ ἂν φθάσουν εἰς τὰ πρόθυρα αὐτῆς. «Καὶ θὰ ἐξαλείψω», λέγει, «ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὅλα τὰ δημιουργήματα, τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησα, ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῶν ἀλόγων ζώων». Παρατήρησε, πῶς προλέγει τὰ μέλλοντα καὶ πρώτην καὶ δευτέραν φοράν, χωρὶς ἔτσι νὰ φθάνη εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.[57] Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ἔκαμνε, διὰ νὰ διδάξη ἡμᾶς, ὅτι δικαίως ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς τόσον μεγάλην τιμωρίαν, καὶ νὰ μὴ δύναται κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους νὰ κατηγορῇ τὸν Θεὸν καὶ νὰ λέ-

56. Ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὴν ἔκτασιν τοῦ κατακλυσμοῦ, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὅλαι αἱ Βιβλικαὶ γενεαλογίαι δὲν ἀναφέρονται εἰς τοὺς ἀπογόνους ὅλων τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδὰμ καὶ τῆς Εὔας, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς Καϊνίτας καὶ Σηθίτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πρόγονοι τοῦ περιουσίου λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Ἑπομένως ὁ Κατακλυσμὸς ἦτο μὲν γενικός, οὐχὶ ὅμως δι' ὁλόκληρον τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀπογόνους τοῦ Κάϊν καὶ τοῦ Σὴθ καὶ διὰ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον κατῳκοῦσαν αὐτοί. Ὑπὸ τὸ πρίσμα αὐτὸ πρέπει νὰ ἑρμηνεύωνται αἱ ἁγιογραφικαὶ ἐκφράσεις «πᾶσα σάρξ», «πᾶσα γῆ» κλπ. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς συνηγοροῦν πολλὰ δεδομένα καὶ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἱστορίας.

57. Τὸ ῥῆμα «καθικνέομαι - οῦμαι» ἀπαντᾷ μόνον εἰς δοκίμους συγγραφεῖς.

γη, ὅτι, ἴσως θὰ μετανοοῦσαν καὶ θὰ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὴν κακίαν καὶ θὰ ἐπανήρχοντο πρὸς τὴν ἀρετήν, ἐὰν θὰ ἐμακροθυμοῦσεν. C Διὰ τοῦτο καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν φανερώνει εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς κιβωτοῦ διατάσσει. Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτά, προλέγει τὴν καταστροφὴν καὶ πρὸ ἑπτὰ μόλις ἡμερῶν, διὰ νὰ κάμη νὰ σιωπήση ἡ ἀδιάντροπη γλῶσσα, ἐκείνων, ποὺ θέλουν νὰ ὁμιλοῦν ἀπερίσκεπτα. «Καὶ ἔκαμε», λέγει «Ὁ Νῶε ὅλα ὅσα τὸν διέταξε Κύριος ὁ Θεός». Παρατήρησε, πῶς ἐγκωμιάζει ἡ Ἁγία Γραφὴ καὶ τώρα τὴν ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δικαίου, διδάσκουσα, ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε, ἀπὸ ὅσα ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ πράξη ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ ἐπραγματοποίησεν ὅλα, ἀπέδειξε καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν ἀρετήν του.

D Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς αὐτὸν τὸν δίκαιον. Ἄς φροντίζωμεν νὰ ἐκτελοῦμεν τὰς ἐντολάς, αἱ ὁποῖαι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Θεόν. Νὰ μὴ περιφρονοῦμεν τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐδόθησαν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ νὰ σπεύδωμεν πρὸς τὴν πραγματοποίησίν των, ἀφοῦ τοὺς ἐνθυμούμεθα καλῶς.[58] Νὰ μὴ ἀμελοῦμεν δι' ἐκεῖνα, ποὺ ἀφοροῦν εἰς τὴν σωτηρίαν μας, καὶ μάλιστα τώρα νὰ ἀσκοῦμεν εἰς πολὺ μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν ἀρετήν, καθ' ὅσον ἔχομεν ἀπολαύσει καὶ μεγαλυτέρων εὐεργεσιῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν: «Ἐὰν ἡ δικαιοσύνη σας δὲν ἀποδειχθῆ μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην τῶν Γραμματέων καὶ τῶν Φαρισαίων, E δὲν θὰ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».[59] Ἄς προσέξωμεν λοιπόν, τοὺς ἑαυτούς μας καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορήσωμεν διὰ τοὺς λόγους αὐτούς. Ἄς ἐννοήσωμεν δὲ πόση τιμωρία θὰ ὑπάρξη δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι, ὄχι μόνον δὲν φροντίζουν νὰ εἶναι ἀνώτεροι τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων, ἀλλὰ καὶ ἀποδεικνύονται κατώτεροι ἀπὸ αὐτούς· δὲν ἀνέχονται οὔτε τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ πλησίον νὰ ἐγκαταλείψουν, οὔτε τὴν γλῶσσαν τους νὰ διατηροῦν καθαρὰν ἀπὸ τοὺς ὅρκους, καὶ δὲν θέλουν νὰ ἀποκλείσουν διὰ τείχους[60] τὸ ἐπιβλαβὲς θέαμα ἀπὸ τὸν ὀφθαλμόν,[61] ἐνῷ ὁ Κύριος διατάσσει, ὄχι μόνον νὰ ἀνεχώμεθα μὲ γενναιοψυχίαν τὴν ἀδικίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρωμεν εὐεργεσίας,

58. «Ἔναυλον ἔχω τὴν μνήμην» = ἔχω ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν εἰς τοὺς ἤχους τῆς θείας ἐντολῆς.

59. Ματθ. 5, 20.

60. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ τείχους νοεῖται ἐνταῦθα ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ.

61. Ματθ. 5, 28 - 29. Ρωμ. 8, 13. Α' Κορ. 9, 27.

εἰς αὐτούς, ποὺ μᾶς ἀδικοῦν. 224 A Διότι λέγει: «Εἰς ἐκεῖνον, ποὺ θέλει νὰ κριθῆ μαζί σου καὶ νὰ λάβη τὸν χιτῶνα σου, δῶσε εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἱμάτιον».[62] Ἡμεῖς ὅμως πολλὲς φορὲς προσπαθοῦμεν νὰ ἀδικοῦμεν τὸν πλησίον, ἢ νὰ ἀμυνώμεθα ἐναντίον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀδικεῖ. Ἂν καὶ ἔχωμεν ἐντολὴν νὰ ἀγαπῶμεν, ὄχι μόνον ἐκείνους, ποὺ μᾶς ἀγαποῦν (διότι αὐτό, λέγει, τὸ κάνουν καὶ οἱ τελῶναι), ἀλλὰ νὰ συμπεριφερώμεθα εἰλικρινῶς[63] καὶ πρὸς ἐκείνους, ποὺ μᾶς μισοῦν, ὅμως δὲν δείχναμεν τὴν ἰδίαν ἀγάπην, οὔτε πρὸς ἐκείνους, ποὺ μᾶς ἀγαποῦν.

Δι' ὅλα αὐτὰ θλίβομαι καὶ πονῶ, βλέπων εἰς τὸν ἑαυτόν μας τὴν τόσην ἔλλειψιν τῆς ἀρετῆς καὶ τὴν καθημερινὴν ζωηρὰν αὔξησιν τῆς κακίας. B Οὔτε ὁ φόβος τῆς τιμωρίας ἀνακόπτει τὴν ὁρμήν μας πρὸς τὴν κακίαν, οὔτε ὁ πόθος τῆς βασιλείας μᾶς προτρέπει εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ὅλοι δὲ βαδίζομεν, ὡσὰν καὶ τὰ ἄλογα ζῶα, καὶ οὐδόλως σκεπτόμεθα οὔτε τὴν φοβερὰν ἐκείνην ὥραν τῆς κρίσεως, οὔτε τοὺς νόμους, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ὅλοι δὲ εἴμεθα ἀφωσιωμένοι εἰς τὰς τιμὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπιδιώκομεν τὸν ἔπαινον αὐτῶν, χωρὶς νὰ ἀκούωμεν τὸ Εὐαγγέλιον, ποὺ λέγει: «Πῶς μπορεῖτε νὰ πιστεύσητε ἐσεῖς, οἱ ὁποῖοι λαμβάνετε δόξαν ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, καὶ δὲν ζητεῖτε τὴν δόξαν ἐκ μέρους τοῦ μόνου ἀληθινοῦ Θεοῦ;»[64] C Ὅπως δὲ ἐκπίπτουν ὁλοκληρωτικὰ τῆς θεϊκῆς δόξης, ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὴν κοσμικὴν δόξαν, ἔτσι δὲν χάνουν οὔτε αὐτήν, ὅσοι διαρκῶς ἐπιδιώκουν τὴν θεϊκήν. Δι' αὐτὸ δὲ ὁ Ἰησοῦς προκαταβολικῶς ὑπεσχέθη λέγων: «Νὰ ζητῆτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ δοθοῦν εἰς ἐσᾶς».[65] Ὅλα αὐτὰ δίδονται εἰς ἐκεῖνον, ποὺ ποθεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Διότι, ἐκεῖνος, ποὺ θὰ ἀναπτερώση πρὸς τὰ ἐκεῖ τὴν διάνοιάν του, δὲν δίδει σημασίαν εἰς ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς, τὰ ὁποῖα θεωρεῖ ὡς ἀνύπαρκτα.[66] Διότι τὰ μάτια τῆς πίστεως οὐδόλως ὑπολογίζουν τὰ ὁρατά, ὅταν παρατηροῦν ἐκεῖνα τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθά. Τόση μεγάλη εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐκείνων. Ὅμως δὲν βλέπω κανένα νὰ προτιμᾶ τὰ ἀόρατα περισσότερον ἀπὸ τὰ ὁρατά. D Δι' αὐτὸ αἰσθάνομαι λύπην καὶ συνεχῶς πονάει ἡ καρδία μου, διότι δὲν μᾶς ἐδίδαξεν οὔτε ἡ πεῖρα τῶν πραγμάτων, οὔτε αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ. Οὔτε τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν μᾶς προπαρεσκεύασε νὰ ὁδηγηθῶμεν εἰς τὸν πόθον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἀκόμη δὲ συρόμενοι κάτω, προτιμῶμεν τὰ γήϊνα ἀπὸ τὰ ἐπουράνια, τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὰ μέλλοντα, τὰ παροδικὰ ἀπὸ τὰ αἰώνια, καὶ τὴν προσωρινὴν εὐχαρίστησιν ἀπὸ τὴν μόνιμον τοιαύτην καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν εὐτυχίαν τῆς παρούσης ζωῆς ἀπὸ τὴν αἰωνίαν μακαριότητα.

Γνωρίζω, ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια δὲν εἶναι εὐχάριστα εἰς τὴν ἀκοήν.[67] Ὅμως συγχωρήσατέ με. Λέγω αὐτά, διότι ἐπιθυμῶ τὴν σωτηρίαν σας. E Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι νὰ ἀποφύγετε τὴν αἰωνίαν τιμωρίαν, ἀφοῦ πονέσετε ὀλίγον ἐδῶ, παρὰ νὰ ψυχαγωγηθῆτε ὀλίγον καὶ νὰ ὑποστῆτε τὴν συνεχῆ τιμωρίαν.[68] Διότι ἐὰν θὰ ἀνεχθῆτε τὰ λόγια μου καὶ ἀποβάλετε τὴν προηγουμένην ἀδιαφορίαν σας, καὶ τὰ ἁμαρτήματα θὰ δυνηθῆτε νὰ ἀποπλύνετε καὶ μεγάλην φιλανθρωπίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ νὰ προσελκύσετε, μάλιστα δὲ τώρα, ὅσον ἔχει ἀπομείνει ἀκόμη δι' ἡμᾶς ὁ ὀλίγος αὐτὸς καιρὸς τῆς ἁγίας τεσσαρακοστῆς.[69] Δὲν ἔχει δὲ ἀνάγκην πολλῶν ἡμερῶν ὁ Κύριος, οὔτε χρόνου μακροῦ. Μέσα εἰς αὐτὰς τὰς δύο ἑβδομάδας, ἐὰν θὰ θελήσωμεν, δυνάμεθα νὰ διορθώσωμεν εἰς τὸν ἑαυτόν μας πολλὰ σφάλματα. 229 A Διότι, ἐὰν ἔκρινεν ἀξίους διὰ μίαν τόσον μεγάλην φιλανθρωπίαν τοὺς Νινευΐτας, ἐπειδὴ ἐπέδειξαν μετάνοιαν ἐντὸς τῶν τριῶν ἡμερῶν, πολὺ δὲ περισσότερον δὲν θὰ παραβλέψη ἡμᾶς. Ἀρκεῖ νὰ ἐπιδείξωμεν τὴν ἀληθινὴν μετάνοιαν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ὁδόν, ποὺ ὁδηγεῖ εἰς τὴν ἀρετήν, ἀφοῦ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν. Διότι καὶ δι' ἐκείνους, τοὺς Νινευΐτας ἐννοῶ, ὅταν ὁμιλῆ ἡ Ἁγία Γραφή, λέγει τοῦτο:

62. Ματθ. 5, 40.
63. Κ.Ε. Παπαπέτρου: «Ἡ καινότης τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία ἄρχεται ἐν Χριστῷ, εἶναι ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ εἰς τὴν γνησιότητά της. Ἡ νέα ζωὴ εἶναι ἡ αὐθεντικὴ ζωή. Ἡ ἀντίθεσις τῆς νέας ζωῆς πρὸς τὴν παλαιάν, εἶναι ἡ ἀντίθεσις τῆς αὐθεντικότητος πρὸς τὴν μὴ αὐθεντικότητα. Νέα ζωή, δηλ. αὐθεντικὴ ζωή, εἶναι ἡ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἐκ τοῦ Σωτῆρος. Ἀναγέννησις εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς ζωῆς εἰς τὴν αὐθεντικότητά της» (Ἡ Οὐσία τῆς Θεολογίας, Ἀθῆναι 1970, σ. 94).
64. Ἰωάν. 5, 44.
65. Ματθ. 6, 33. Παραλείπεται ἡ φράσις «καὶ τὴν δικαιοσύνην Αὐτοῦ».
66. «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» (Ἑβρ. 13, 14).
67. Ὁ λόγος τῆς ἀληθείας δὲν εἶναι εὐχάριστος, ὅταν ἐλέγχῃ κακίας.
68. Τὸ δόγμα περὶ αἰωνίας κολάσεως, τὸ ὁποῖον ἀρνοῦνται οἱ ὀρθολογισταί, διδάσκεται σαφέως καὶ ὑπὸ τῆς Ἁγίας Γραφῆς (Ματθ. 3, 8-12. Ἰωάν. 14, 3. 17, 24. Ρωμ. 8, 17 ἑξ. Ματθ. 25, 41. Ρωμ. 9, 18-23. Β' Θεσ. 1, 9. Β' Πέτρ. 2, 17 κ.λ.) καὶ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.
69. Ἡ παροῦσα ὁμιλία ἐκφωνεῖται ὀλίγας μόνον ἡμέρας πρὸ τῆς Μ. Ἑβδομάδος.
70. Ἡ ἔμπρακτος μετάνοια εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τὴν ἀποδοχήν μας

«ὅτι εἶδεν ὁ Θεός, ὅτι κάθε ἕνας ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν πονηρὰν ὁδόν του». Ἐάν, λοιπόν, θὰ ἴδῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μεταστραφῶμεν πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν κακίαν, νὰ σπεύδωμεν δὲ εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, **B** θὰ δεχθῇ τὴν ἐπιστροφήν μας καὶ θὰ μᾶς χορηγήσῃ τὰς εὐεργεσίας του,[71] ἀφοῦ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτιῶν μας. Διότι οὔτε ἡμεῖς δὲν ἐπιθυμοῦμεν τόσον τὴν ἀπαλλαγήν μας ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας καὶ δὲν ἐπιζητοῦμεν τόσον τὴν σωτηρίαν μας, ὅσον Ἐκεῖνος σπεύδει καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν νὰ δωρήσῃ εἰς ἡμᾶς καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς σωτηρίας νὰ μᾶς προσφέρῃ.

Διὰ τοῦτο παρακαλῶ, νὰ διεγείρωμεν τὴν σκέψιν μας καὶ κάθε ἕνας ἂς ἐξετάσῃ τὸν ἑαυτόν του, ἐὰν εἰς τὸ παρελθὸν ἔχῃ κατορθώσει κάτι ἐπὶ πλέον διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἐὰν εἶχε κανένα κέρδος ἀπὸ τὴν συνεχῆ[72] αὐτὴν διδασκαλίαν, **C** ἐὰν προσέφερε κάτι διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ κατάστασις τοῦ πλησίον, ἐὰν διώρθωσε μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του, ἐὰν ἐδέχθη ἀπὸ τὰς καθημερινάς μου συμβουλὰς κάποιαν προτροπὴν πρὸς ἀληθινὴν φιλοσοφίαν.[73] Καὶ νὰ σκέπτεται νὰ αὐξήσῃ αὐτά, ποὺ ἔχει μέχρι τώρα ἐπιτύχει καὶ οὐδέποτε νὰ σταματᾷ αὐτὴν τὴν καλὴν ἐργασίαν. Ἐὰν ὅμως κάποιος βλέπῃ τὸν ἑαυτόν του νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὰ ἴδια πάθη, αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ τὰς συνηθείας του, νὰ πιέσῃ[74] τὴν σκέψιν του. Νὰ ἀπαιτήσῃ τιμωρίαν διὰ τὴν τόσην ἀδιαφορίαν. Νὰ μὴ ἀνεχθῇ νὰ προχωρήσῃ περισσότερον, ἀλλὰ ἀφοῦ σταματήσῃ μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὰ ἔργα τῆς πονηρᾶς συνηθείας, νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸ κακόν. Νὰ ἀναχαιτίζῃ τὸν πονηρὸν λογισμόν. Νὰ ἐνθυμῆται τὴν φοβερὰν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Νὰ σκέπτεται τὴν συμμετοχήν του εἰς τὴν φρικτὴν τράπεζαν τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας, καὶ τὴν λαμπρότητα τοῦ πυρός, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναπηδᾷ ἀπὸ αὐτήν, **D** καὶ τὴν καυστικήν του δύναμιν, καὶ ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ διάνοια τοῦ προσερχομένου. Ἤτοι πρέπει νὰ εἶναι καθαρὰ ἀπὸ κάθε μολυσμὸν καὶ κηλῖδα καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὴν ἀνάμειξιν μὲ τὰς πονηρὰς σκέψεις. Ἔτσι λοιπόν, ἀφοῦ ἑτοιμάσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας κατὰ τὰς παρεμβαλλομένας αὐτὰς ἡμέρας, καὶ ἀφοῦ καθαρίσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὅσον εἶναι δυνατὸν καλύτερον, νὰ δυνηθῶμεν νὰ λάβωμεν μέρος εἰς τὴν πνευματικὴν ἀπόλαυσιν αὐτῆς τῆς τραπέζης, καὶ νὰ ἀξιωθῶμεν τῶν ἀπεριγράπτων ἐκείνων ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς εἰς ὅσους τὸν ἀγαποῦν, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Γένοιτο.

ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ.

71. Λουκ. 15, 20 - 24.

72. Αἱ παροῦσαι ὁμιλίαι εἰς τὴν Γένεσιν ἐγίνοντο καθημερινῶς ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς καὶ συνεχίσθησαν μετὰ τὸ Πάσχα, ἀφοῦ διεκόπησαν κατὰ τὴν Μ. Ἑβδομάδα δι' ἐπικαίρων θεμάτων.

73. Δὲν νοεῖται ἐνταῦθα ἡ κατὰ κόσμον φιλοσοφία, διότι κατὰ τὸν Ἡσαΐαν 29, 14 «ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω». Ἐὰν εἰς τὸν Χριστὸν «εἰσὶ πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι» (Κολ. 2, 3), τότε ὑπὸ τὸν ὅρον «φιλοσοφία» ἐνταῦθα ἐννοεῖται ἡ φιλία μὲ τὸν Χριστόν, ἡ κατὰ Θεὸν φιλοσοφία, τ.ἔ. ἡ Θεολογία.

74. Ματθ. 11, 12. Λουκ. 16, 16.